

baroku literárního (EE 1939); O podstatě českého literárního baroku (E 1940); Inferiorita české literatury katolické (E 1941). — *Překlady*: M. Herbert: Povídky ze starých měst (1922) + Láska lékařova (1922). — *Ostatní práce*: Průvodce Prahou svatováclavskou (1929); Jan z Jenštejna (1938). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Nový věk (1907—16, kulturní rubrika), Meditace (1908—11), Studentská hlídka (1909—10), Obrození (1912), Hlídka literární a umělecká (1912), Archiv literární (1919—22), Občanské noviny (1920 rubrika Literární středa, 1921 Neděle Občanských novin), Lidové listy (1920—21), Archa (1923, 4. číslo 1938), Den (1924—41, rubrika Hovory literární a umělecké), Život (1926—27), Naše listy (1927—29), Vlast (1930), Nedělní den (1941); *kalendáře*: Beseda, Československá žena (1923—24), Třebízský (1923—24), Svatý Antonín (1923—24), Svatý Vojtěch (1931), Vzkříšení (1923—24); *sborníky a katalogy*: Slavnostní list Ozvěny v Komárově (1904), Jesličková výstava v Praze (1923, s A. Šormem), Katalog výstavy svatojanských pragensií (1929, s K. Procházkou), Do památníku dr. A. Kolískovi (1930), Dějiny železáren a obce Komárova (1930), Katalog jubilejní výstavy Čs. akciové tiskárny v Praze (1936); *knižnice*: Knihovna Nového věku (1908—18), Knihovna vybrané četby (1910), Knihovna Meditací (1908—16), Knihy korunové (1910—11), Raná setba (1928—30). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Pouť za svatým Grálem. Výbor z české poezie moderní (1918); J. Linda: Záře nad pohanstvím (1919); Theresia a Jesu: Meditace duše o Bohu (1922); F. Doucha: Poupátka a bodláčky (výbor, 1926); Serafínské novely (výbor z františkánské literatury, 1926); Bibliografie díla Miloše Martena (1926); Svatý Cyril v české poezii moderní (výbor, 1927); V. Beneš Třebízský: Levohradecké pomněnky 1 (1927) + Povídky vánoční (1928); Sborníček svatováclavský (výbor legend a básní, 1928); J. Š. Baar: Obrázky z mého života (1929) + Rok na chodské vsi (1930) + Poslední soud (1947) + Holoubek (1948); Antologie středověké poezie svatováclavské (1929); Věnc básní o svatém Václavu (1929); V. Hájek z Libočan: O nejstarších hradech a městech českých (1930); Knihovna katolického inteligenta (seznam doporučené četby, 1931); Věnc básní o svaté Ludmile (1932); Z řeči biskupa dr. A. Podlahy (1932); Čítanka svatojanská (1. Náboženská osobnost svatého Jana Nepomuckého, výbor z české literatury 14.—20. věku, 1932; 2. Od kněžského vysvěcení po mučednickou smrt, 1933; 3. Janova mučednická smrt a posmrtné oslavení, 1934); B. Bridel: Slaviček velikonoční (1933); A. Míchna z Otradovic: Vánoční lyrika (1936) + Vánoční muzika (1940); Sanctus Bonaventura: Slaviček vánoční (1937, v překladu B. Bridela); F. M. Krum: Pastorela betlémská (1937, s J. Vašicou); M. Bartys: Praha, rozkoše zahrada (1940); Zrození barokového básníka (antologie z přírodní lyriky čes. baroka, 1940); Jan Sedlák (bibliogr. část knihy B. Chudoby, 1947). ■

LITERATURA: B. Slavík: V. B. jako spolupracovník Archy (1934); sb. Poselství (1938). ■ ■ ref. Biblické rapsodie: F. X. Šalda, Lit. listy 1897 → KP 3 (1950); kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 1896; J. Karásek, Niva 1896; an.: Moderní revue 1896, sv. 4, s. 119 ■; ■ ref. Katolicita J. Zeyera: -i-, Kritika 1926; J. M. Augusta, Lumír 1926; E. Rádl, Čes. mysl 1927 ■; A. N. (Novák): Literatura jubilea františkánského, LidN 6. 1. 1927 + V. B., LidN 11. 4. 1934; p. (A. M. Píša): V. B., PL 11. 4. 1934; B. Slavík: K šedesátce V. B., Rozhledy 1934; K. P. (Polák): Český barok slovesný, PL 8. 8. 1934; Kaj. (K. Janský): Máchův barok, LitN 1936/37; ■ ref. Postavy a problémy českého baroku literárního: K. Polák, KM 1939 + Nár. práce 19. 3. 1939; J. B. Čapek: Nový triumf baroka?, Naše doba 1939; B. Slavík, LidN 6. 3. 1939 ■; K. P. (Polák): O podstatě českého literárního baroka, Nár. práce 7. 11. 1940 + O Katolické moderně, Nár. práce 1. 6. 1941; J. Vašica: K sedmdesátce V. B., Akord 1944; E. Masák: V. B. a naše Družina literární a umělecká, Archa 1948; J. Čerovský: Věrný a užitečný, Katol. noviny 1973, č. 41.

mb

Jiří Bittner

* 23. 1. 1846 *Milavče* u Domažlic

† 6. 5. 1903 *Praha*

Herec a překladatel divadelních her, autor humoresek a memoárových črt.

Pocházel ze selského rodu; po obecné škole v rodišti a roční přípravě z látky hlavní školy navštěvoval (od 1857) nižší reálku v Domažlicích, 1859—63 reálku v Panské ulici v Praze (zde ho učil češtině dramatik F. V. Jeřábek, který podporoval B. zálibu v recitaci). V březnu 1863 tajně uprchl přes Krakov do ruského Polska na pomoc povstání, byl raněn v šarvátce u Szklar, léčil se v povstalecké nemocnici v Krakově a v červenci se vrátil domů. U zkoušky doplňující látku 6. třídy propadl a odešel opakovat ročník na reálku do Písku (zde ho učil kreslení A. Heyduk), už na podzim 1863 se tu však setkal s Kramuelovou hereckou společností a pod jejím vlivem odešel k divadlu. Od ledna 1864 byl kočovným her-

cem u Kramuela (s výjimkou několika měsíců v témž roce u společnosti Čížkovy), kde zůstal až do vypuknutí prusko-rakouské války 1866 (ředitel tehdy společnost rozpustil a B. vstoupil jako dobrovolník po čas války do rakouského vojska a sloužil jako kadet v Linci, Mostu nad Litavou a v okolí Vídně). V říjnu 1866 se vrátil do Prahy, na popud F. V. Jeřábka udělal zkoušku k Prozatímnímu divadlu a působil tu až do 1877, kdy se stal členem divadla v Meiningen (spolu se svou ženou Maruškou Boubínovou-Bittnerovou, s níž se oženil 1874). 1879–80 byl hercem divadla Viktoria v Berlíně. Na začátku 1881 se manželé Bittnerovi vrátili do Prahy k zemskému divadlu; B. působil pak na scéně ND až do 1899, kdy se — po tragické smrti své ženy 1898 — vzdal herecké činnosti (1900 vystupoval občas pohostinsky a 1901 se dal reaktivovat, ale zemřel už po dvou letech). Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

B. literární práce vyplynula z jeho činnosti divadelní; začal jako autor překladů a úprav her (z polštiny a němčiny) pro potřeby domácího repertoáru, z nichž jen některé vyšly tiskem (soustředil se hlavně na komedie polského dramatika Fredra ml.). V duchu běžného vkusu arénních diváků své doby napsal spolu s hercem A. Puldou i jednu původní frašku (*Hlavní trefa v čepici*), hranou 1874 v aréně Na hradbách, která však po dvou představeních zapadla. Později začal psát na memoárovém základě črty, obrázky, humoresky a drobné povídky, jejichž tématem bylo zejména divadlo a život kolem něho (osudy mladých hereček, zajímavé figurky a anekdotické příběhy z divadelního prostředí, s nimiž se setkal v Praze i za svých cest po venkově i cizině). Tematicky poutavé jsou B. obrázky autenticky zachycující epizodky z polského povstání a dokumentárně cenná herecká autobiografie *Z mých pamětí*.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Holátko (Humorist. listy, Paleček); ý (Lumír). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1893); Divadelní list ND (1886); Humorist. listy (od 1874); Květy (1894); Lumír (od 1874); Osvěta (od 1884; 1906 vzpomínky Z vypravování J. B.); Paleček (1874); Pesti Hirlep (1886); Politik (1889); Slovanský sborník (1884); Světozor (od 1884); Švanda dudák (od 1891); Zlatá Praha (od 1884). ■ KNIŽNĚ. *Beltrie*: Z mých pamětí (1894); Frašky a tragédie (PP 1897); Jevišťe a zákulisí (črty, 1900). — *Překlady*: J. A. Fredro: Stará liška nad mladou (1874) + Živlové

naší doby (1874) + Na jedlíka půst, na lenocha tuš (1874) + Jediná dcera (1876); B. Björnson: Bankrot (1877); K. Zalewski: Před sňatkem (1877); V. Koziebrodski: Svůdné zlo (1877); K. Gruendorf: Háček z minulosti (1877). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Hlavní trefa v čepici (1874, s A. Puldou). — *Překlady*: J. A. Fredro: Dříve poznat, pak milovat (1873) + Vydřiduch a jeho trampoty (1874). ■ USPOŘÁDAL: Úplný besedník (sb. recitací a výstupů, 1877, s J. R. Vilímkem).

LITERATURA: J. Neruda: ref. Hlavní trefa v čepici, NL 14. 7. 1874 → České divadlo 4 (1958); J. L. Turnovský: J. B., Zlatá Praha 1886; F. V. Vykoukal: ref. Z mých pamětí, Světozor 1894 + ref. Frašky a tragédie, Světozor 1896; F. A. Šubert: J. B., Osvěta 1903.

II

Inocenc Arnošt Bláha

* 28. 7. 1879 *Krasoňov* u Humpolce

† 25. 4. 1960 *Brno*

V mládí básník a prozaik, ve zralém věku sociolog a etik, vědecký publicista.

Syn řídícího učitele, po maturitě na gymnáziu v Pelhřimově (1897) studoval 2 roky v teologickém semináři v Hradci Králové. Stal se stoupencem reformního hnutí v katolicismu, ze semináře byl vyloučen, studoval pak rok na filoz. fakultě ve Vídni (1899–1900), 2 roky na univerzitě pražské (1900–02), jeden semestr na Sorbonně v Paříži. Po ukončení studia působil jako středoškolský profesor na Žižkově v Praze (1903–04), v Novém Městě na Moravě (1904–10 a 1911–19) a na dívčím učitelském ústavu v Litomyšli (1910–11). Na studijní dovolené v Paříži (1908–09) se seznámil s názory francouzských pozitivistů v sociologii (E. Durkheim) a etice (L. Lévy-Bruhl). Doktorát filozofie obhájil 1908 na pražské univerzitě prací *Duše malého města*, habilitační spis *Město* vydal 1914, habilitoval se 1916 na české technice v Brně, přesto však ještě 1919–21 působil jako profesor reál. gymnázia v Křemencově ulici v Praze. Teprve počátkem 1922 byl jmenován mimořádným profesorem socio-

logie na Masarykově univerzitě v Brně, 1924 pak řádným profesorem. 1925 dal podnět k obnovení strany pokrokové. Byl místopředsedou Sociologické společnosti (od 1925), předsedou sociologické sekce při České akademii zemědělské (od 1926), předsedou Filozofické jednoty v Brně atd. Jako sociolog vypracoval metodu konkrétního empirického výzkumu a zabýval se především sociologií venkova a inteligence, dítěte a rodiny. Světonázorově a metodologicky byl pozitivista a objektivní idealista; politicky vystupoval pokrokově, jak dokládá spolupracovníctví marxistů B. Václavka a L. Svobody v jím založené a redigované Sociologické revue a jeho členství v Levé frontě (1929–31). Patřil mezi vynikající řečníky, rozvinul rozsáhlou osvětovou přednáškovou činnost pro širokou veřejnost, i prostřednictvím rozhlasu. Po příchodu nacistů 1939 byl krátce (2 týdny) vězněn na Špilberku v Brně, v listopadu t. r. byl penzionován. 1945 byl reaktivován a přednášel na brněnské filoz. fakultě do 1950, kdy odešel do důchodu. Jeho stěžejní práce, *Sociologie*, vyšla až posmrtně.

Jako beletrista vydal B. na počátku století dvě básnické sbírky, v nichž prošel vývojem od Vrchlického k Macharovi a Sovovi; časopisecky vyšly jeho překlady německého lyrika R. Dehmela. Také B. povídky a román o mladé lásce a erotických a morálních krizích *Liduška* zůstaly pouze v časopisech. — Beletrie využíval B. i později jako východiska při sociologických analýzách a při zkoumání soudobé morálky.

PSEUDONYM: Amis (Rozvoj). ■ PŘÍSPĚVKY in: Brázda (1925); Bytová kultura (1924); Čas (1910–22); Časopis učitelek mateřských škol (1933); Čes. mysl (1903–30); Čes. osvěta (1933); Čes. stráž (1918–19); Dílna lidskosti (1921–22); Etické hnutí (1930); Filoz. ruch (1921); Hlídka Času (1906–11); Horácké listy (1909–39); Index (1930–39); Jihočes. přehled (1929); Kritika (1926–28); Kult. zprávy (Prostějov, 1938); Květy (1904–05; 1905 román Liduška); Levá fronta (1931); Lid. noviny (1910–21); Lípa (1919); Máj (1901); Majales (1922–23); Měšťanská škola (1906, 1933); Moderní stát (1933–36); Morava (1925); Mor. noviny (1926–36); Mor. slez. revue (1921–23); Mor. slez. učitel (1939); Naděje (1905); Národ (1918); Nár. listy (1910); Nár. osvobození (1924–38); Národohosp. obzor (1914); Náš kraj (1933); Naše doba (1912, 1936); Naše věda (1921–38); Naše žně (1905); Nezávislá politika (1933–37); Nová svoboda (1925); Nové Atheneum (1921); Nový lid (1922–39); Nový život

(1899–1901); Orbis (1927–28); Osvětová Morava (1938–39); Osvětový věstník (1924–27); Osvětový věstník moravskoslezský (1934); Panoráma (1928); Parlament (1921–28); Péče o mládež (1922–38); Pedag. rozhledy (1911–24); Pestrý týden (1928); Pokrokový obzor (1925–33); Politická revue (1938); Pozor (1910); Prager Presse (1924–36); Pražská lid. revue (1905); Realistický obzor (1921, 1925); Rozvoj (1901–02); Ruch (1925–29); Slovan (1900); Slovanský přehled (1910); Snaha (1908); Sociální pracovnice (1933); Sociální revue (1925); Sociální služba (1925); Sociolog. revue (1930–49); Sokol (1926); Sokolice (1922–36); Sokolské besedy (1911); Sokolský věstník (1939); Stráž Moravy (1923–26); Středa (1912–13); Střední škola (1937); Školské reformy (1926–35); Věstník čes. profesorů (1909–17); Věstník mor. učitelů (1933); Věstník pedagogický (1935); Věstník sokolský (1920); Věstník učitelů na Moravě (1931); Videňský věstník (1900); Volné slovo (1929); Ženská revue (1911); Ženské listy (1920). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Po cestách vítězů (BB 1902);. Ať je země písni (BB 1903). — *Ostatní práce*: Město. Studie sociologická (1914); T. G. Masaryk (1919); Mravní výchova ze stanoviska sociologického (1921); Filozofie mravnosti (1922); K psychologii doby (1922); Současné názory mravní (1923); Základy mravnosti (1923); Program strany pokrokové (1925); Sociologie sedláka a dělníka (1925, rozšíř. vyd. 1937); Sociologie dětství (1927); Problémy lidové výchovy (1927); O laický základ mravní výchovy (1929); Proč pracovat v lidovýchovné? (1932); Dnešní krize rodinného života (1933); Dítě a prostředí (1933); Sociologie inteligence (1937); Vědecká morálka a mravní výchova (1940); Kultura a politika (1946); Úkol vědy a umění v životě (1946); Etika jako věda (1947); Problém lidu (1947); Výchova k rodičovství (1947); — posmrtně: Jak se dívat sociologicky na život (1947); Sociologie (1968, ed. J. Obrdlíková). — *Výbor*: Vybrané kapitoly z etiky (1926). ■ REDIGOVAL časopis: Sociologická revue (1930–39, s J. L. Fischerem a E. Chalupným; pak 1946–49); *knižnici*: Sociologická knihovna (od 1925). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: T. G. Masaryk (oslavné básně, 1920). ■

BIBLIOGRAFIE: in sb. Pocta I. A. Bláhovi... (1939); in SPFF Brno, G 14 (1970). ■ LITERATURA: sb. Pocta I. A. Bláhovi k 60. narozeninám (1939, red. A. Obrdlík; mj. B. Václavek: Sociologův poměr k umění); sb. Živá slova A. B. (1939, red. L. Boček). ■ Sociolog. revue 1939, č. 1; V. Cvek in Lidé kraje mezi třemi vrchy (1967); V. Podaný, J. Pomazal: Prameny k dějinám společenských věd 2, Archivní zprávy ČSAV č. 13, 1981.

šv

Bláha

Josef Bláha

* asi 1754 *Hlízov* (Nové Dvory — H.) u Kutné Hory

† 19. 1. 1831 *Uhřetěves*

Písmák, prozaik a básník, autor didaktického pojednání.

Psal se též Blaha. Koncem života uváděl u svého podpisu „mistr ovčácký“. Finančně se podílel na kutnohorském vydání Komenského *Hlubiny bezpečnosti* (1786).

V rukopisných sborníčkách rozšiřoval opisy literárních památek předbělohorských a bělohorských (např. Š. Lomnického píseň o korunování krále Ferdinanda a V. Jelenského píseň o staroměstské popravě českých pánů, obojí s poznámkami svého přítele F. Vaváka) i výpisky z bible, z novin, z díla J. H. A. Gallaše (seznámil se s ním 1800 při zájezdu na Moravu), v opisu dochoval „Písně skládané od Volnejch“. Do rukopisných sborníčků zařazoval i svoje básnické skladby (dvě se dochovaly v opisu J. F. Čermáka Českobrodského). Většina B. básní je psána jako písňové texty, je to poezie reflexivní, náboženská, gnómičká, pastorální, snad je B. i autorem básní s obsahem společenskokritickým. Vzorem mu byla tvorba selských písmáků Volných, zčásti i Gallašova (chvála spokojeného venkovského života, význam selského stavu). Několik prozaických drobností uveřejnil časopisecky, knižně vydal kompilovaný soubor rad a naučení pro mladé hospodáře; kniha je uvedena Lomnického verši a uzavřena dvěma původními básněmi J. B. Pro B. myšlenkový svět je příznačná přirozená zbožnost a náboženská tolerance; není ani doloženo, ani vyloučeno, že byl B. evangelíkem.

PŘÍSPĚVKY in: *Kniha zlatá* (1817); *Rozličnosti Pražských novin* (od 1828); — posmrtně: *Národopisný sborník českoslovanský* (1899). ■ **KNIŽNĚ**: *Naučení pro mladé sedlské hospodáře*, jak mají hodnost svého stavu poznati, moudrosti z přirozených věcí nabýti, domovní pořádek držeti, zkušeností se spravovati a cíl, ku kterému člověk od Boha na svět postaven byl, znáti... Sebrané a v jedno uvedené od... (P a BB 1829). ■

LITERATURA: an.: nekrolog, *Rozličnosti Pražských novin* 1831, č. 10; J. V. Jaroš: *Samoukové české poezie*, *Obrazy života* 1859; A. Waldau in *Böhmische Naturdichter* (1860, též něm. překlad básní); J. Vlček: *Rukopisný sborník J. B., přirozeného ver-*

šovce a spisovatele (s otiskem 11 básní), *Národopisný sborník českoslovanský* 1899; F. M. Bartoš: *Dva zapadlí písmáci*, in *Knihy a zápasy* (1948).

mo

Vojtěch Kristián Blahník

* 12. 8. 1888 *Dobrovice* u Mladé Boleslavi

† 11. 6. 1934 *Litoměřice*

Divadelní historik a kritik, propagátor a organizátor ochotnického divadla; psal i literární studie, příležitostné prózy a překládal z francouzštiny a polštiny.

Jeho otce nutilo povolání úředníka cukerní daně k časté změně působiště; proto prošel B. školami v různých českých městech. Obecnou školu začal navštěvovat v Domažlicích a dokončil v Jičíně; do reálky chodil v Jičíně (1899—1902), Mladé Boleslavi (jako chovanec místního konviktu) a Pardubicích (1903—06), kde na jeho vztah k literatuře zapůsobil jeho profesor, historik R. Urbánek. Už za studentských dob hrál B. ochotnický divadlo; po maturitě si na otcovo přání zapsal obor strojního inženýrství na technice v Praze, místo studia se však zabýval divadlem a literaturou (byl např. dopisovatelem pardubické *Osvěty lidu*) a musel se po roce vrátit domů. Po rodinných sporech vyhověl otcově vůli a začal po prázdninách 1907 hospitovat jako učitelský čekatel na obecné škole v Pardubicích a připravovat se na učitelské zkoušky; v dalším školním roce byl učitelem na venkovských školách na Pardubicku. 1909 však znovu odešel do Prahy a pracoval jako redaktor, zprvu v malém listě na Žižkově, později v *Národních listech* (překládal též z francouzštiny). 1912 se stal redaktorem *Neodvislých listů* v Pardubicích. Jeho vztah k divadlu posílil ještě sňatek s neteří F. A. Šuberta Růženou Wenigovou, sestrou Josefa a Adolfa Weniga. Za světové války narukoval, byl na východní frontě a později jako důstojník v Rumunsku. Po vzniku ČSR se stal přednostou ústřední knihovny ministerstva národní obrany v Praze (1917—18 absolvoval knihovnické kursy při filoz. fakultě), 1919—21

byl kromě toho lektorem dějin divadla na nově vzniklém dramatickém oddělení státní konzervatoře. Švagr A. Wenig ho přivedl (1919) k práci v Divadelní matici; zde se B. začal zajímat o organizaci divadelně amatérského hnutí v ČSR. Působil v Ústřední matici divadelního ochotnictva českého, především k zvýšení umělecké úrovně ochotnických souborů: věnoval se velmi agilně organizaci divadelních kursů (sám přednesl nespočet přednášek v Praze i v odlehlých venkovských místech), od 1924 i navazování vztahů s organizacemi divadelních amatérů v cizině. Významný podíl v jeho práci tvořily styky s divadelními ochotníky na Slovensku (v Martině pořádal od 1924 kursy, zasloužil se o uvádění slovenského repertoáru na ochotnické scény v Čechách atd.). Kromě organizačně výchovné činnosti v ústředním orgánu ochotnického hnutí působil — zejména jako režisér — v souboru Tylovův kroužek (hrál v Libni a ve Vysočanech), který po válce založil; pro ochotnické inscenace upravil řadu her z klasického a staršího repertoáru. 1925 se rozešel s ÚMDOČ a založil s řadou ochotnických okrsků, které odešly s ním, Tylovu obec ochotnickou, již předsedal. V polovině 20. let se podílel na přípravách nového divadelního zákona; spolu s J. Vodákem, V. Hofmanem a herečkou A. Suchánkovou byl i v ustavující komisi Tylovy společnosti, jež měla koordinovat divadelněvědnou práci. 1924–28 podnikl (na stipendium ministerstva školství) několik studijních zájezdů do Rakouska, Německa (zejména do Mnichova) a Paříže, při nichž shromažďoval materiál ke svým Světovým dějinám divadla. Po této práci měl také v úmyslu napsat knihu o obrozeném divadle a praktickou divadelní příručku, své plány však už nerealizoval. Zemřel sebevraždou. Jeho dcerou je režisérka E. M. Bergerová (nar. 1921).

V mládí vydal B. několik literárněhistorických a kritických statí (o E. z Lešehradu, K. Sabinovi, májovcích), později se však zcela soustředil k teatrologickému studiu. Byl k němu přiveden propagačně výchovným působením mezi divadelními ochotníky, a tato v podstatě lidovýchovná, praktická orientace se odráží ve všech jeho pracích. Vedle populárních příruček určených přímo provozu ochotnického divadla se věnoval zejména studiu divadelních dějin; součástí tohoto zájmu byla i jeho snaha dospět — přes poznání vývojo-

vých proměn druhu — k definici divadla jako oblasti umění. Ve své době průkopnickému položení otázky „smyslu a podstaty divadelního umění“ neodpovídalo však vlastní řešení problému. B. teoretické práce nepřekročily eklektické kupení cizích soudů; jejich hodnotou však zůstává velká sčtetlost, rozsáhlý materiálový základ, názornost a přehlednost výkladu. Všechny tyto rysy charakterizují i jeho *Světové dějiny divadla*, které zůstaly v českých poměrech ojedinělým pokusem o souhrnné dílo informativního typu. Citové zaujetí pro divadlo, pro B. obecně charakteristické, se odráží ve studiích věnovaných Tylovi, zejména v monografii *J. K. Tyla had z ráje*, soustředěné k jeho životu a divadelnímu působení (vlastní dramatickou tvorbu ponechává kniha stranou); obsáhlým studiem dobových dokumentů obohatila zejména poznání Tylova životopisu. Kromě divadelních a literárních studií přeložil B. několik beletristických knih z francouzštiny a polštiny (překlady někdy doprovázel informativními úvody) a pokusil se o původní prózu; jeho memoárové črty a válečná tendenční povídka *Hrdinka* zůstaly však jen na okraji jeho díla.

ŠIFRY: v. b., vbk, Vbk. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Spolku akademiků pardubických (1909; studie o májovských almanaších); Čes. divadlo (1918); Českosl. divadlo (od 1923); Jevišťe (od 1920); Lid. noviny (1924); Masarykův slovník naučný (2. díl, 1926); Nár. listy (od 1910; 1916 fejetony z fronty); Neodvislé listy (od 1912); Osvěta (1910); Osvěta lidu (Pardubice, 1906); Příručka pro ochotníky (1932); Ročenka Kruhu sólistů MDP Vinohrady (1926); Rozpravy Aventina (1930); Topičův sborník (1918). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře a divadle*: Emanuel šlechtic z Lešehradu (studie, 1910); F. Rabelais: Gargantua (úprava pro ml., 1913); Hrdinka (P 1917); Rok v etapách z východní frontou (FF 1917); Umění divadelní (studie, 1918); Smysl a podstata divadelního umění (1923); Z režisérova zápisníku (studie, 1924); O režii a režisérech (studie, 1925); J. K. Tyla had z ráje. Život — divadlo (monografie, 1926); J. K. Tyl (popularizační brožura, 1926); Světové dějiny divadla (1929). — *Překlady*: H. de Balzac: Dáblův dědic (1910); W. Hauff: Chladné srdce (1911); E. Zola: O románu (1911); P. Jur: Jarní dni (1918); V. Hugo: Poslední den odsouzencův (1920); A. Dygasinski: Velké lovy (1921). — *Ostatní práce*: Ze státoprávní domácnosti (polemická brožura, 1913). — *Souborné vydání*: Spisy V. K. B. (1946, 1 sv., s tit. Umění divadelní, ed. E. M. Bergerová; nedokončeno). ■ USPOŘÁDAL: Karel Sabina (výbor, 1911, s životopisnou studií). ■

LITERATURA: O. Šimek: ref. Emanuel šlechtic z Lešehradu, Novina 1910/11; A. M. Píša: ref. J. K. Tyla had z ráje, PL 18. 2. 1926; A. Novák: Nová literatura o J. K. Tylovi, LidN 11. 7. 1926; ■ ref. Světové dějiny divadla: O. Fischer, PL 19. 1. 1930; A. M. Brousil, Venkov 18. 5. 1930 ■; M. Holas: Rozhovor s V. K. B., Rozpravy Aventina 1930, s. 111; ■ nekrology: J. Vodák, Čes. slovo 13. 6. 1934; A. M. Píša: PL 13. 6. a 14. 6. 1934; J. Rydvan, Čes. divadlo 1934; A. Pražák, Naše věda 1935 ■; J. Mikota: Vzpomínka na V. K. B., LidN 9. 6. 1944; E. M. Bergerová in V. K. B.: Umění divadelní (1946); J. Honzl: ref. Umění divadelní, Otázky divadla a filmu 1948; J. Rydvan: Na paměť V. K. B., Divadlo 1948; J. Hájek in V. K. B.: J. K. Tyla had z ráje (1950); O. Štorch-Marien in Ohňostrož (1969).

II

Jan Blahoslav

* 20. 2. 1523 *Prerov*

† 24. 11. 1571 *Moravský Krumlov*

Biskup jednoty bratrské a dovršitel jejího celonárodního kulturního významu; básník, překladatel, historik, pedagog, gramatik a hudební teoretik.

Vyrůstal v religiózním prostředí bratrské měšťanské rodiny (původní rodinné jméno Blažek si pozmenil), základního vzdělání nabyl 1532–40 na přerovské bratrské škole, řízené J. Wolfem, 1540–43 se připravoval na duchovní službu v jednotě v Kroměříži jako „čeledín“ u M. Michalce. Na další studia (hlavně jazyková) byl jednotou vyslán na luteránské gymnázium, řízené proslulým pedagogem V. Trotzendorffem, do Goldbergu (1543–44) a do Wittenbergu (1544–45) jako centra reformace; tam našel jeho humanistický zájem vzor v Melanchthonovi. Spjat od mládí s jednotou bratrskou názorově i existenčně, řídil jejími zájmy všechnu svou kulturní aktivitu a podřizoval jim své humanistické vzdělání. Po návratu na Moravu pracoval v prostějovské škole, v červenci 1548 byl v době ostré perzekuce jednoty ustanoven za pomocníka biskupa J. Černého v Mladé Boleslavi. Do vývoje jednoty zasahoval zprvu jako literární zastánce sta-

novisek, vypracovaných její „úzkou radou“, historickým spiskem o původu jednoty a pak i moralistním traktátem, varujícím před světskými svody a mravní úhonou, která hrozí bratrskému dorostu od zneužívání zraku. 1549 krátce pobyl na univerzitě v Královci, kde trpěl nesnášenlivou luterskou ortodoxií O. Osiandera, ale našel pro jednotu kritické sympatie u biskupa P. Sperata. Po odchodu z Královce ohrožovaného morem odebral se ještě 1549 na Speratovu přimluvu do Basileje jako centra humanistických studií, ale jeho slibný pobyt přerušila na jaře 1550 těžká nemoc. Od července 1551 byl opět pomocníkem J. Černého jako archiváře jednoty v Mladé Boleslavi, 1553 byl v Přerově vysvěcen na kněze. Vedle archivářských prací na Aktech jednoty bratrské a bratrském nekrologiu byl pověřován i diplomatickými úkoly ve prospěch jednoty (1555–57 čtyři cesty do Vídně v naději na pomoc jednotě od arciknížete Maximiliána, 1556 do Magdeburku k Flaci Illyrikovi). 23. 8. 1557 byl zvolen jedním z biskupů jednoty, 1558 ustanoven jejím písařem se sídlem v Ivančicích; pobyt tam přerušoval už jen zřídka cestami na synody a inspekce po bratrských sborech. Na jedné z nich zemřel, pohřben byl v Ivančicích.

Za pobytu v Ivančicích rozvinul B. po předchozích příležitostných, zejména historických a polemických obranách jednoty široce založenou kulturní činnost, sledující rozvoj bratrské vzdělanosti a jejím prostřednictvím upevnění jednoty jako samostatné církve. K tomu směřovala i B. péče o ivančickou školu, nejvýznamnější učiliště pro bratrský kněžský dorost, a pedagogické i moralistické práce s tím spojené i dozor nad bratrskou tiskárnou, především však literární práce. V nich se vedle konfesijního zřetele plně uplatnila i B. humanistická erudice (redakční práce a autorský podíl na bratrském kancionálu, učebnice hudební teorie s praktickými návody, překlad Nového zákona). Do vleklého sporu o vztah jednoty k vyššímu vzdělání zasáhl rozhodujícím způsobem polemikou proti jeho odpůrcům, vedeným J. Augustou (tzv. *Filipika proti misomusům*). Dávný B. zájem o otázky jazykové kultury vyvrcholil dlouholetou prací na české gramatice, která vyrostla z obsáhlého humanisticky poučeného komentáře k staršímu gramatickému spisu B. Optáta, P. Gzela a V. Philomatesa; dílo bylo zamýšleno jako

pomůcka pro překladatele a kazatele, mělo tedy sloužit k zdokonalení náboženského života a jeho nástrojů. Avšak podobně jako při překládání Nového zákona, které bylo vlastně jazykovou a stylistickou revizí starších překladů se zřetelem k poznatkům z humanistických překladů bible — revizí projevující smysl pro stylistickou rovinu biblického jazyka —, a při formulování praktických zásad o vztahu mezi hudbou a slovem v duchovním zpěvu přesáhla i B. práce o gramatice hranice původního náboženskovochovného určení a dospěla k zkoumání speciálních problémů oboru (např. k otázce dialektů, vztahů k jiným slovanským jazykům). Smysl pro estetické možnosti jazyka, prokázány v naučeních o skládání a provádění duchovních písní, přivedl B. k formulaci některých prozodických zásad a v *Gramatice* k hodnocení jazykových kvalit starších českých autorů. Stejně jako v rejstříku bratrských písní tu B. shromáždil mnoho literárněhistoricky cenných údajů. V těchto pracích z vrcholného období přerostla B. tvůrčí aktivita, slučující kvality vědce a umělce, rámec církevního zaměření a stala se významnou hodnotou celonárodní kultury.

RUKOPISNĚ: O původu jednoty bratrské a řádu v ní (1547); Spis o zraku, jak člověk zrakem, to jest viděním a hleděním, sobě neb jiným škoditi může (1550); Historie hrozného zahrmění božího, anobř hromobití strašlivého, vykonaného skrze Antikrista (1555); Summa libelli cuiusdam nuper editi a Fratribus, qui a nonnullis per errorem vel per odium Piccardi seu Valdenses vocantur (1555); Summa quaedam brevissima collecta ex variis scriptis Fratrum, qui falso Valdenses vel Piccardi vocantur, de eorumdem Fratrum origine et actis (1556); Sepsání o rozdílu jednoty bratrské od luterianské (1558); Anvolimator, to jest O rotě milovné (asi 1560); O vyvolení božím (1562); Obrana nového kancionálu (1564); Prokázání světlé (1564); Pilné rozjímání (1565); Výklad na XIII. kapitolu Zjevení sv. Jana (1565); Zpráva upřímná a sprostná... (1566); Corrolarium additum anno 1567 die 17. Februarii (1567, tzv. Filipika proti misomusům); Vitia concionatorum, to jest Vady kazatelův (asi 1570); Gramatika česká, od kněze Beneše Optáta a od kněze Václava Filomátesa předešlých let vydaná a nyní od J. B. Přerovského povysvětlená, nemálo i upravená a porozšířená (1551–71). ■ **KNIŽNĚ:** Musika, to jest Knížka zpěvákům náležité zprávy v sobě zavírající (Olomouc 1558, rozšíř. vyd. Ivančice 1569); — posmrtně: Naučení mládencům, k službě Kristu a církvi jeho se odávajícím, v jednotě bratrské (Ivančice 1585). — *Překlad:* Nový zákon novově do češtiny přeložený

(Ivančice 1564). ■ **REDIGOVAL:** Acta unitatis Fratrum (po 1548, 8 sv.); Písně duchovní evangelistské (Šamotuly 1561, tzv. Šamotulský kancionál; 2. vyd. Ivančice 1564, tzv. Ivančický kancionál). — *Upravil:* Jakub Bílek: Historia pravdivá o některých zvláštních věcech a divných skutcích v světě, obzvláště pak při jednotě bratrské stalých (1554, 1. část, tzv. Život Jana Augusty). ■ **EDICE:** J. B. Gramatika česká (Viedeň 1857, ed. J. Hradil a J. Jireček); B. Filipika proti nepřítelům vzdělání vyššího v jednotě bratrské (ed. P. J. Šafařík), ČČM 1861; Br. J. B. Vady kazatelův (1876, ed. F. A. Slavík); Musika, in O. Hostinský: J. B. a Jan Josquin (1896); Br. J. B. Vady kazatelův a Filipika proti nepřítelům vyššího vzdělání v jednotě bratrské (1905, ed. F. A. Slavík); Akty jednoty bratrské 1–2 (Brno 1915, 1923, ed. J. Bidlo); O původu jednoty bratrské a řádu v ní (1928, ed. O. Odložilík); Blahoslavův Nový zákon z r. 1568 (2 sv., 1931–32, ed. J. Konopásek); Duchovní písně J. B. (Přerov 1934, ed. E. Kvasnička); Cesty českých bratří Matěje Červenky a J. B. (1942, ed. T. Č. Zelinka); J. B. Naučení mládencům (1947, ed. F. Bednár); Blahoslavův výklad na 13. kapitolu Zjevení (ed. A. Molnár), Theologia evangelica 1951; J. Červenka, J. B.: Česká přísloví (1970, ed. J. Spilka); — (*výbory a ukázky:*) in Pochodně zažžená (1949, ed. P. Váša); in Českobratrská výchova před Komenským (1956, ed. A. Molnár); in J. Janáček: J. B. (1966). ■

BIBLIOGRAFIE: in Sborník Blahoslavův (Přerov 1923). ■ **LITERATURA:** Sborník Blahoslavův (Přerov 1923, red. V. Novotný a R. Urbánek; autoři studií: J. Bidlo, M. Haškovec, V. Helfert, F. Hrejsa, M. Hýsek, F. Chudoba, V. Novotný, F. Trávníček, R. Urbánek); J. Janáček: J. B. (1966); sb. J. B. Přerovský (1971). ■ A. Gindely: Životopis J. B., ČČM 1856; J. Goll: Br. J. B. spisy historické, ČČM 1877; V. J. Dušek: Pokud Jiří Konstanc užil gramatiky Blahoslavovy, ČČM 1892 + Příspěvky k dějinám české dialektologie 1, J. B., ČČM 1895; F. A. Slavík: Didakticko-pedagogické zásady J. B. v přirovnání k zásadám J. A. Komenského, Komenský 1896; O. Hostinský: J. B. a Jan Josquin (1896); N. V. Jastrebov: Br. J. B. spis O původu jednoty bratrské a řádu v ní, ČČH 1902; J. V. Novák: O rétorické stránce Gramatiky Blahoslavovy, LF 1904; J. Vlček: Několik slov o B. mluvnici české, NŘ 1917; R. Urbánek in Jednota bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy (Brno 1923); F. Ryšánek: Životopis J. B., LF 1924; O. Odložilík: Br. J. B. Přerovského spis O původu jednoty bratrské a řádu v ní, Věstník KČSN 1928; A. Škarka: Několik poznámek k staré české hymnologii, LF 1933 + Neznámí skladatelé bratrských písní, LF 1936; V. Kyas: Jazykové rozdíly Nového zákona v překladě Blahoslavově a v Bibli kralické z r. 1593, SaS 1943; K. Krofta: J. B., in O bratrském dějepisectví (1946); M. Daňková: Práce hodná knihovníka, ČČM 1947; O. Králík: Humanismus a počátky českého mluvnictví, sb. Pocta F. Trávníčkovi a F. Woll-

manovi (1948); M. Daňková: Bratrské tisky ivančické a králické, Sborník NM 1951 + Bratrský spis Naučení mládežníků, ČČM 1951; F. Horák: Objev prvního vydání Musiky J. B., Knihovna 1951; A. Molnár in Boleslavští bratři (1952); A. Škarka: J. B., ČLit 1958; R. Řičan: ref. A. Škarka: Jan Blahoslav, Teologická příloha Křesťanské revue 1958; A. Frin-ta: O prvním vydání B. Musiky, ČČM 1961; J. Kouba: B. rejstřík autorů českobratrských písní a jeho pozdější zpracování, Miscellanea musicologica 1962; F. M. Bartoš: Blahoslav či Bílek?, Křesťanská revue 1963; E. Štřífková: B. Akta jednoty bratrské, Teologická příloha Křesťanské revue 1964; J. B. Souček: B. Nový zákon, Křesťanská revue 1964; J. B. Čapek: Veliký syn Moravy, Sborník Matice moravské 1967; sb. Z králické tvrže (1971); J. B. Čapek: Vývoj české literární renesance a J. B., AUC Praha, Slavica Pragensia 14, 1972; J. Vintr: Terminologický systém Gramatiky české J. B., LF 1972; R. Šťastný: J. B. — obránce češtiny, Čes. jazyk a literatura 1972/73; J. Šilhan: Jak vznikl dochovaný rukopis B. Gramatiky?, VVM 1977; F. Hýbl: J. B. a Prostějov, Štafeta (Prostějov) 1979.

jk

apod.), jež se často objevují v jeho poezii, pod-trhoval B. rysy nostalgie a stesku nad plynou-cím časem. Ve sbírce *Tento večer* zachycoval B. (v duchu poetiky Skupiny 42) každodenní svět a velkoměstskou atmosféru, což se proje-vovalo především vkládáním útržků autentic-ké konverzace, zaslechnuté na ulici či v hospo-dě, do struktury básně. V *Hledání přítomného času* se B. vrátil k rytmicky pravidelnému ver-ši, jehož cílem už nebyla sugestivní hudebnost, nýbrž úsilí o co nejprostší básnický výraz. B. verše s tematikou května 1945 se citovou in-tenzitou a nepatetičností řadí po bok básní na-šich významných uměleckých tvůrců. B. poezie je prodechnuta silnou smyslovostí, projevující se až hédonicky prožívaným pozemšťanstvím, i když je do jednoty světa integrována i drs-nost a rozpornost života. Většinu svých básní lokalizoval B. do rodného Brna. Emigraci se vyřadil z vývoje naší literatury.

Ivan Blatný

* 21. 12. 1919 Brno

Lyrický básník, jehož verše naplněné melancholií a steskem z prchajícího času se střídají s krajinnými impresemi a s drsně zachycovanou velkoměstskou realitou; autor veršů pro děti.

Syn spisovatele Lva B. V Brně vystudoval kla-sické gymnázium (mat. 1938) a začal studovat na brněnské filoz. fakultě; od uzavření vyso-kých škol (1939) pracoval v obchodě s opti-kou. 1948 byl vyslán Syndikátem čs. spisovate-lů do Velké Británie, odkud se odmítl vrátit. Byl členem Skupiny 42.

B. začal dojmovou lyrikou, která zachyco-vala prchavě kouzlo okamžiku a odhalovala krásu prostých a všedních věcí. Melodické a kultivované verše jeho prvních dvou sbírek vyšly z apollinairovské linie moderní poezie (G. Apollinaire, V. Nezval, J. Seifert) a nejed-nou se inspirovaly i hudbou nebo výtvarným uměním. Pohádkovými bytostmi (nymfy, víly

PŘÍSPĚVKY in: Akord (1939–44); Čteme (1938–39); Jarní almanach básnický (1940); Krit. měsíčník (1938–47); Lid. noviny (od 1938); Listy pro umění a kritiku (1937); Lit. noviny (1939); Panoráma (1939); Rozhledy (od 1936); Studentský časopis (1936–38); U-Blok (1937). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pa-ní Jitřenka (BB 1940); Melancholické procházky (BB 1941); *Tento večer* (BB 1945); *Na kopané* (BB pro ml., 1946); *Hledání přítomného času* (BB 1947); *Jed-na, dvě, tři, čtyři, pět* (BB pro ml., 1947). ■

LITERATURA: ■ ref. Paní Jitřenka: jd (J. Drda), LidN 1. 3. 1940; B. Václavek, LidN 8. 4. 1940; V. Čer-ný, KM 1940; AMP (A. M. Piša), Nár. práce 24. 3. 1940; jšr (J. Šnobl), Čes. osvěta 1940/41 ■; ■ ref. Me-lancholické procházky: L. Čivrný: Cesta mladé poe-zie, Čteme 1942; V. Černý, KM 1942; M. D. (Dvo-řák), Akord 1941/42; KZK (K. Z. Klíma): Básník Br-na, LidN 4. 1. 1942; fv (J. Heyduk): Marginálie, LidN 18. 1. 1942; -p (A. M. Piša), Nár. práce 4. 1. 1942 ■; J. Černý: I. B. (portrét), LidN 12. 3. 1944; ■ ref. *Tento večer*: J. M. Grossmann: Lyrické profily, Generace 1945/46, č. 3; L. Kundera, List Sdružení mor. spiso-vatelů 1946; V. Černý: Podoby a otázky naší nové poezie, KM 1946; J. Janů, Svob. noviny 14. 6. 1946; AMP (A. M. Piša), Práce 13. 2. 1946 ■; ■ ref. *Hledání přítomného času*: A. M. Piša: Básnický podzim 1947, Kytice 1947; G. (F. Götz), NO 9. 11. 1947; J. M. Grossmann: Virtuozita nové lyriky, Listy 1948; lk (L. Kundera), Rovnost 23. 1. 1948 ■; Prohlášení Syndi-kátu českých spisovatelů, RP 1. 4. 1948; K. Fuksa: Jubilující básník Brna, Rovnost 19. 12. 1969.

jm, šv

Lev Blatný

* 11. 4. 1894 Brno

† 21. 6. 1930 Kvetnica (Poprad-K.)

Dramatik a prozaik, divadelní kritik, dramaturg; přední představitel brněnské Literární skupiny, jehož dílo osobitě realizovalo podněty expresionismu v tragikomických obrazech poválečné sociální a mravní krize.

Pocházel z hudebnické rodiny, jeho otec působil v Brně jako chrámový chórista. L. B. studoval na gymnáziu v Brně (1905–13) a na právnické fakultě v Praze; studia přerušil za války, 1915–18 konal vojenskou službu v Haliči, Bukovině, Tyrolích, Sedmíhradsku a Albánii, dokončil je po válce doktorátem (1920) a nastoupil místo právního úředníka na ředitelství státních drah v Brně. Byl spoluzakladatelem (1921) a prvním předsedou brněnské Literární skupiny, podílel se na jejím manifestu *Naše naděje, víra a práce* (1922), spoluredigoval skupinový časopis *Host* i *Sborník Literární skupiny*. Trvalý zájem o divadlo jej přivedl jako lektora a dramaturga do brněnského Národního divadla (1925–28) a projevil se také činností divadelně kritickou (ref. v *Mor. slez. revui* 1919–20, v *Právu lidu* 1925, ref. a úvahy v *Hostu*). B. byl od mládí nepevného zdraví, léčil se na tuberkulózu, již také podleh. Pohřben byl v Brně. — Otec básníka Ivana B.

Po rané básnické prvotině (*Vzkazuji*) se B. trvale obrátil k dramatické a prozaické tvorbě, již se včleňoval do proudu soudobého expresionismu. Jeho dílo však nebylo jednoznačné: zduchovělý expresionismus se v něm prolínal s prvky realistického záznamu, výrazná intelektualita, provázena sklonem k ironii a stylotvornou konstrukční schopností, se smyslem pro živelná hnutí citů a pudů. B. zájem se orientoval k problematice lidských vztahů a jejich deformace v měšťácké společnosti; některé počáteční práce však trpěly abstraktností, která pramenila z autorova ironického трактовání lidských reakcí jako opakujících se schémat (např. dramatický debut *Tři*). Svá díla postupně zalidňoval figurkami z okraje společnosti a z prostředí maloburžoazie, jejich příběhy groteskně vyhrocoval a v duchu reformistických ideálů expresionismu jim dával sociálně kritické a mravní zabarvení: touto svéráznou projekcí se v B. díle odrážel váleč-

ný rozvrat a poválečné sociální vření. V kritice měšťáctví dospěl nejdále burleskou *Kokoko-dák!*, jež karikovala mentalitu tohoto světa působivou zvířecí symbolikou. V próze si bral B. za námět rozkolísání životních jistot člověka válečnými událostmi nebo zásahem osudových iracionálních sil (*Vítr v ohradě*); rovněž zde uplatnil groteskní nadsázku a zároveň také tvárně experimentoval s drobnými prozaickými útvary (*Povídky v kostkách* aj.). V 2. pol. 20. let usiloval B. o zkonkrétnění svých obrazů přesnějším sociálním situováním a realistickou charakteristikou (zvl. povídka *Regulace*), avšak toto směřování, jež poznamenalo i jeho dramaturgii (*Smrt na prodej*), se opět křížilo s trvalou tendencí promítat realitu do symbolické roviny, vyjadřovat se popř. pohádkovou alegorií (*Povídky z hor*) nebo utopií (drama *Říše míru*). Novým momentem bylo autorovo úsilí překonávat fatalistický pesimismus důvěrou v kladné životní síly, které objevoval ve spontánní citovosti a činorodosti člověka.

ŠIFRY: B. (MSIR), L. B. (Host). ■ PŘÍSPĚVKY in: *Cesta* (1919–20, 1922–25); *Host* (1921–28); *Kritika* (1924–25); *Lid. noviny* (1920–25); *Lit. noviny* (1927–28); *Lit. svět* (1927–28); *Lumír* (1917–20, 1925); *Mor. slez. revue* (1919–20); *Nár. osvobození* (1924–25); *Niva* (1930); *Nová svoboda* (1925); *Pramen* (1924–25); *Právo lidu* (1925); *Republika* (1919); *Sever a východ* (1925–27); *Topičův sborník* (1925–26). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie: Vzkazuji* (BB 1912); *Tři* (D 1920, i prem.): *Kokoko-dák!* (D 1922, i prem.); *Vítr v ohradě* (PP 1923); *Vystěhovalci* (D 1923, prem. 1925); *Povídky v kostkách* (1925); *Regulace* (PP 1927); *Povídky z hor* (1927); *Říše míru* (D 1927, i prem.); *Housle v mrakodrapu* (PP 1928); *Tajemství Louvru* (P 1928); *Smrt na prodej* (D 1929, prem. 1930). — *Výbor: Housle v mrakodrapu* (1961, usp. M. Suchomel; zde i prózy dosud netištěné). ■ SCÉNICKY. *Hry: Hvězdnatá obloha* (1920); *Svět tančí* (1927); *Blázen z ampliónu* (1928); *Černá noc* (1930); — posmrtně: *Zcela stručně* (1930). ■ REDIGOVAL: *čas. Host* (1921–26); *Sborník Literární skupiny* (1923, s F. Götzem, Č. Jeřábkem, Z. Kalistou). ■

LITERATURA: F. Götz: L. B. — dramatik, *Host* 1921/22; J. Wolker: ref. *Kokoko-dák!*, *Var* 1921/22 → *Próza a divadelní hry* (1954); F. Götz in *Anarchie* v nejmladší české poezii (1922); A. M. Piša: ref. *Tři*, *Kokoko-dák!*, *Proletkult* 1922/23 + *Dvě knihy prózy* (ref. *Vítr v ohradě*), *RP* 25. 3. 1923; B. Vlček: *Z prózy mladých* (ref. *Vítr v ohradě*), *Cesta* 1923/24; J. Kastner: *Povídková technika* L. B., *Host* 1924/25; ■ ref. *Povídky v kostkách*: F. Götz, *NO* 29. 3. 1925; A. M. Piša: *Z nové prózy*, *Pramen* 1925/26 → *Dva-*

cátá léta (1969)■; F. Götz in Jasnící se horizont (1926); Č. Jeřábek: ref. Říše míru, Host 1926/27; A. M. Piša: Na okraj nové knihy L. B. (ref. Regulace), Host 1926/27 → Dvacátá léta (1969); Č. J. (Jeřábek): Brněnská činohra (ref. Svět tančí), NO 6. 5. 1927; B. V. (Václavek): ref. Regulace, RP 3. 7. 1927 + Neplodná virtuozita (ref. Povídky z hor), RP 19. 10. 1927; A. M. Piša: Tři knihy mladé prózy (ref. Povídky z hor), Pramen 1927/28; B. Václavek: Mezi vlnami, in Od umění k tvorbě (1928); ■ ref. Housle v mrakodrapu: A. M. Piša, PL 24. 1. 1928; B. Václavek, RP 6. 5. 1928 ■; Č. Jeřábek: ref. Blázen z ampliónu, Rozpravy Aventina 1928/29 + ref. Smrt na prodej, Rozpravy Aventina 1929/30; B. V. (Václavek): Brněnská činohra (ref. Smrt na prodej), Index 1930; Ot. F. (Fischer): Z pražské činohry (ref. Smrt na prodej), LidN 30. 10. 1930; K. Sezima in Masky a modely (1930); Č. Jeřábek: Několik vzpomínek na L. B., Rozpravy Aventina 1930/31 + Hry z pozůstalosti L. B., LitN 1930/31, č. 5 + Brněnská činohra (ref. Zcela stručně, Svět tančí), Rozpravy Aventina 1930/31; F. Götz in Básnický dnešek (1931); B. V. (Václavek): Olomoucká činohra (ref. Zcela stručně), Index 1934; Č. Jeřábek in V paměti a v srdci (1961); M. Suchomel in L. B.: Housle v mrakodrapu (1961); R. Grebeníčková: Český expresionismus a vedení dramatického dialogu, Orientace 1969; H. Kučerová: Od negace skutečnosti k apoteóze lidství, ČLit 1974.

et

Felix Blažek

* 1. 2. 1879 *Vídeň* (Rakousko)
† 17. 3. 1973 *Karlovy Vary*

Autor beletrie pro mládež a literárněhistorických prací, zčásti regionálně zaměřených.

Vl. jm. Antonín Zoglmann (též Zoglman, Zogelmann). Narodil se jako dítě svobodné matky, která přišla do Vídně za prací z pošumavské Kdyně. Když matka 1885 zemřela, dal ho otčím do nalezince, odkud ho poslali do domovské obce. V Kdyni žil u pěstounky, chodil do obecné školy a zároveň už na sebe musel vydělávat příležitostnými pracemi. Od 1892 studoval na gymnáziu v Domažlicích, po maturitě (1900) začal ve Vídni poslouchat práva,

ale po roce se vrátil do Čech a vystudoval na pražské filoz. fakultě češtinu a němčinu (vojenskou službu si odbyl 1902–03). Jako středoškolský profesor působil od 1905: zprvu na gymnáziu v Domažlicích, 1907/08 na gymnáziu v Chrudimi, 1908–19 v Rokycanech (1919 se oženil), poté až do svého penzionování (1939) v Klatovech.

B. dvoudílná kniha o obecním Pepíčkovi je beletristická autobiografie, evokující pásmem příběhů život ústřední postavy v jejích školních letech; druhý díl nadto přechází místy v kulturní historii českého maloměsta z konce 19. století. Líčení nejtvrdší životní školy, jakou uchystává okolí sirotku chudobnému a navíc nemanželskému, vyznívá ostrou sociální tendencí; snaživá pracovitost a bezmezná vůle tohoto malého outsidera, stejně jako lidumilná obětavost jeho pěstounky jsou zase hlavním zdrojem tendence výchovné. — V literárněhistorických studiích se B. zabýval především českými autory 19. století (B. Němcová, S. Čech) a chodskými spisovateli (J. Š. Baar).

PSEUDONYM: V. Zdlík. ■ PŘÍSPĚVKY in: Výroční zpráva vyššího gymnázia Domažlice (1906/07); Výroční zpráva reál. gymnázia Rokycany (1911–13). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Dětství obecního Pepíčka (P 1932); Obecní Pepíček studentem (P 1933); Kdyně v díle a v životě J. Š. Baara (1946, pod vl. jm.). ■

LITERATURA: V. F. Suk: ref. Dětství obecního Pepíčka, Úhor 1933 + ref. Obecní Pepíček studentem, Úhor 1933; B. Jedlička: Románová zpověď, LidN 26. 10. 1936; šp.: Zemřel prof. A. Zogelmann, Pravda (Plzeň) 10. 4. 1973.

jo

Josef Blažek Pavlovický

* 30. 1. 1871 *Velké Pavlovice* u Hustopečí
† 30. 11. 1940 *Podolí* u Brna

Prozaik a fejetonista, autor nenáročných lidových četby katolické mravní orientace, dramatik a překladatel z italštiny.

Vl. jm. J. B.; publikoval pod pseudonymy Josef Pavlovický (většina díla) a P. Giuseppe (= pater Josef). Byl nejstarším synem rolníka; v Brně vystudoval První české gymnázium (mat. 1891) a bohosloveckou fakultu (vysvěcen 1895). 1895–98 působil ve Žďáru – zámku (Žďár n. Sáz.), 1898–1900 v Třebíči, 1900–01 v Horním Újezdě u Třebíče, od 1901 byl kaplanem ve Šlapanicích u Brna, od 1911 až do konce života správcem fary v Podolí, kde byl také pohřben. Od 1913 byl členem Družiny literární a umělecké v Olomouci. Procestoval většinu zemí střední, západní a jižní Evropy, Palestinu a Turecko.

Literární činnost zahájil časopiseckými překlady z italštiny. V původních prozaických pracích, zvláště drobnějších, psaných většinou jako besídky pro noviny, byl následovníkem Kosmákovým. Nejvíce se mu dařily obrázky z lidového života (podané někdy i v nářečí) se zachycením svérázných venkovských figurek. Rozsáhlejší práce s mravně výchovnou tendencí trpěly přílišnou vykonstruovaností; svěžest si uchoval díky svému humoru jen populární, v některých místech (zvl. v obrazu gymnaziálních studií) autobiografický třídní román *Páteční dítě* s postavou venkovského hochy Václava Čepáčka, kterému se od narození lepí na paty smůla (úspěch díla vedl autora k tomu, že napsal ještě dalších pět knih příhod svého hrdiny). B. humor byl laskavý, proniknutý láskou k prostým lidem, jen ojediněle se uchýlil k jízlivosti, např. při líčení jednání důstojníků a poddůstojníků rakouské armády s mužstvem (v knize *Cizí koření*). B. si nekladal vysoké umělecké úkoly: chtěl své prosté čtenáře pobavit jadrným humorem i dojmout sentimentálníou a přitom je vést k dobrým lidským vztahům.

PSEUDONYMY: Josef Pavlovický, J. Pavlovický, Pater Giuseppe, P. Giuseppe. ■ PŘÍSPĚVKY in: Anekdoty a humoresky (1911); Budoucnost; Den (od 1912; 1926 román U Kunických; 1931 4. díl Pátečního dítěte s tit. Pod otcovskou komendou a 5. díl s tit. Čepáček Robinsonem); Občanské noviny; Obrana práce a dělnictva; Obzor rodinný (1920); Selské hlasy (1939–41 román Babička Mirka). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Hlavní hříchy v kukátku (PP 1910, pseud. P. Giuseppe); Potulky životem (PP 1910, pseud. P. Giuseppe); Páté přes deváté (PP 1911); Jarní stíny a jiné povídky (1911, pseud. P. Giuseppe); Z potulek vlastí i cizinou (PP 1912); Páteční dítě (R, 3 sv., 1. 1913, 2. 1913, 3. 1921); Cizí koření (PP 1914); Povídky (1918);

Mouchy a mušky (PP 1919); Otčenáš (R 1922); Sata-náš (R 1922); Nezvedenci (PP, 2. sv., 1923, 1926); Ošklivá Pepinka (P 1923); Primabalerína (R 1923); Slepá ze Slavic (R 1923); Z notýsku Pepíčka Darebného (P 1923); Pýcha předchází pád (D b. d., 1923, pseud. P. Giuseppe); Čepáček v Paříži (cestopis, 1926); Čepáček v Londýně (cestopis, 1926); Perníková chaloupka (D pro ml., b. d., 1925); Hříbky, šípky a různé klípky (PP 1927); Čepáček pantátou hajným (R, 3 sv., 1. a 2. 1935, 3. 1936). — *Překlady*: P. O. Parato: Macíček na kastrole (D b. d., 1925); an.: Matčino utrpení (D b. d., 1925, z ital.). ■

LITERATURA: J. Richard: Náš Čepáček padesátníkem, Občanské noviny 29. 1. 1921, příl. Neděle; V. Bitnar: J. P., Den 30. 1. 1926 + P. J. Blažek, alm. Poselství (1938); ■ nekrology: an., Den 3. 12. 1940; an., Selské hlasy 1940, č. 49. ■

pp

Jáchym Blechta

* 12. 9. 1884 *Hrabyně* u Opavy
† 3. 10. 1957 *Brno*

Básník a prozaik rodného Slezska.

Vl. jm. Antonín Raab, po 1918 Ráb; pseudonym si zvolil podle jména předka z matčiny strany, který se účastnil odboje 1620–21 a zemřel před popravou. Mládí prožil na samotě Přerovci u Suchých Lazec jako syn hajného, do lesů rodného kraje se vracel na prázdninové pobyty k otci a bratrovi. Vystudoval gymnázium v Opavě (mat. 1903) a právnickou fakultu v Praze (abs. 1908). Po působení u soudu vstoupil 1912 do poštovních služeb v Opavě, od 1925 byl přednostou poštovního ředitelství v Košicích, od 1936 poštovním prezidentem v Bratislavě, od 1938 v Brně a 1942 v Praze, za protektorátu byl penzionován, 1945–48 sloužil opět jako poštovní prezident v Brně.

Publikované práce tvoří jen část B. díla, které vznikalo zpočátku patrně bez vážných úmyslů literárních a zaměřovalo se k oslavě rodného kraje, jeho význačných postav (farář Böhm, A. Chamrád, dr. F. Stratil) i k žánrovým obrázkům ze života prostých lidí. Debutoval sentimentální veršovanou romancí *Hanka*

v Praze (vznikla k uvítání prezidenta v Opavě), v níž je starosvětský příběh sirotka orodujícího za svého bratra u vrchnosti přesazen do republikánských poměrů. Naivita, idylizování, oslavnost a záliba v nářeční podobě přímé řeči jsou charakteristické i pro další knihy B. veršů. B. se též pokoušel zpodobit osudy Slezska bojujícího o svou národní existenci, prožívajícího perzekuci za první světové války a radujícího se z převratu (*Ostrá hůrka*); napodoboval tu eposy S. Čecha a puškinskou veršovou fakturu, v lyrice tvárně následoval J. V. Sládka. Z prózy, kterou časopisecky uveřejňoval od mládí, vydal knižně jen svazek vzpomínkových „kapitol z rodného hnízda“ (*V zeleném království*), črty okouzlení dětstvím, přírodou a domovem. — V rukopisech zůstaly romány *Poklad v poli*, *Dary života* (o A. Chamrádovi), *Když duše procitají* (kronika vlastního života a rodiny), povídky (*Poštovní svět*) i beletristické zpracování zážitků z protektorátu (*Kvítil z čertovy zahrádky*), řada sbírek veršů a překlady z němčiny (E. Mörike, C. F. Meyer).

PSEUDONYM : Jiří Havran. ■ PŘÍSPĚVKY in: Bezručův kraj; Iskra (1932); Lid, noviny (od 1934); Mor. slez. deník. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Hanka v Praze (B 1922, podp. A. Ráb); První kniha lyriky (BB 1925); Hrabýň (BB 1928); Ostrá hůrka (B 1933); V zeleném království (PP 1943). ■

LITERATURA: V. Martínek: A. R. (ref. Hanka v Praze), Mor. slez. deník 28. 11. 1922; ■ ref. První kniha lyriky: A. C. Nor, Pramen 1925/26; pa (F. S. Procházka), Zvon 1925/26 ■; ■ ref. Hrabýň: pa (F. S. Procházka), Zvon 1927/28; B. Jedlička, LidN 12. 10. 1928; ■; ■ ref. Ostrá hůrka: M. Rusinský, LidN 12. 5. 1933; Z. Bár, Věstník Matice opavské 1933 ■; ■ ref. V zeleném království: V. Martínek, LidN 3.5.1943; V. T. (Tichý), Nár. práce 1. 6. 1943 ■; V. Ficek: 65 let J. B., Slezská tvorba, příl. SISb 1949; V. F. (Ficek): Antonín Ráb — J. B. zemřel, SISb 1957.

mb

a slovenské literatuře a usilovalo o protifašistické sjednocení slovesných tvůrců.

Jádro budoucího seskupení se soustředilo 1934 kolem brněnského literárního měsíčníku Středisko, původně časopisu skupiny mladých moravských autorů, přeměněného však B. Václavkem (který 1934 převzal redigování 4. ročníku) na revui se socialistickým profilem (za příspěvatele získal P. Jilemnického, Kurta Konrada, F. Krále, O. Lysohorského, K. Nového, M. Pujmanovou, J. Taufru, J. R. Vávru aj.). Když však časopis zanikl, navrhl Václavek v březnu 1935 založení „literární skupiny socialistických realistů v ČSR, která by se skládala nejprve ze spisovatelů a později z jiných umělců, pokud ve své tvorbě stojí na stanovisku dialektického materialismu“. Skupina se ustavila na schůzce moravských a slovenských členů v Brně o velikonočních 1935 a v prohlášení, publikovaném až 12. 2. 1936 v časopise Index a 20. 2. 1936 v revui U, se programově přihlásila k socialistickému realismu, jak byl proklamován na 1. sjezdu Svazu sovětských spisovatelů 1934, a k mezinárodnímu hnutí na obranu kultury proti fašismu; tento program chtěli členové sdružení rozvíjet samostatným a tvořivým způsobem, navazující na nejlepší tradici domácí revoluční a k socialismu směřující literatury. Cílem B. bylo odstranit dosavadní izolaci socialistických slovesných pracovníků a sjednotit jejich tvorbu v jednotný proud předjímající budoucnost, začlenit se tvorbou svých členů aktivně do jednotné literární a kulturní fronty proti fašismu, spojit se se stejně smýšlejícími spisovateli jiných národností v ČSR a navázat ideovou výměnu a pracovní spolupráci se spisovateli sovětskými a s příbuznými skupinami v literatuře francouzské aj.; B. měl také organizovat studium marxistické estetiky, propagovat umění socialistického realismu a uvádět k nám překlady zahraniční revoluční literatury. Zakládajícími členy B. byli B. Václavek, P. Jilemnický, K. Jiříček, K. Konrad, F. Král, O. Lysohorský, F. Nechvátal, J. Noha, J. V. Pleva, F. Pišek, J. Rob-Poničan, A. Pospíšilová, L. Svoboda, J. Taufer, J. R. Vávra, G. Včelička, J. Weil; po vydaném prohlášení přistoupili autoři starší generace (J. Kratochvíl, M. Majerová, S. K. Neumann, K. Nový, I. Olbracht, M. Pujmanová) i další z mladých (L. Čivrný, B. Sílová a V. Pe-

Blok

1936 — 1939

Spisovatelské sdružení, které jako první programově rozvíjelo zásady socialistického realismu v české

kárek, který se pak stal tajemníkem pražské skupiny B.). Do tříčlenného vedení B. byli zvoleni B. Václavek, na němž ležela hlavní tíha organizační i ideové práce, P. Jilemnický a K. Konrad, kterého pak vystřídal koncem 1937 J. Kratochvíl.

Iniciátoři B. chtěli v první řadě překonat rozlom mezi tvorbou a politickým vystupováním autorů, a to tak, aby spisovatelé a umělci nevyjadřovali své revoluční smýšlení pouze příležitostným podepisováním politických manifestů a žurnalistickými projevy, nýbrž aby rovnou působili svým uměním na široké vrstvy ve smyslu vývoje k socialismu. Ve Václavkově pojetí měla činnost B. směřovat k přípravě velké syntézy, založené na průbojích poválečné generace i generací ostatních a na ziscích literatur světových; základem této syntézy měla být perspektiva vítězství socialismu, výsledkem mělo být „umění společensky aktivní, které bude spoluutvářet nový svět: novou společnost, nového člověka, jeho senzibilitu, jeho duchovnost“. Vnitřní krizí byl B. ohrožen zvláště 1937, kdy se po moskevských procesech někteří jeho členové distancovali od vnitřního vývoje a kulturní politiky SSSR; navenek se to projevilo kritikou Neumannova Anti-Gida, s nímž vystoupil v časopise U (1937, č. 3) J. Noha. V interní diskusi, vedené nejdříve písemně a potom na plenární schůzi v Praze 31. 10. a 1. 11. 1937, postavila se většina členů proti názorům J. Nohy; ten pak z Bloku vystoupil podobně jako V. Kaplický, kritik K. Jiříček (vl. jm. O. Kučera, psal též pod pseud. O. Krígl) aj. Vytvořit v B. vnitřní diskusní platformu se Václavek pokusil cyklostylovanými či strojopisnými důvěrnými oběžníky, tzv. členskou korespondencí B. (vyšla dvě čísla — v srpnu 1937 a na přelomu l. 1937/38). Na veřejnosti kromě literárních večerů reprezentovala B. především jeho revue U — čtvrtletník skupiny Blok, která začala vycházet 20. února 1936 (v nákladu asi 1 600 výtisků); Václavek, stojící v čele redakce, se k časopisu U snažil přitáhnout i ty pokrokové spisovatele, kteří nebyli přímo členy B. (např. Halase, Horu, O. Fischera), a vytvořit tak další okruh volněji s B. spolupracujících tvůrců. Proto na rozdíl od bojovného postoje proti nacionalistické reakci, proti fašizující části katolíků a proti ruralistům prosazoval — přes nesouhlas S. K. Neumanna a některých kritiků obviňujících Václavka z kompromisnosti — umírněný postoj k levicovým

a demokratickým autorům jiné orientace. Tak podroboval na základě věcného rozboru přísné kritice surrealisty a ukazoval na jejich ideové chyby, snažil se však neprohlubovat s nimi difference, usiloval o spolupráci s tzv. spisovatelským středem, inklinujícím k individualismu (F. Halas, J. Hora, J. Seifert), ba neodmítal ani kontakty s katolíky demokratického smýšlení. Oprávněnost tohoto kursu v duchu „kulturní lidové fronty“, který byl také schválen plenární schůzí 31. 10. 1937, se projevila v dalších letech, kdy teoretické problémy socialistického umění zatlačoval do pozadí boj na obranu republiky; na něj se B. jako nejucelenější spisovatelská organizace cele zaměřil, přičemž využíval i svých styků se západními pokrokovými autory, zvláště francouzskými (viz jejich protesty otištěné v 3. č. U 1938). — Kromě čtvrtletníku U byla vydávána Edice Blok, která přinášela práce členů B. i autorů jemu blízkých a překlady z pokrokové literatury zahraniční. Vyšla zde Václavkova kniha Tvorbou k realitě, sbírka J. Bartušky Klece dní, eseje H. Manna Přiďte den (přel. B. Václavek), balada A. Machada Země Alvargonzálezova (přel. F. Nechvátal), sborník Španělsko v nás (red. F. Nechvátal) a sborník moderní americké černošské poezie Litanie z Atlanty (vybral a přel. A. Vaněček). — B. měl rozhodující podíl na orientaci a formování naší socialistické literatury v druhé polovině 30. let. Byl iniciátorem semknutí umělecké levice a nedogmaticky (až na ojedinělé výstřelky, jako byla Jiříčkova kritika V. Vančury v U 1936, od jejichž ideových závěrů se B. Václavek distancoval), tvořivě prosazoval program socialistického realismu v podmínkách našeho kulturního vývoje.

LITERATURA: B. Václavek: K tvůrčí situaci v současné české literatuře, U 1936 + Přeskupování v současné české literatuře, Učitelské noviny 1936, obojí → Tvorba a společnost (1961); S. K. Neumann: Blok — jak se na to dívám, U 1936 → O umění (1958); B. Václavek: K situaci československé literatury v roce 1937, Členská korespondence Bloku č. 2, 1938, přetisk Var 1950/51 → Tvorba a společnost (1961); -n (S. K. Neumann): ref. Čtvrtletník U..., Lid. kultura 1938 → O umění (1958); L. Knězek: Listy B. Václavka F. Královi, SLit 1958; J. Hek: Revoluční intelektuál v provincii, sb. Bedřich Václavek (1963); J. Dvořák in Tradice bojující (1964, publikace je edicí zabaveného 4. čísla 3. roč. U) + Pomoc marxistické kritiky vznikající socialistické literatuře let třicátých + Výbor z listů St. K. Neumanna B. Václavkovi, obojí sb. Václavkova Olomouc 1962 (1964);

V. Pekárek: K historii literární skupiny B., sb. Václavkova Olomouc 1962 (1964) + Literární skupina B., Lit. měsíčník 1977, č. 1; J. Šindlerová: B. Václavěk a Blok socialistických spisovatelů, sb. Tradice české meziválečné marxistické kritiky a budování socialismu v Československu, Václavkova Olomouc 1975 (1978).

pp

Jan Bloksa

* 17. 6. 1861 *Frenštát pod Radhoštěm*

† 30. 6. 1923 *Olomouc*

Znalec a překladatel Danta, autor biografických statí a literárních recenzí, překladatel z francouzštiny, italštiny, němčiny a polštiny; autor a sestavovatel náboženských rukovětí pro kněze i laiky.

Jeho otec byl tkadlec. Zaslouhou svého učitele na frenštátské škole, spisovatele A. K. Vitáka (1835–1906), byl J. B. 1871 poslán na gymnázium v Přerově, kde na něho měl velký vliv profesor F. Bílý a kde také od sexty začal pěstovat italštinu. Po maturitě (1879) studoval bohosloví v Olomouci (1885 vysvěcen na kněze). Přes rok kaploval v Kostelci u Holešova, pro plicní chorobu však nastoupil zdravotní dovolenou. V období 1887–90 byl zámeckým kaplanem v Horních Rakousích na Innersteinu a nedalekém Clamu (odtud 1888 podnikl cestu do Itálie). Poté (1890–96) působil jako kazatel a profesor češtiny na lesnickém učilišti v Sovinci u Šternberka na Moravě a tehdy se také prostřednictvím svých dantovských studií sblížil s J. Vrchlickým. S Vrchlickým byl B. v pravidelném styku písemném a ojediněle též osobním 1891–1908; svými návrhy přispěl k věcným a jazykovým změnám v textu 3. vydání Vrchlického překladu Božské komedie, Vrchlický mu půjčoval odbornou dantovskou literaturu a získal pro vydání B. knih *Dante Alighieri ... a Výklad Božské komedie* finanční podporu ČAVU. 1896 založil B. spolkový kněžský časopis SS. Eucharistia a nastoupil znovu do aktivní duchovní služby; nejdřív působil v Olbramicích u Ostravy, 1897–1900 byl

farářem v Německé Rudě (Ruda) u Rýmařova, 1901 byl ze zdravotních důvodů poslán na odpočinek a žil v Olomouci, kde redigoval (až do jeho zastavení 1904) list *Moravan*. Od 1905 působil znovu jako farář v Majetině u Olomouce, 1908 byl penzionován definitivně. Žil potom opět v Olomouci, kde také zemřel a byl pohřben.

Z literární činnosti J. B., která se svou částí překladatelskou, ediční a dílem i autorskou úzce přimykala k autorovu kněžskému povolání, byly pro české písemnictví nejpřínosnější jeho studie dantovské; B. se u nás stal zakladatelem speciálního dantovského bádání, byť zůstal převážně při analýze obsahové a filologické, a ovlivnil také paralelní překladatelskou praxi J. Vrchlického. Své styky s Vrchlickým přiblížil i zvláštní knihou.

PŘÍSPĚVKY in: Časopis katolického duchovenstva (od 1890); Časopis Matice mor. (1894 stať Dante Alighieri a Čechy); Hlas (od 1887); Hlídka literární (od 1896); Koleda (Olomouc); Lit. listy (od 1893); Matice dítek (od 1887); *Moravan* (Olomouc, 1901–04); Nový obzor (od 1888); Opavský týdeník; SS. Eucharistia (1896–1922); *Vlast* (od 1890; 1893 stať Jan Kollár a Dante Alighieri); Zahrádka sv. Františka (od 1891). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy (1892); Výklad Božské komedie Danta Alighieriho dle překladu Jaroslava Vrchlického (1. Peklo, 1899; 2. Očistec, 1900); *Moje styky s Jaroslavem Vrchlickým* (1915, s otiskem 42 dopisů J. V.). — *Překlady*: J. Chelmecki: Co a jak čísti (1886); D. Pilchowski: Sto úvah krátkých a vážných (1887); J. Gotthelf: Vojta chudý čeledín (1890) + Vojta nájemník (1893). — *Ostatní práce*: Sbírka eucharistických promluv (1899); Světové eucharistické kongresy (1912); Kostelník dle srdce Páně a předpisů církve svatě (1919) a řada dalších podobných publikací. ■ KORESPONDENCE: V. Brtník: Dopisy J. Vrchlického s P. J. B. (1940). ■ REDIGOVAL *časopisy*: SS. Eucharistia (1896–1922); *Moravan* (Olomouc, 1901–04). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Vademecum pro české kněze klanějící se nejsvětější svátosti oltářní (1898); Jediná spása při smrti (1911); Manuale sacerdotis ad providendos infirmos (1912). ■

LITERATURA: A. Zbavítel: P. J. B. (1941). ■ Junius: ref. Dante Alighieri ..., Lit. listy 1893; J. Vrchlický: Nová díla dantovská (ref. Výklad Božské komedie ... 1. Peklo), ČCH 1899; J. S.: ref. Výklad Božské komedie Danta Alighieriho, Lit. listy 1899; J. Jasan: P. J. B., Náš domov 1923; J. Bukáček in Vrchlického překlady z Danta (1968).

jo

Karel Bodlák

* 3. 11. 1903 *Soběslav*

Básník, autor knih pro děti, literární kritik a esejista.

Manžel spisovatelky Jarmily Otradovicové. Po studiích na učitelském ústavu v Soběslavi (mat. 1922) a Šколе vysokých studií pedagogických v Praze (1922–24) působil jako odborný učitel (obor: čeština, zeměpis, dějepis) zprvu na Kladensku v Kamenných Žehrovicích a (od 1925) v Hnidousích, 1926–27 na tehdejší Podkarpatské Rusi, od 1927 opět v Hnidousích, od 1928 v Praze. Za německé okupace se účastnil odbojové činnosti ve výboru inteligence Národního revolučního výboru, od září 1944 byl pracovně nasazen v Praze. Po osvobození byl předsedou odborové rady školství v Praze-Dejvicích, od září 1945 působil jako referent publikačního odboru ministerstva informací, od 1951 jako učitel, 1959–63 jako ředitel základní devítileté školy v Praze. Žije v Praze a věnuje se literární práci.

Již v prvotinách z 20. let se B. hloubavě založení projevovalo úsilím odhalovat smysl a skrytou povahu jevů (zvl. *Řeč masek*); to vedlo ke komplikovanému básnickému projevu, ke stálým, mnohdy i znejasňujícím disociacím běžných významových spojení. Autorův další vývoj vyznačovala uvědomělá snaha o filozofickou „přesažnost“ poezie (viz eseje z revue a sborníku *Strom*); inspirován myšlenkami L. Klímy a domýšleje hlavně humanistický smysl Klímova důrazu na činný a vědomý subjekt, stupňoval B. mravní patos svých veršů a rozvíjel jejich meditativní složku. Ústředním tématem sbírek reprezentujících tvorbu z 40.–70. let (*Stromy*, *Noční hlídka*, *Kroky neodcházejí*) je „věčně jdoucí“ a hledající člověk, jeho nekoněčná pouť za poznáním a pokrokem; básník zde vesměs postupuje metodou složité symbolizace a metaforizace skutečnosti. — Jako kritik se věnoval B. výkladu díla V. Holana, O. Březiny, V. Závady, F. Hrubína, K. Bednáře, J. Koláře ad. Vydal rovněž několik knížek pro děti.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Karel Jiran, Nemo, Vladimír Kalina; kb. ■ *PRÍSPĚVKY in:* Blok (1947–48); Cesta (od 1922); Čtème (1943); Host (1928); Lid. kultura (1946); Lid. noviny (od 1927); Listy pro umění a filozofii (1946–48); Lit. měsíčník; Lumír (od 1929);

Mladá fronta; Mladé proudy; Nár. osvobození (1925–27); Ohnisko; Orientace (1967); sb. Pevný bod (1967, verše a esej O budoucnost poezie); Strom (1940, verše a esej O filozofii básnického obrazu); sb. Strom (1941, verše a další esej O filozofii básnického obrazu); Svobodné noviny (1948–49); Tvar (1927); Učitelské noviny; sb. Výbor z prací a překladů mladých autorů (z okruhu Stromu; 1943, verše a studie K podstatě baroka a Lyrika nejmladší vrstvy); Zpravodaj Umělecké besedy (1946–48). ■ *KNIŽNĚ. Beletrie:* Elektrická džungle (BB 1924); Řeč masek (BB 1927); Pověstná píseň (B 1930); O Janu Nerudovi (pro ml., 1941); O kavce, čápovi, a holčičce s červeným míčem (pohádka, 1967, s J. Otradovicovou); Stromy (básně v próze, 1969); O papouškovi a námořníku (B, P 1970); Jak Honza napálil čerta (verš. leporelo, 1970); Noční hlídka (BB 1971); Kroky neodcházejí (BB 1974). ■ *REDIGOVAL časopis:* Strom (1940); *sborníky:* Strom. Z literárních prací Jana Bendy, Karla Bodláka, Karla Jirana, Vladimíra Kaliny, Josefa Ošmery, Jarmily Otradovicové (1941), Ladislav Klíma filozof-básník (1948, s R. Vápeníkem). ■ *USPOŘÁDAL A VYDAL:* Povídky o koních (1942); L. Klíma: Vteřina a věčnost (1946) + Traktáty a diktáty (1948); Výbor z Vrchlického epiky (1947). ■

LITERATURA: ■ ref. Elektrická džungle: B. Vlček, Mor. slez. deník 31. 12. 1924; B. Polan, Pramen 1924/25; Dch. (J. Durych), Rozmach 1925 ■; ■ ref. Řeč masek: A. C. Nor: Drobná lyrika, Host 1927/28; AMP. (A. M. Piša), Lit. svět 1927/28, č. 5; K. Š. (Štorch): Čtyři knihy veršů, Rozpravy Aventina 1927/28 ■; K. Bednář: Špatně utajený básník (ref. Noční hlídka), Nové knihy 1971, č. 24 + in K. B.: Kroky neodcházejí (1974); ■ k sedmdesátinám: (rsk). (M. Borský), Práce 2. 11. 1973; P. Kovařík, Svob. slovo 2. 11. 1973 ■; ■ ref. Kroky neodcházejí: pkv. (P. Kovařík), Svob. slovo 12. 4. 1974; V. Vodák, Lid. demokracie 27. 4. 1974; M. Borský, Práce 12. 7. 1974 ■; ■ k pětasedmdesátinám: (Mx), Práce 1. 11. 1978; mat., Svob. slovo 3. 11. 1978. ■

et, šv

Bodláky

1935

Satirický časopis zaměřený na politiku a umění.

Podtitul: Satirický čtrnáctideník. — *Odpovědný redaktor:* V. Schwarz. — *Vydavatel:* J. Maierová, Pra-

Bodláky

ha. — *Periodicita*: čtrnáctideník (vyšla jen 3 čísla: první 1. 4. 1935, poslední 26. 4. 1935).

B. byly orientovány vyhraněně antifašisticky, demokraticky a v podstatě levě, třebaže se v úvodním programovém prohlášení proklamovala nezávislost a kritičnost na všechny strany; zároveň byl odmítán jak bodrý český humor, tak „psina pro psinu“. Časopisu vtiskovaly ráz především karikatury F. Bidla, J. Nováka, K. Fořta, O. Sekory, V. Reichmanna (jappy), Z. Kratochvíla, šifer OHA, Gogo aj. Dále jej vyplňovaly hlavně anekdoty a jiné drobné útvary, založené ponejvíce na parodii novinových článků, zpráv a glos; básněmi a epigramy přispěli S. Kadlec (pseud. A. Dur), J. Mašek, B. Mencák (pseud. Vojta Skalák; i překlad básně B. Brechta), J. Čarek, J. Hořejší; několik nerozsáhlých próz vyšlo anonymně nebo pod neprůhlednými šiframi či pseudonymy (šifra B. V. a V. B. náležela zřejmě V. Borinovi, vl. jm. V. Ležák). Kromě útoků na hitlerismus, Stříbrného a nacionalismus vůbec, volební soutěžení a řadu politických stran pravice i středu byla značná pozornost věnována kulturnímu životu, zvláště literatuře i jednotlivým spisovatelským osobnostem, dále divadlu, filmu, rozhlasu; častým terčem výsměchu byli zvláště surrealisté. Po zániku všech dřívějších satirických časopisů na počátku 30. let představovaly B. nejvyšší pokus o nový vyhraněně satirický, útočný, přitom však skutečně svěží a vtipný časopis.

LITERATURA: L. Václavek in Německý antifašista a český literát Vincý Schwarz (1966).

pp

Adolf Bogner

* 21. 10. 1875 *Krásno nad Bečvou* (Valašské Meziříčí — K. n. B.)

† 3. 11. 1947 *Valašské Meziříčí*

Autor lidových divadelních her, nářečních prozaických obrázků a básní.

Narodil se jako dvanáctý syn sklářského dělníka, od pěti let pomáhal ve sklárně. Chodil nejdříve do české školy, pak dva roky do německé. Od dvanácti let se učil ve sklářské huti v Krásně n. B. (zde hrával bramborové loutkové divadlo a složil pro ně také vlastní hru). Vzdělával se ve Spolku katolických tovaryšů; tu se účastnil práce divadelních ochotníků jako recitátor, herec, autor kupletů a režisér. Byl činný též v Dělnickém zpěváckém spolku a vystupoval jako herec v Choděrově divadelní společnosti, když hrála v Krásně. Po vydání první sbírky *Dělník zpívá* (1898) opustil sklářskou práci a vystřídal v dalších letech řadu zaměstnání: opisoval soudní akta u advokáta v Praze, byl statistou v Národním divadle, členem Štanderovy divadelní společnosti v Zásnukách, zástupcem pojišťovny, firmy dodávající lepenku a továrny na šicí stroje Singer, příručím v textilním obchodě ve Valašském Meziříčí a krátce měl i vlastní obchod. Když rostl zájem ochotnických souborů o jeho hry (úspěchu dosáhl nejdříve fraškou *Michal comp. Matěj*, první celovečerní hra *Cikánčina pomsta* byla provedena valašskomeziříčskými ochotníky 1904), začal 1910 vydávat edici Divadelní hry A. B. a věnoval se spisovatelství. Za první světové války byl sanitním pracovníkem ve vojenském lazaretu ve Valašském Meziříčí. Od 1928 trpěl A. B. (následkem autohavárie) vleklou chorobou. Za nacistické okupace byly jeho hry zakázány. Zemřel na srdeční mrtvici, pohřben byl na ústředním hřbitově ve Val. Meziříčí. — Dcerou A. B. z druhého manželství je akad. malířka Marie B. (nar. 1931).

A. B. si získal širokou oblibu jako autor konvenčních lidových her, které byly hojně hrány ochotníky u nás, na Slovensku (přeloženo asi 10 her) i krajany v zahraničí, především v Americe; měl smysl pro dramatické napětí a scénický efekt, dovedl vyhovět požadavkům nenáročných diváků, mísit drastičnost se sentimentalitou nebo jednoduchými prostředky rozesmát. Nejúspěšnější B. hry těžily z tradiční romantiky postav i situací (cikáni, lesníci a pytláci, tajemná jezera s jejich oběťmi, přísahy na hrobě, msty a kletby); kromě často senzačních námětů využívaly — bez velkého zřetele k životní pravděpodobnosti dějů a věrohodnosti postav — i dalších romantických rekvizit, např. záměn a převleků osob, podvržených dětí ap. Ve veselohrách šlo jednak o komedie

omylů (frašky o sluzích Michalovi a Matějovi), jednak o konvenční milostné zápletky kolem vdavek. Řada her byla nezakrytě tendenčně vyhocena: B. v nich agitoval pro katolické orelské hnutí (*Pod perutě Orla*), kritizoval touhy sedláků po panském životě a horoval pro tradice venkovského života (*K Bohu, vlasti a rodné půdě*), odsuzoval selské sobectví a mamonářství za války (*Sirotci*), stavěl se proti pokrokářství a městské morálce (*Neštěstím ku blahu*), oslavoval legionáře (*Za vlast*) a snil o smíru mezi dělníky a továrníky (*Z bojů práce nebo První květen*). B. nářečím psané prózy navazují na tradici krajových obrázků s jejich naivním naturalismem a situačním humorem. Podobného rázu bylo i 25 aktovek ve valašském nářečí, které napsal B. ve 30. a počátkem 40. let pro Čs. rozhlas (zvl. v Ostravě) a sám je s přáteli přednesl.

PSEUDONYMY: Ahasver (verše), Jura z Podbřeží (povídky), Valašský Ahasver. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Hlas (Brno); Hlas (St. Louis); Kříž, Marie; Našinec; Noviny zpod Radhoště; Občanské noviny (Brno); Sklářské besedy; Štít (Hradec Král.). Mimoto příspěvky v kalendářích. ■ **KNIŽNĚ. Beletrie:** Dělník zpívá (BB 1898); Pod perutě Orla (D b. d., 1909); Paní revírníková a její Tony (D 1910); Cikánčina pomsta (D 1910); K Bohu, vlasti a rodné půdě (D 1910); Úděl sirotka (D 1910); Teta mistra Štycha (D 1910); Tři jednoaktovky (1. Krejčí Nitka, 2. O celý týden napřed, 3. Svatý Mikuláš ve Svornosti, 1911); Paní revírníková a její vnoučata (D 1911); Michal comp. Matěj (D 1911); Od knihy k životu nebo Květina bez vůně (D 1911); Halleyova kometa (D 1911); Slib u jeslí (D 1911); Černé jezero (D 1912); Neštěstím ku blahu (D 1912); Starý pan advokát (D 1912); Hrobníkův syn (D 1912); Drama básníkovo (D 1912); Sirotci (D b. d., 1915); V šicím salóně neb Švadlenky (zpěvohra na nápěv Besedy, b. d.); Vybíravý vdovec (zpěvohra na nápěv České besedy, b. d.); Dcera markytánova (D 1918); Kilián Pletka (D 1918); Pytlák Martin (D 1919); Michal a Matěj zeměbranci (D 1919); Magdalena (D 1919); Dořino štěstí (D 1919, pokr. hry Cikánčina pomsta); Jidáš nebo Odplata za zradu (D 1920); Pytlákova žena (D 1920); Michal a Matěj domobranci (D 1921); Paní revírníková prababičkou (D 1921); Výkřik uvolněné hrudi (BB, St. Louis 1922); Dořina smrt (D 1922, posl. pokr. hry Cikánčina pomsta); Pytlákovu dítě (D 1922, 2. díl hry Pytlákova žena); Za vlast (D 1922); Aktovky s Mikulášskou hrou. Spálené posvícení, S keťasy zaživa do pekla, Já nejsem chlapec, já jsem děvče (1922); Michal a Matěj otcové (D b. d., 1923); Ty nešťastné pátky (D b. d., 1923); Veselohra v lese aneb Veselá vojna (D b. d., 1923–25); Cikánův slib (D b. d.,

1923–25, 1. díl trilogie); Cikánova láska (D b. d., 1923–25, 2. díl trilogie); Cikánova vděčnost (D b. d., 1923–25, 3. díl trilogie); Pepík nebo Pepička? (D b. d., asi 1925); Hezká Amálka (D b. d., asi 1925, pokr. hry Veselá vojna); Z bojů práce nebo První květen (D b. d., asi 1931); Hloupý Janek (D b. d., asi 1931); Macecha (D b. d., 1931); Číslo poslední (D b. d., po 1931); Sirotčí mlýn (D b. d., po 1931); Obrázky z rodného kraje (PP 1943); Z valašských kútů (PP 1943). ■

BIBLIOGRAFIE: an.: Seznam všude oblíbených lidových her valašského dramatického spisovatele A. B. ve Val. Meziříčí (1931). ■ **LITERATURA:** B. Slavík: Valašský Ahasver... , LidN 22. 10. 1935; Dramatický spisovatel A. B. šedesátníkem, Noviny zpod Radhoště 9. 11. 1935; A. Svoboda: 70 let dramatického spisovatele a básníka A. B., Demokr. hlas 19. 10. 1945; -t-: Sedmdesátiny valašského spisovatele, Nár. obroda 21. 10. 1945; Mistr A. B. zemřel, Demokr. hlas 7. 11. 1947; B. Slavík in Pisemnictví na moravském Valašsku (1947); M. Rusinský: A. B., Ostravský kult. zpravodaj 1970, č. 10.

pp

Alois Böhm

* 6. 7. 1899 Brno

Básník, povídkář a překladatel ze slovinštiny.

V Brně vystudoval B. reálku a na technice 4 semestry zeměměřičství. Zaměstnán byl jako úředník zemského úřadu, později zemského národního výboru; v Brně zůstal i po odchodu do důchodu. 1925 se oženil, jeho manželka Vilma B. napsala pohádkovou knihu Zlatá křídla (1932). Vykonal řadu cest po Evropě (Caribhrad, Rumunsko, Bulharsko, Itálie, Jugoslávie, Maďarsko, Francie, Německo, Polsko, Finsko, Švédsko, Švýcarsko).

V B. poezii a povídkách z první poloviny 20. let převažuje sociální tematika, pojatá — v dobovém duchu — se sentimentalizujícím záměrným primitivismem. Na exotické prvky svých prvotin navázal později v básnické sbírce *Věčný tulák*, a to prostými reálnými zážitky a dojmy ze severního a jižního pobřeží Evropy. Časopisecky uveřejňoval překlady slovinšských básníků O. Župančiče a I. Grudena.

PŘÍSPĚVKY in: Cesta (od 1922); Lid. noviny (od 1925); Lumír (od 1926); Niva (od 1925); Obzor; Pramen; Socialistická budoucnost. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Den (BB 1924); Kovové nebe (PP 1924); Věčný tulák (BB 1939). — *Ostatní práce*: O Lotyšsku (informač. brožura, 1927). ■

LITERATURA: ■ ref. Den: Č. Jeřábek: Odpadky, Host 1923/24; A. Novák, LidN 17. 5. 1924 ■; A. N.: ref. Kovové nebe, LidN 25. 4. 1925; ■ ref. Věčný tulák: B. Slavík, LidN 22. 4. 1940; rfš., Zvon 1940/41 ■.

pb

Miroslav Bedřich Böhnel

* 3. 7. 1886 Brno

† 23. 9. 1962 Praha

Autor společenských a studentských románů s erotickými a sportovními náměty, dramatik, historik.

Vl. jm. Bedřich Böhnel (tak podpisoval své nebeletristické práce). Po otcově smrti se 1896 přestěhoval s matkou do Prahy, kde od 1897 studoval na gymnáziu v Hálkově (Londýnské) ulici a po maturitě (1905) na filoz. fakultě obory dějepis a zeměpis (abs. 1910); doktorát získal 1920 prací *Prameny k Historickému kalendáři Daniela Adama z Veleslavína*, psanou pod vedením prof. Bidla, pro něhož zpracovával životopis německého humanisty Konrada Celtise. Od 1910 učil jako středoškolský profesor: krátce v Praze a Chrudimi, 1911–12 v Písku, poté trvale v Praze na různých místech; za působení na svém mateřském gymnáziu v Londýnské ulici (1932–38) pořádal se svými žáky divadelní představení, akademie a účastnil se různých soutěží (1938 získal první cenu v Carmen rhapsodicum). 1941 byl nuceně penzionován. Po válce se vrátil do školy, ale již v lednu 1946 odešel sám definitivně do důchodu ze zdravotních důvodů. Jako student procestoval B. pěšky Halič, Polsko a Slovensko, později pobýval o prázdninách často v cizině a procestoval Jugoslávii, Itálii, Francii, Anglii, Rakousko, Německo a Maďarsko. Oženil se 1913 s R. Kržovou z Hlincové Hory u Čes. Budějovic; tak se dostal do kraje, který

ho inspiroval k jeho historickým pracím.

Ke svým četným prózám a hrám čerpal B. náměty ze soudobého pražského společenského a studentského života. Již v prvních novelistických knihách uplatňoval zřetel, které se staly charakteristickými pro celou jeho tvorbu: hromaděním dokladů o lidské špatnosti a sociálních a mravních chorobách buržoazní společnosti a zvláštní pozorností věnovanou záporným stránkám lidského charakteru se pokoušel demaskovat český život politický (*Miláček*), vědecký (*Chlapík*) i podnikatelský (*Vinohradští*). Ve svých studentských románech se vedle sportovních námětů zabýval především sexuálními problémy mládeže, zpodoval mravní a erotické krize způsobené koedukací a rozpory mezi názory dospívajících lidí a nepřirozeným školským kázeňským řádem. Líčením zla chtěl B. přispět k ozdravení společnosti a k lepší výchově mládeže, zůstával však většinou u naturalistických popisů odstrašujících případů. Jeho dílo našlo široký ohlas u čtenářů, kritiků i pedagogů a jeho knihy dosahovaly četných vydání.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Váša Paukner (Kopřivý); „mb“. ■ PŘÍSPĚVKY in: Českosl. svět (od 1948); Hovory Sfinx (od 1930; t. r. Causerie o sobě samém a o čtenářích a Ke genezi mého Miláčka); Jihočes. listy (od 1936); Kolo (od 1937); Kopřivý (od 1915); Lid. noviny; Máj (1908 báseň Goja, opravená Vrchlickým); Mladá fronta; Naše stráž (od 1925); Nový čas (od 1925); Pramen (od 1922); Právo venkova (od 1917); Rozpravy Aventina (od 1928; 1928/29 Mé školské romány a jejich hrdinové); Svět práce; Švanda dudák (od 1911); Topičův sborník (od 1913); Venkov (od 1916, kulturní a výtvarné referáty); Vesna (od 1909); Vzlet (od 1921; t. r. hra Král seladon); Zlatá Praha (od 1911). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Přátelství (R 1908); Teta Fanny (D b. d., 1910, prem. 1907); Noc na skřipci (D 1912, i prem.); Běžící film a jiné novely (b. d., 1916); Pan Trikolet (D 1918, prem. 1917); Vinohradští (R 1919); Nemravní (R 1920, 1. část trilogie); Stud (PP 1922); České srdce (D 1920, prem. 1919); Neřest (R 1922); Chlapík (R 1923); Obložený chlebiček (D 1923, i prem.); Výkřik a jiné novely (1925); Zvěřinec (R 1925); Omlazený (R 1926); Mužství (R 1926); Válečný humor (FF 1926); Paměti markýze de Porterouge (R 1927); Vysněná (E 1927); Rašení (R 1928, 2. část trilogie); Stvoření ženy (P 1929); Rozmařilci (R 1930); Miláček (R 1930); Finiš (R 1931, 3. část trilogie); Divoká (R 1932); Zralá (R 1933); Rozpuk (R 1934); Satyr (R b. d., 1936); Cudnost (R 1936); Anděl (R b. d., 1938); Postrach (R 1941); Smyčka (D 1941, i prem.). — *Ostatní práce*: Základy společenského chování a sebevýchovy pro

studující mládež (1934); Z minulosti zmizelých jihočeských osad Vstuh a Ortvinovic a Nicovy (dnešní Hlincové) Hory (1937); Demokratický bonton pro dospívající mládež (1948); Dějiny města Rudolfova (1958). — *Souborné vydání: Sebrané spisy* (Sfinx, 1926–30, 8 sv.). ■ SCÉNICKY. *Hry: Běžící film* (1917); *Hedvábný hřích* (1917, pseud. Váša Paukner); *Král seladon* (1921); *Lásky lest* (1924); *Stejný vkus* (1924); *Ironie pravdy* (1931). ■

LITERATURA: J. Hloucha: *Život a dílo M. B. B., kulturního patrona Děčína* (1948). ■ ■ ref. Vinohradští: A. Novák, *Venkov* 2. 3. 1920; *btč* (V. Brtník), *Zvon* 1919/20 ■; M. N. (Novotný): ref. Nemravní, *Nové Čechy* 1920/21; A. Novák: ref. Chlapík, *LidN* 17. 2. 1924; -ejč- (J. Krejčí): ref. Zvěřinec, *Naše doba* 1924/25; ■ k čtyřicetinám: J. Knap: *Typ Böhnel*, *Kmen* 1926/27; V. Brtník: M. B. B., *Lit. rozhledy* 1926/27; V. Martínek: O M. B. B., *Rozpravy Aventina* 1926/27 ■; vz. (V. Zelinka): ref. Mužství + ref. Omlazený, *Zvon* 1926/27; V. Zelinka: „Mluvníčka“ u dr. M. B. B., *Rozpravy Aventina* 1926/27; A. C. Nor: *Mužství a mládí* (ref. Mužství), *Host* 1926/27; O. Š. M. (Štorch-Marien): ref. Vysněná, Rašení, *Rozpravy Aventina* 1927/28; J. V. Sedlák: M. B. B. jako člověk, *Hovory Sfinx* 1929/30; jv. (J. Vodák): B. humoristou, *Čes. slovo* 16. 3. 1930; A. Veselý: *Zabíjeje me žebráky!* (ref. Miláček), *Čs. republika* 6. 4. 1930; jv. (J. Vodák): *Akrobatika vnitř i vně* (ref. Rozmařilci), *České slovo* 11. 1. 1931; M. Kopal: ref. Finiš, *Nové Čechy* 1935; drb. (V. Brtník): ref. Satyr, *Zvon* 1935/36 + ref. Postrach, *Zvon* 1940/41; kp (K. Polák): *Šedesátka M. B. B.*, *PL* 3. 7. 1946; F. Š. (Šimek): *Životní jubilea (60 let M. B. B.)*, *Svob. Československo* 3. 7. 1946.

sm

František Bohuslav

* 27. 9. 1882 *Praha*

† 4. 5. 1953 *Praha*

Herec, básník a dramatik, autor vzpomínek z divadelního života.

Psal se též Franta Bohuslav a Franta B. Jeho otec byl zámečník, matka měla malé hokynářství. Po třech třídách měšťanské školy se vyučil uměleckému zámečnictví. V době učení statoval ve Švandově divadle na Smíchově a hrál epizodní role. 1900 začal dráhu venkov-

ského herce u různých divadelních společností, 1905 přešel jako herec a zpěvák do Prahy-Libně ke společnosti Mary Groszové, 1906 se stal členem Divadla sdružených měst východočeských. 1907 působil v Národním divadle v Brně, 1908 byl angažován do Národního divadla v Lublani, kde působil jako herec a zpěvák i jako režisér. Po třech letech přešel k řediteli V. Budilovi do městského divadla v Plzni a 1913–14 hrál v Intimním divadle na Smíchově. Pohostinsky vystupoval v městském divadle záhřebském a v královském divadle v Bělehradě. 1914 narukoval, na frontě byl těžce zraněn a přišel o zrak. Pak se věnoval literární činnosti.

Životní tragédie poskytla B. látku nejprve k básnické tvorbě, která mu nahrazovala ztracený kontakt se světem umění. Své verše pouze improvizoval, malou řemeslnou dovednost se snažil nahradit epigonským napodobením tvorby předních českých básníků a macharovského veršovaného fejetonu. Pestrou škálu námětů (z války, nemoci, ze zápasu národnostního a protiklerikálního aj.) vyjadřoval různými formami (reflexivní lyrika, písně, texty na známé i vlastní melodie, verše s akrostichy, satirické útvary aj.). Velmi početné jsou také B. pokusy dramatické, svědčící o dokonalé znalosti repertoáru hereckých společností, jež vycházely vstříc pokleslému diváckému vkusu. B. komedie zachovávají konflikty typické pro tradici české frašky (např. zápletky se záměnamy osob). Ve dvou hrách (*V mládeneckém pokoji*, *Děti lásky*) vytvořil (a sám také hrál) postavu slepce, který přes nepřízeň osudu řeší svůj vztah k životu optimisticky. Nejcennější část B. díla tvoří vzpomínkové knihy, dokumentující činnost méně významných kočovných hereckých společností. V memoárech, opřených o bohatou zkušenost potulného herce, se B. snažil příhody, které zažil, podat formou drobných humoresek vklíněných do vzpomínkového textu.

PŘÍSPĚVKY in: Meziaktí smíchovských divadel, Meziaktí (od 1915); Švejdův divadelní věstník (1929/30). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie: Z propadla* (BB 1915); *Literární náhražka* (PP, BB 1917); *Na plachém oři* (BB 1917); *Když si člověk potmě hraje ...* (BB 1918); *Písníčky a popěvky* (1919); *Po splnění touze* (BB 1919); *V noci* (BB 1919; zde i necenzurované vyd. *Literární náhražky*); *To byl ten krásný čas ...* (vzpomínky, b. d., 1920); *Za svůdnou bohyní Thálií* (vzpomínky,

1922); Pestrý svět herecký (vzpomínky, 1923); Román paní Marty (D b. d., 1924; přeprac. vyd. 1925 s tit. Manželský film; b. d., 1929, s tit. Boženka); V mládeneckém pokoji (D 1924, přeprac. vyd. 1925); Divadelní radosti i starosti (vzpomínky, 1925); Z mých nejlepších let (vzpomínky, 1926); Byt pro lepší dámy (D b. d., 1926, prem. 1927); Ke konci komedie (vzpomínky, 1928); Eva a tyran (D b. d., 1929); Nevěsty sirotky (D b. d., 1929); Král ženichů (D b. d., 1930); Záhadný člověk (D b. d., 1930); Pražský slavíček (D b. d., 1931); U hezkých dvojčat (D b. d., 1931); Věčné jaro (ženy, květiny a láska) a lidské oči (BB 1936); Děti lásky (D 1940); Za novým sluncem (BB b. d., 1946). — Mimoto několik básnických letáků vl. nákladem. ■

LITERATURA: J. Kubík: F. B., Meziaktí smíchovských divadel 1914/15; E. S. (K. Elgart-Sokol): ref. To byl ten krásný čas, LidN 6. 3. 1921; Č. (V. Červinka): ref. Děti lásky, Zvon 1939/40.

zt

Josef Václav Bohuslav

* 12. 12. 1863 *Všejanya* u Benátek nad Jizerou
† 24. 3. 1952 *Praha*

Básník, prozaik a publicista, překladatel z ruštiny, polštiny a slovinštiny.

Pocházel z osady Radenice. Po ukončení gymnázia v Mladé Boleslavi (1874–82) studoval jeden rok na pražské filoz. fakultě, odkud přešel na fakultu právnickou, kde promoval 1888. V 80. letech byl ve výboru literárně řečnického spolku Slavia. Od 1887 praktikoval u zemského soudu v Praze a u jiných soudů, 1891 byl přeložen jako auskultant do Nových Benátek (Benátky n. Jiz.). 1895 byl jmenován soudním adjunktem v Brandýse nad Labem, 1900 se vrátil do Prahy k zemskému soudu, kde byl přidělen do prezidia. 1902 se stal soudním tajemníkem, 1909 soudním radou. Zastával též funkci předsedy rozhodčího soudu bratrských pokladen pro obvod revírního horního úřadu v Praze. Později byl senátním prezidentem nejvyššího správního soudu. Založil a 15 let redigoval Sbírku nálezů nejvyššího správního soudu (nazvána po něm Bohuslavova).

K umělecké tvorbě (básně, povídky) se B. soustředil v prvním období své veřejné činnosti. Po této epizodě publikoval beletrii pouze sporadicky v různých listech, její význam byl však zcela zastíněn odbornými a popularizačními právníckými spisy a turistickými příručkami. B. žánrově pestré drobné prózy (fejeton, povídka, črta) s historickou, venkovskou a maloměstskou tematikou patří mezi okrajové projevy období, kdy se česká próza snažila osvobodit od romantických fabulačních klišé příklonem k realistickému zobrazení skutečnosti. B. schopnost pozorovatelská je leckde potlačována naivní sentimentálností a přehnaným patosem.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bohuš Radenský, Božo Vilič, Dr. Fr. Hojka; Boh., B. R — ý, Dr. B., Dr. J. V. B., J. V. B., Ref., -slav. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. politika; Hlas národa (1887); Jevišťe (1885); Lit. listy (1896–97); Máj (1911); Nár. listy (1883); Paleček; Posel ze Sušice; Světozor; Švanda dudák; Vesna (1885–94); Zlatá Praha (1906). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Na cestách životem (PP, 2 sv., 1884–85); O hubičce (humorné pojednání s citacemi z autorů, 1891); Krůpěje rosy (BB 1897). — *Překlady*: P. Wilkońska: Dědička černolická (1890). — *Ostatní práce*: Poslední vůle (1892); O žalobách trestních (1894); O nemanzelských dětech (1894); Exekuční řád v praxi (1897); Věřitel a dlužník (1901); Rukověť života spolkového (1901); Vigilantibus jura (1903); Praktický rádce v záležitostech soudních (1903); Praktický rádce v záležitostech politických (1904); Praktický rádce v záležitostech finančně právních (1905); Sazby poplatkové a kolkové (1905); Řád konkursní, vyrovnávací a odpůrčí (1906); Živnostenské právo rakouské (1908); Turistův zákoníček (1912); 33 výlety a procházky z Řevnic (1915); Švýcary (1927); Řevnice jako letovisko a turistická brána brdská (1930). ■ REDIGOVAL: Bohuslavova sbírka. Sbírka nálezů nejvyššího správního soudu ve věcech finančních a ve věcech administrativních (1920–35). ■

LITERATURA: ■ ref. Na cestách životem: Č., Lit. listy 1884; A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 1886 ■; M. Navrátil: K padesátým narozeninám J. V. B., Máj 1913/15.

zt

Klement Bochořák

* 18. 1. 1910 *Kunštát* na Moravě† 11. 8. 1981 *Brno*

Básník, autor veršů a próz pro děti; svou lyriku činil výrazem náboženské meditace, alegorizujícím veršem volně rozvíjel linii březinovského symbolismu.

Pocházel z rodiny berního úředníka; otec rodák z Kozlovic u Frenštátu, matka z Kunštátu. Obecnou a měšťanskou školu vychodil B. v rodném městě, studium na obchodní akademii v Brně (1926–27) nedokončil. Mimo několik krátkodobých pracovních příležitostí (soudní praktikant v Brně 1930–31, dělník hrnčířského závodu v Kunštátě na začátku okupace) byl dlouho bez stálého zaměstnání a žil v rodišti. Zde se 1935 seznámil s F. Halasem, s nímž později (1938–49) udržoval pravidelné styky. Mezi jeho literární přátele dále patřili zejména K. Bednář, I. Blatný, J. Orten, Z. Urbánek, J. Čep, J. Dokulil, J. M. Tomeš a J. Zahradníček. 1942 se stal zaměstnancem zásobovacího úřadu v Brně, téhož roku se oženil; 1945 byl úředníkem brněnské městské knihovny, potom brněnské krajské knihovny (dnes Knihovna J. Mahena) a nakonec obvodní knihovny v Brně-Židenicích. 1960 odešel do důchodu, trvale žil v Brně.

B. poezii ovlivnili zejména F. Halas a moderní česká katolická poezie (J. Zahradníček). Autorův básnický svět je monotematický a osobitě vyhraněný. Počínaje prvotinou (*Mladý žebrák*) obměňuje a rozvíjí téma pokory a odevzdanosti bohu; převážně volným alegorizujícím veršem vyjadřuje harmonický vztah k životu, touhu po kráse a meditace člověka hledajícího lidskou prostotu a opravdovost. Významnou součástí autorova pohledu na svět jsou motivy dětství jako idylického zázemí pro životní klid a mír. Občas zazněly v B. poezii i milostné tóny (*Zápisník*) a motivy oddaného vztahu k rodnému kraji (*Ušchlé květiny*). Hranice spirituálně založené literatury překročil v prozaických knihách pro děti i pro dospělé a v memoárové knížce *V druhé světnici*, v níž vzpomíná na své kunštátské mládí a na svá literární přátelství. Okrajově překládal německou poezii (Goethe, Novalis, Rilke), sestavil výběry moravských lidových povídek a pohádek, přispíval vlastní tvorbou i referáty o knihách a úvahami do novin a časopisů.

ŠIFRA: kb. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Akord; A-Zet; Den; Host do domu; Krit. měsíčník; Květen; Lid. noviny (od 1937); Lid. demokracie; Listy; Lumír (od 1936); Nár. obroda; Na hlubinu; Rozhledy (od 1935); Řád. ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Mladý žebrák (BB 1935); Žluč a víno (BB 1938); Jasy (BB 1940); Listopad (B 1940); Ušchlé květiny (BB 1942); Zápisník (BB 1943); Snář a planetář (BB 1944); Tři slzy (BB 1947); Svět, plán andělská (BB 1947); Poutník (BB 1948); Barevná skříčka (PP pro ml., 1948); Betlém (P pro ml., 1948); Hračky (PP pro ml., 1949; přeprac. vyd. 1956 s tit. Kouzelné hračky); U krále Vendelína (PP pro ml., 1950); Cesty a zastavení (BB 1958); Příběhy a vzpomínky po večerech sebrané (PP 1958); Básně pro velké děti (BB 1964); Věčná loviště (BB, P 1969); V druhé světnici (vzpomínky, 1969); Proudění (BB 1971). — *Ostatní práce*: Nevezmeš jména božího nadarmo (úvaha, 1942, s J. Durychem). ■ **REDIGOVAL kalendáře**: Rádce moravských rodin (1945–46), Moravan (1947–49). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Šedé perly (výbor z moravských povídek, 1944); B. M. Kulda: Moravské národní pohádky a pověsti z okolí rožnovského (výbor, 1946). ■

LITERATURA: F. Hrubín: ref. Mladý žebrák, Rozhledy 1935; ■ ref. Žluč a víno: V. Černý: Průhled do nové poezie, KM 1938; sl. (J. Strnadel), Ranní noviny 9. 6. 1938 ■; ■ ref. Jasy: A. M. P. (Piša), Nár. práce 8. 9. 1940; B. Slavík, LidN 16. 9. 1940 ■; ■ ref. Ušchlé květiny: J. Kopecký, KM 1942; J. P. (Pilař), Venkov 28. 4. 1942 ■; J. Černý: Poezie z ducha gotického (ref. Zápisník), LidN 28. 9. 1943; D. Šajtar: Člověčenství a poezie, Řád 1943/44; J. Černý: K. B., LidN 6. 2. 1944; Kp. (K. Polák): Výbor z moravských povídek (ref. Šedé perly), Nár. práce 1. 8. 1944; J. Machoň: Mezi dnem a nocí (ref. Snář a planetář), LidN 2. 1. 1945; D. Šajtar in Zlomená gesta (1946); A. M. Piša: Básnický podzim 1947 (ref. Svět, plán andělská), Kytice 1947; V. Stuchl: Z jiného světa (ref. Poutník), LidN 3. 4. 1949; Kž (F. V. Kříž): ref. Kouzelné hračky, Komenský 1956; ■ ref. Cesty a zastavení: J. Mourková: Poezie minulosti, LitN 1958, č. 26; J. Opelík: Jména nová i stará, HD 1958 ■; vpa (V. Pazourek): Próza K. B. (ref. Příběhy a vzpomínky po večerech sebrané), Lid. demokracie 9. 1. 1958; gf (G. Franci): Básníkův návrat do krajiny mládí, Lid. demokracie 6. 4. 1958; J. Kratochvíl: Jsou ještě básníci ... (ref. Věčná loviště), HD 1969.

os

Vladimír Bochořák

* 14. 1. 1887 Kroměříž

† 11. 7. 1973 Brno

Prozaik věnující se historickému románu.

Po maturitě na gymnáziu v Kroměříži (1905) studoval na filoz. fakultě v Praze a v Lipsku (obor čeština, němčina, doktorát 1911 prací *Lenaus dichterische Entwicklung*). Od 1911 působil jako středoškolský profesor v Brně, Lipníku n. Bečvou (1912–13), Brně, Kyjově (1919–20), od 1920 opět v Brně na obchodní akademii, kde učil (mimo dobrovolný důchod 1942–45) až do odchodu na odpočinek 1947. 1913 se oženil s Helenou Dittrichovou, pozdější grafičkou, malířkou a spisovatelkou, s níž cestoval po Evropě, Americe a Malé Asii. Nejvýznamnější byly stipendijní pobyty ve Švýcarsku (1924, 1926) a v USA (1930–31), kde studoval obchodní školství, pro něž napsal i řadu učebnic. Od 1941 spolupracoval s manželkou na románové tvorbě.

Beletristické práce napsal B. vesměs se svou ženou Helenou. Jeho autorský podíl tkví hlavně v ideových prvcích společných prací, v nadstranickém a harmonizujícím pohledu, který v obraze náboženských bojů mezi katolíky a protestanty na Olomoucku v letech 1599–1648 (*Příboj*) vyúsťuje v poznání nescelnosti tohoto zápasu a v románu o obraně Brna v době švédského obklíčení (*Ve znamení kola a draka*) nadšeně zdůrazňuje bojovou jednotu tovaryšů, studentů a chudiny; harmonizující zakončení má i rozsáhlý román o osudu německo-českých rodin na Vyškovsku v době okupace (*Nalomená větev*).

PŘÍSPĚVKY in: Rovnost (1969 román z napoleonské doby Smršť nad Žuráněm, s H. Bochořákovou); Střední škola. ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie* (vesměs s H. Bochořákovou): Příboj (R 1947); Nalomená větev (R, 2 sv., 1947); Ve znamení kola a draka (R 1958). — *Ostatní práce*: Obchodní školy ve Švýcarsku (2 sv., 1927, 1929); Umění prodávati (učebnice, 1932; 1933 s tit. Učebnice nauky o prodeji v drobném). ■ **REDIGOVAL**: Učme se prodávati! (1932–33). ■

LITERATURA: ■ ref. Nalomená větev: cd (J. Hrabák), Rovnost 27. 7. 1947; djd, Svob. slovo 19. 2. 1948 ■; hs (J. Husák): ref. Příboj, Mor. slez. osvěta 1947/48; gf (G. Franc): ref. Ve znamení kola a draka, Lid. demokracie 6. 12. 1958.

dh, šv

Helena Bochořáková

* 29. 7. 1894 Vyškov

† 28. 3. 1980 Brno

Grafička a malířka, prozátérka, autorka cestopisných fejetonů a historických románů.

Své literární práce podpisovala též dívčím jménem Dittrichová nebo H. Bochořáková-Dittrichová. Narodila se v měšťanské rodině patřící k německé vyškovské menšině, také základní vzdělání získala na německé škole. 1913 se provdala za brněnského středoškolského profesora a později spisovatele Vladimíra Bochořáka. 1919–22 studovala na Akademii výtvarných umění v Praze, kde absolvovala grafickou speciálku prof. A. Brömse (viz vzpomínkovou prózu *Uprostřed proudu*), 1923 získala stipendium na studium v Paříži, kde se, stejně jako při pobytech v Rakousku, Německu, Anglii a USA, věnovala též studiu jazyků a literatury; dále navštívila Itálii, Holandsko, Belgie, Švýcarsko, Řecko, SSSR, Bulharsko a Malou Asii. Od poč. 40. let musela pro oční potíže zanechat grafiky; věnovala se malování a společné literární práci s manželem.

Výtvarná a literární činnost B. (cestopisné fejetony uveřejňovala od 1925) vycházejí většinou ze stejných podnětů a vzájemně se ovlivňují a doplňují. Literární citění vedlo B. k vytváření grafických cyklů a knih dřevorytů (*Indiáni jindy a dnes*, *Švédové před Brnem*); kniha *Z mého dětství* byla přímo myšlena jako grafický román. Smysl pro výtvarnou zkratku a pro sociální kontrasty, které charakterizují její grafickou tvorbu, ovlivnily zase autorčin literární výraz, zejména mozaikovitost stylu. Romány, na kterých spolupracovala s Vladimírem B., tematicky čerpají z období třicetileté války, a to ze zápasu protestantů a katolíků v Olomouci (*Příboj*) a z historie obléhání Brna Švédy (*Ve znamení kola a draka*), a dále ze života německé menšiny na Vyškovsku v době nacistické okupace (*Nalomená větev*).

PŘÍSPĚVKY in: Lid. noviny (od 1931); Mor. noviny; Rovnost (1969 román z napoleonské doby Smršť nad Žuráněm, s V. Bochořákem); Salón (od 1925 cest. fejetony); Širým světem. ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie*: Dojmy z SSSR (FF 1934); Mezi dvěma oceány (FF 1936); Příboj (R 1947, s V. Bochořákem); Nalomená větev (R, 2 sv., 1947, s V. Bochořákem); Ve znamení

kola a draka (R 1958, s V. Bochořákem); Uprostřed proudu (P 1967). — *Ostatní práce* (knihy dřevorytů): Z mého dětství (1929); Indiáni jindy a dnes (1934); Švédové před Brnem (1936) aj. ■

LITERATURA: A. Novák in H. B.: Z mého dětství (1929); ■ ref. Dojmy z SSSR: J. Hch. (Heidenreich-Dolanský), LidN 17. 12. 1934; Z. Hájek: Dvě reportáže o sovětském Rusku, Nové Čechy 1935 ■; A. N. (Novák): ref. Indiáni jindy a dnes, LidN 1. 8. 1934 + ref. Švédové před Brnem, LidN 29. 12. 1936; ■ ref. Nalomená větev: cd (J. Hrabák), Rovnost 27. 7. 1947; djđ, Svob. slovo 19. 2. 1948 ■; hs (J. Husák): ref. Příboj, Mor. slez. osvěta 1947/48; gf (G. Francel): ref. Ve znamení kola a draka, Lid. demokracie 6. 12. 1958; H. Kusáková: H. B.-Dittrichová, Zprávy okr. vlastivědného muzea ve Vyškově, leden 1961; Š. Vlašín: Prozaička a grafička, RP 29. 7. 1969; B. Kafka: Životní jubileum umělkyně, Rovnost 26. 7. 1974.

dh, šv

Pavel Bojar

* 18. 5. 1919 Strakonice

Lyrický básník, romanopisec a povídkář, překladatel z ruštiny, autor veršů a próz pro děti, publicista; v próze i poezii čerpá náměty převážně z venkovského prostředí.

Pův. jm. Karel Krejčík. Pochází z dělnické rodiny. 1930–38 vystudoval gymnázium ve Strakonici. Po maturitě (1938) začal studovat na filoz. fakultě UK v Praze češtinu a francouzštinu, byl však 1939 zatčen a do 1940 vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen-Oranienburg. Za okupace pracoval jako pomocná vědecká síla v ČAVU a jako úředník; byl činný v studentském hnutí odporu. Univerzitní studia dokončil 1947. 1946–47 působil jako šéfredaktor nakl. Svoboda, pak pracoval v aparátu ÚV KSČ. 1949–51 vykonával funkci tajemníka Svazu čs. spisovatelů a pracoval v redakci Lidových novin. 1951–56 žil jako spisovatel z povolání, 1957–62 pracoval jako šéfredaktor čas. Květy, 1962–66 v tiskovém odboru min. zemědělství, 1966–67 byl vedoucím redaktorem nakl. Svoboda, 1967–69 pracovníkem Vládního výboru pro cestovní ruch,

1969–71 v aparátu ÚV KSČ, 1971–76 velvyslancem v Brazílii, od 1976 pracovníkem Federálního min. zahraničních věcí. 1979 odešel do důchodu.

Literárně začal B. pracovat v 2. pol. 30. let jako jeden ze spolupracovníků Studentského časopisu. První sbírky intimní poezie a přírodní lyriky, inspirované jihočeskou a šumavskou krajinou, vydal ještě za okupace; v pozdější poezii tíhl k společensky angažované tematice (*Mladost světa*) a k filozoficky laděnému pohledu na život současného člověka (*Místo mezi lidmi, Jediná*). — Ustředním tématem B. prozaické tvorby jsou sociální, politické a generační přeměny (*Siné roky, Milenci*, trilogie *Slunečný širý svět*) a především jejich přetvářející vliv na myšlení obyvatel vesnic a venkovských měst; trilogie obsáhle zobrazuje proměnu jihočeské vesnice po druhé světové válce. Od poloviny 50. let spolupracovala na B. próze jeho manželka Olga B. (roz. Hůlková, nar. 1925), která se také podílela na B. překladech z ruské a sovětské literatury.

ŠIFRY: ar, boj, P. B. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta za knihou; Čes. slovo; Čtete (od 1940); sb. Chvála slova (1940); Kult. politika; Květy (od 1952); Lid. listy; Lid. noviny (od 1940); Lit. měsíčník (od 1974); Lit. noviny (od 1952); Nový život (od 1952); Plamen; Práce; Rudé právo (od 1945); Studentský časopis (od 1937); Tvorba (od 1948); Venkov. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Modravá šerka (BB 1942); Hoře milovati (BB 1943); Trysk (BB 1945); Radost (BB pro ml., 1946); Siné roky (R 1947); Mladost světa (BB 1950); Hlavou i srdcem (BB 1952); Jarní vody (R 1952, 1. díl trilogie *Slunečný širý svět*); Horké dny (R 1953, 2. díl trilogie); Vraní svatby (PP 1954, s O. Bojarovou); Diamantové hory (PP 1956, s B. Eiselttem); Milenci (R 1956, s O. Bojarovou); Květy východu (pohádky, 1958, s O. Bojarovou a A. M. Jelaginem); Detektivové v trenýrkách (R pro ml., 1959, s O. Bojarovou); Úroda (R 1961, 3. díl trilogie, s O. Bojarovou); Místo mezi lidmi (B 1964); Jediná (BB 1972); Jmenuji se Geriňa (P pro ml., 1980). — *Překlady*: B. L. Gorbátov: Vojácká duše (1945, s O. Hůlkovou); M. M. Prišvin: Okouzlený poutník (1946, s O. Bojarovou) + Kořen života (1951, s O. B.) + Kouzelný vdoleček (1956, s O. B.) + Zlatý palouk (1959, s O. B.) + Na lovu (1961, s O. B.); N. V. Gogol: Mrtvé duše (1947, s O. B.); M. Iljin: Sto tisíc proč (1947, s O. B.); Ch. de Coster: Svatební cesta (1948, s O. B.); A. N. Tolstoj: Křížová cesta (1948, s O. B.); A. G. Malýškin: Pád Dairu (1954, s O. B.) + Sevastopol (1959, s O. B.); V. A. Obručev: Plutónie (1956, s O. B.); V. F. Panova: Vánice (1960, s O. B.); E. G. Kazakevič: Dům na náměstí (1962, s O. B.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL:

Věčná Rus. Ruští spisovatelé o vlasti (1945). ■

LITERATURA: J. Janů: ref. Modravá šerka, KM 1942; J. B. Čapek: ref. Hoře milovati, Naše doba 1942/43; ■ ref. Siné roky: J. Čech, Tvorba 1947; F. Buriánek: Zeměd. noviny 30. 12. 1947; J. Hrabák, Rovnost 4. 6. 1948 ■; M. Petříček: První básnická sbírka o vojácích naší armády (ref. Hlavou i srdcem), LitN 1953, č. 14; B. Macák: O románový obraz naší vesnice (ref. Jarní vody), LitN 1953, č. 5; V. Boudyšová: K problematice překládání Gogola, Sovětská jazykověda 1954; J. Hájek in Literatura a život (1955); V. Forst: ref. Diamantové hory, NŽ 1956; ■ ref. Milenci: I. Skála, RP 20. 1. 1957; J. Pilát, Práce 10. 1. 1957; M. Šotolová, Květen 1957 ■; ■ ref. Slunečný širý svět: M. Jungmann, LitN 1961, č. 37; J. Petrmichl, RP 3. 12. 1961 ■; J. Šimůnek: ref. Místo mezi lidmi, RP 9. 9. 1964; ■ ref. Jediná: (iz). (I. Zítková), Mladá fronta 13. 7. 1973; P. Běliček, Tvorba 1973, č. 25 ■.

pš

R. Bojko

* 31. 3. 1877 *Bedřichov* u Kunštátu na Moravě
† 22. 12. 1952 *Napajedla*

Básník březinovského východiska, prozaik.

Vl. jm. Alois Horák. Pseudonym Bojko (v lidové řeči člověk bázlivý, bojící se) míněn ve významu bázně boží. B. byl jedním ze čtyř dětí vesnického řezníka s malým hospodářstvím; otec brzy zemřel, matka byla nábožensky až mysticky založena. B. šel studovat až na přímluvu učitele a faráře víc než třináctiletý na české gymnázium v Brně (mat. 1898). Na periférii města poznal bídu proletářů a socialistické myšlenky, dostal se do konfliktu s profesory i do izolace mezi spolužáky; působila na něho i ruská (Dostojevskij, Tolstoj) a severská literatura a myšlenky filozofů (zvl. Masarykova stať *Moderní člověk a náboženství*, Nietzsche, ale i Schopenhauer, Spencer a Carlyle). Na gymnáziu vydal 3 čísla rukopisného časopisu. Po právnických studiích v Praze (1898–1903) vykonával soudní praxi u zemského soudu v Brně (1903–05), potom byl koncipientem u advokáta J. Budínského. 1903

se oženil, měl čtyři děti. 1910 si otevřel — na popud J. Herbena — vlastní advokátní kancelář v Napajedlích a vedl ji až do konce 1948; pak zde pracoval jako advokát Krajského sdružení advokátů a 1952 jako člen advokátní poradny. Hojně se účastnil veřejného života: 1923–46 byl v Napajedlích členem městského zastupitelstva a později městské rady, zastával funkci druhého náměstka starosty a po 1945 prvního náměstka předsedy MNV. Od 1911 pracoval ve správě Spořitelny města Napajedel (i jako předseda ředitelstva), byl předsedou čtenářského spolku, patnáct let starostou Sokola aj. Za první světové války byly některé jeho básně zabaveny, 1943 byl krátce vězněn a vyšetřován gestapem. — Ze své venkovské kulturní izolace udržoval přátelské styky zvl. s J. Herbenem, F. S. Procházkou, V. Kaprálem a M. Elplem. V mladších letech se hojně věnoval turistice, převážně v Beskydech a na Slovensku, později trávil dovolenou na léčebných pobytech v lázních (Jáchymov, Teplice nad Bečvou); 1936 byl v Jugoslávii. — Od 1942 trpěl srdeční chorobou, k níž se později přidružila cukrovka; zemřel na mozkovou mrtvici a byl pohřben v Napajedlích.

Myšlenkově i formálně vyspělou prvotinou *Modlitby víry a lásky*, kterou vydal Šalda v knižnici Slunečnice, vzbudil B. velké naděje. V rozvětvených volných verších byl pod silným vlivem hymnů Březinových, nejevil se však většinou kritiky jako pouhý epigon, nýbrž spíš jako osobitý dovršitel březinovské tradice. Od kosmických a mystických vizí a niterných metafyzických zmatků došel v panteistických modlitbách k vášnivému přichýlení k pozemskému životu a k horoucí radosti z jeho krásných darů, k soustředění na úděl a určení člověka, k lásce ke všemu živému a zápasícímu i k národu, který se pozvedá po letech ujařmení; extatický patos přecházel v jímavou něhu díky za ženu a děti, v nichž nacházel životní náplň i ve své pozdější tvorbě. Březinovská intonace doznívá ještě v prvním oddíle sbírky *O boha, život a můj lid*; jak v básních reagujících rozhorleně na společenskou a mravní situaci předválečnou, tak v mučivých ohlasech války, ve verších odboje a víry i v oslavách národní samostatnosti však již slábla básnická intenzita, kterou nemohla nahradit suchá úvaha, kazatelství a tendenční deklamace. Ze snahy o konkrétní obraz trpícího a bloudícího lidství vzešla drsná sociální lyric-

koepická básnická povídka *Zbytečný*, jejímž jádrem je tragický lidský osud proletáře, zmrzačeného strojem; slohově i motivicky nesourodá skladba s prvky baladičnosti, v níž se spojují krajinné prvky a život člověka Vysočiny se zkušenostmi autora povolání a která ústí v deterministické až fatalistické pojetí člověka a jeho viny, vrcholí myšlenkově aktuální polemikou o hodnoty českého národního charakteru (pro ni bylo vydání druhé části skladby válečnou cenzurou pozdrženo). Po těchto nezdárných pokusech o nalezení nové cesty dospěl B. k výraznějšímu hodnotám ve střídme, citově intimní lyrice sbírky *Prosté květy*, jejímž jádrem jsou impresionistické přírodní obrázky a především oslava rodinného života. V drobné macharovské epice sbírky *Smrti silnější* se snažil ve scénách z minulosti i ze současnosti představit sílu lidského ducha tváří v tvář smrti; ve sbírce *Na tichém ostrově* vystupuje do popředí účtování se životem a opětné vyrovnávání s bohem, které prolíná i lyrickoepickou skladbu *Ze dna k Věčnému*, podávající útržky z osudů jedné rodiny za druhé světové války; básník ustupuje od někdejšího vzdoru a dochází k pokornému odevzdání do vůle boží. — Jediný B. románový pokus je konvenčním leptisem venkovského a maloměstského životnického rodu od přelomu století do poválečných let.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (od 1908); Cesta (od 1918); Čas; Černá země (od 1924); Čes. kultura (od 1912); Kolo (od 1937); Lid. noviny (od 1909); Lípa (od 1918); Lit. rozhledy (1928 autobiogr. stať *Básník Smrti silnější*); Mor. slez. revue (od 1908); Naše země (příloha Mor. slez. sborníku, 1918); Novina (od 1909); Pískle v trní (1929); Večery Lid. novin (1913—14); Zlatá Praha (od 1913); Zvon (od 1909). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie*: Modlitby víry a lásky (BB 1912, rozšíř. vyd. 1922); *Zbytečný* (B, 1. 1916, 2. 1917); *Naše večery* (BB a PP pro ml., 1917); *O boha, život a můj lid* (BB 1919); *Prosté květy* (BB 1924); *Smrti silnější* (BB 1927); *Na tichém ostrově* (BB 1929); *Jejich život* (R 1937); *Ze dna k Věčnému* (B 1948). ■

LITERATURA: ■ ref. *Modlitby víry a lásky*: F. X. Šalda, *Novina* 1911/12 → KP 9 (1954); K. (F. V. Krejčí), PL 11. 2. 1912 (k tomu: *Besedy Času* 1912, s. 63); -il, LidN 25. 2. 1912; A. Novák, *Přehled* 1911/12; M. (V. Martínek), MSIR 1911/12, s. 340; OU, Kalich 1912 ■; ■ ref. *Zbytečný*: F. X. Šalda, *Kmen* 1917/18 → KP 10 (1957); A. N. (Novák), *Lumír* 1916/17; jv (J. Vodák), LidN 6. 3. a 19. 12. 1917; -t, PL 29. 4. 1917; -tr (G. Winter), PL 2. 12. 1917; -pa- (F. S. Procházka), *Zvon* 1916/17 a 1918; J. F. (Folprecht), *Čes. revue*

1916/17; V. Groh, MSIR 1918; V. Martínek, *Mor. slez. sborník* 1918/19 ■; ■ ref. *Naše večery*: -tr (G. Winter), PL 23. 12. 1917; K. Toman, *Čes. revue* 1917/18; J. V. Sedlák, *Topičův sborník* 1917/18; B. Bová (Benešová), *Lípa* 1917/18; V. Martínek, *Mor. slez. sborník* 1918/19 ■; ■ ref. *O boha, život a můj lid*: J. H. (Hora), *Akademie* 1919/20; Š. Jež, *Cesta* 1919/20; Dr Č. J. (Jeřábek), MSIR 1919/20; J. Krecar, *Moderní revue* 1920 ■; ■ ref. *Prosté květy*: A. N. (Novák), LidN 31. 8. 1924; -pa- (F. S. Procházka), *Zvon* 1924 ■; A. N. (Novák): *Čtyři moravští lyrikové* (ref. *Na tichém ostrově*), LidN 2. 11. 1929 + *Šedesátka* R. B., LidN 31. 3. 1937; G. (F. Götz): R. B., NO 31. 3. 1937; Ant. Veselý: R. B. *Šedesátníkem*, *Lumír* 1936/37 + *Kolo* 1937; ■ ref. *Jejich život*: A. N. (Novák), LidN 29. 11. 1937; K. P. (Polák), PL 11. 1. 1938; sl (J. Strnad), *Ranní noviny* 22. 3. 1938 ■; V. Stupka: *Sedmdeřátiny* R. B., *Kolo* 1946/47; ■ ref. *Ze dna k Věčnému*: P. Bojar, *Kult. politika* 21. 5. 1948; B. Polan, *KM* 1948, s. 280 ■.

pp

František Boleloucký

* 6. 1. 1896 *Lovčičky* u Vyškova

† 21. 6. 1942 *Brno*

Prozaik, autor odborných zemědělských knih a učebnic pro hospodářské školy.

Vystudoval nižší gymnázium v Bučovicích a střední hospodářskou školu v Přerově (mat. 1914). Krátce byl hospodářským adjunktem ve Slavkově u Brna, než byl za první světové války odveden na italskou frontu a později do Srbska. 1918—22 učil na hospodářské škole v Jaroměřicích nad Rokytnou, pak v Boskovicích a od 1924 na zimní hospodářské škole v Dačicích; zároveň vystudoval Vysokou školu zemědělskou (doktorát 1925). 1927 se stal ředitelem zimní hospodářské školy v Židlochovicích. Do odborných zemědělských časopisů přispíval vlastními pracemi i překlady z němčiny. 1942 byl zatčen a v Kounicových kolejích v Brně popraven.

Ve svém žánrově a tematicky různorodém prozaickém díle uplatňoval B. všestranné vzdělání, které spojoval s pozorovatelským nadáním. Po venkovské novele, románové kri-

Boleloucký

tice komunistických idejí (*Komunistický stát*) a historickém románu z Dačicka v období pobělohorském (*Rektor Samuel*) psal humoresky, v nichž shovívavě ironizoval jednotlivé maloměstské typy a jejich spolkaření (*Moravské město*).

PSEUDONYM: E. Delta. ■ PŘÍSPĚVKY in: Jižní Morava (od 1933); Lambl (od 1934); Stan; Středisko (od 1931); Svoboda (Brno). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pole (P 1923); Komunistický stát (R 1928, pseud. E. Delta); Rektor Samuel (R 1932); Moravské město (PP 1934); U babičky (P 1940). — *Ostatní práce*: Didaktika na školách zemědělských (3 sv., 1937–38) aj. ■ REDIGOVAL kult. hosp. časopisy: Jižní Morava (1933–34), Lambl (1934–35). ■

LITERATURA: v. p. (V. Pazourek); ref. Rektor Samuel, Středisko 1931/32.

pb

Josef Boleslavský viz Josef Mikuláš Boleslavský

Hanuš Bonn

* 5. 7. 1913 *Teplice-Šanov* (Teplice)

† 20. 10. 1941 koncentrační tábor *Mauthausen*

Meditativní lyrik, příslušník ortenovské generace, překladatel poezie primitivních národů, literární kritik.

Pocházel z německy orientované židovské rodiny. Vystudoval reál. gymnázium (mat. 1932) a právnickou fakultu (1938) v Praze. Již v době středoškolských studií pracoval v českožidovském hnutí (spolek Kapper). Po studiích se stal pracovníkem židovské náboženské obce, zprvu vedoucím vystěhovaleckého oddělení, po jeho zrušení vedoucím registračního oddělení. V říjnu 1941 byl zatčen a odvezen do koncen-

tračního tábora v Mauthausenu, kde byl údajně zastřelen na útěku.

Literárního života se B. zúčastnil již v době svých středoškolských studií, kdy se podílel na studentském literárním dění a byl jedním ze studentských redaktorů Studentského časopisu. B. lyrika, ovlivněná poezií Wolkrovou, vyslovovala zprvu pocity dospívajícího chlapce a jeho představy o přeměně nedokonalého světa láskou. V další tvorbě byly však optimistické představy o vývoji světa potlačeny předválečnou atmosférou a v jeho básních se objevovaly pocity nejistoty a úzkosti z kosmického a posmrtného neznáma (*Tolik krajín*). Toto depresivní období překonával B. ve své poezii myšlenkou, že odhodláním k sebeobětování, které by naplnilo metafyzickou potřebu smrti, se umožní další klidný vývoj lidstva. Oporou B. poezie posledních let bylo nejen soudobé české básnictví (Halas), ale i myšlenkový odkaz Beethovenova hudebního díla (básně *Beethoven, Sonáta o dvou větvích*). Příklon k spiritualismu se projevil i překlady poezie primitivních národů (Daleký hlas), tlumočených prostřednictvím němčiny a angličtiny. Překlad Rilkových Duinských elegií B. nedokončil.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Josef Kohout; H. B. ■ PŘÍSPĚVKY in: Kalendář českožidovský; Čteme (od 1938); Jarní almanach básnický (1940); Krit. měsíčník (od 1938); Kvart (od 1937); Lid. noviny (od 1936); Listy pro umění a kritiku (od 1934); Lit. noviny (od 1934); Lumír (od 1934); Rozhledy (od 1935); Studentský časopis (od 1927). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Tolik krajín (BB 1936). — *Překlad*: Daleký hlas (výbor z poezie primitivních národů, 1938). — *Souborné vydání*: Dílo H. B. (nakl. Fr. Borový, 1947, usp. J. Valja). ■ REDIGOVAL: Kalendář českožidovský (1937–39). ■

LITERATURA: ■ ref. Tolik krajín: es (J. Srnadel), Čin 1936; B. V. (Václavek), Index 1936, s. 114; V. Černý, LidN 19. 10. 1936; J. Hora: První knížky, LUK 1936; AMP (A. M. Piša), PL 14. 11. 1936 ■; ■ ref. Daleký hlas: -n (S. K. Neumann): Poezie a umění barevných, Lid. kultura 1. 7. 1938; V. Černý, LidN 9. 5. 1938; K. Bednář: Poezie primitivů, Rozhledy 1938 ■; J. Valja: H. B., Kvart 1945/46 + Poznámky životopisné a ediční, in H. B.: Dílo (1947); V. Černý in H. B.: Dílo (1947); ■ ref. Dílo: J. B. Č. (Čapek), Naše doba 1947/48; Lin. (J. Linhart), PL 30. 11. 1947; P. Eisner, Svob. noviny 30. 11. 1947; jp (J. Pilař), Zeměd. noviny 2. 12. 1947; J. Pistorius: Básnického osudu torzo a tajemství, KM 1948 ■; B. Březovský: Dva přátelé, Almanach Kmene 1948; K. Milota: Ztracený básník, Plamen 1962; -RH- (R. Hamanová): Básník

H. B., Glosy ze Strahova 1972; M. R. Křížková: Básník smrti a lásky, Židovská ročenka 1972/73; hh: Daleký hlas, Hlas revoluce 1978, č. 40.

dh

Jan Bor

* 16. 2. 1886 *Praha*

† 25. 3. 1943 *Hluboká nad Vltavou*

Činoherní režisér, dramatik, autor dramatizací světově proslulých děl románové epiky, překladatel a esejista, divadelní teoretik a publicista, jehož vlastním polem působnosti bylo divadlo.

Vl. jm. Jan Jaroslav Strejček. Po maturitě na gymnáziu v Praze (1904) studoval na vídeňské a pražské filoz. fakultě obor slavistiky a dějin světových literatur (doktorát 1926 prací *Počátky českého dramatu v souvislosti s vývojem dramatických proudů západoevropských*). Vysokoškolské studium spojoval s tvůrčí divadelní praxí (jako lektor, překladatel, režijní asistent, upravovatel cizích textů), a to zejména za svých pobytů v Berlíně a v Mnichově 1912–14; v té době působil i jako divadelní referent v deníku Samostatnost. Po vypuknutí první světové války narukoval na ruskou frontu; blízký styk s ruským prostředím a ruskou kulturou ovlivnil pak nejen jeho režijní metodu, ale i volbu dramatizovaných předloh (Dostojevskij, Gončarov, Tolstoj), jakož i jejich jevištní interpretaci. Poválečnou divadelní činnost zahájil 1919 ve Švandově divadle v Praze na Smíchově, kde byl mj. iniciátorem a šéfem cyklu komorních her. Po pětiletém smíchovském působení byl 1924 angažován jako režisér do tehdejšího Městského divadla na Vinohradech; 1930–36 tam zastával funkci šefa činohry. 1932 vedl soudní spor s divadelním kritikem M. Ruttem, který označil B. inscenaci Zkrocení zlé ženy za plagiát. Od 25. 1. 1939 až do své smrti (v osadě Zámostí u Hluboké) byl šéfem činohry pražského Národního divadla. Pohřben byl v Praze. — Jeho první ženou (sňatek 1912) byla operní a koncertní pěvkyně Olga Valoušková (1886–1975), jeho syny fil-

mový a hudební kritik Vladimír B. (* 1915) a režisér Jan Strejček (* 1920).

B. literární tvorba, jeho dramatizace, překlady i esejistika, souvisí s jeho mnohostrannou činností divadelní. Těžisko této činnosti bylo v činoherní režii, v inscenacích her současných autorů (J. Bartoš, A. Dvořák, J. Hilbert, F. Langer, E. Synek aj.) i klasického repertoáru, který B. nejednou podrobil zevrubné dramaturgické úpravě (Mnoho povyku pro nic W. Shakespeara, Nápadníci trůnu H. Ibsena, Aristofanova Lysistrata). Jeho koncepce divadla i režijní metoda vycházely z tradic psychologického realismu a byly ovlivněny školou Brahmovou i Stanislavského. Tato východiska B. v podstatě nikdy nepřekonal a zůstal jim věrný jak v období expresionismu, tak pozdějšího civilismu, nedotčen ani výboji avantgardního divadla. Také B. činnost překladatelská (F. Hebbel, A. Strindberg, F. Wedekind) se soustřeďovala k dramatickým textům tíhnoucím k divadlu psychologické introspekce a zdůrazněné emotivnosti. Mnohem významnější než tyto příležitostné překlady byly B. dramatizace románových děl ruských i sovětských autorů (F. M. Dostojevskij, I. A. Gončarov, L. N. Tolstoj, L. N. Sejfulina, M. A. Šolochov). Také v nich se projevil jeho sklon k psychologicky orientovanému divadlu zvýrazněných emocí, který převažoval nad zřetelem společenskokritickým nebo apelativním. Na rozdíl od E. F. Buriana, jehož dramatizace prozaických předloh tíhly k syntetickému divadlu a v jeho intencích dávaly přednost volnější formě scénického libreta dotvářeného invencí divadelníků, vyznačovaly se B. úpravy snahou přiblížit se co nejvíc dramatu v tradičním pojetí a vytvořit především prostor pro psychologickou analýzu dramatických postav. Dramatizace v režisérském díle Burianově a Borově vyznačují tak zároveň dva póly divadelně dramatického slohu v meziválečném období. Jako dramatik pokusil se B. po rané prvotině *Macecha* o původní hru až na sklonku svého života: *Zuzana Voříšková*, inspirovaná povídkou F. Kubky, byla zároveň jeho posledním dílem režijním. Je to hra o pohnutých životních osudech milenkyn posledního Rožmberka Petra Voka a zároveň láskyplný hold jihočeskému kraji; v okupačních letech patřila k nejúspěšnějším představením pražského Národního divadla. Z patera esejistických knih jsou tři věnovány osobnostem hereckým (Vojanovi, Laudové, Vávrovi);

zbývající dvě se obírají obecnějšími problémy divadla: *Cestou k jevišti* přináší úvahy a eseje o české režii, zrození operety, o Moskevském uměleckém divadle, o Shakespearovi na českém jevišti, o problému divadelní budovy, jakož i další profily českých herců (Z. Štěpánka, M. Hübnerové); samostatně vydaná přednáška *Účast diváka na jevištním umění* směřuje ke kultivaci divákovy zrakového i sluchového postřehu, k jeho sebevýchově, k vypěstování divákovy smyslu pro pravdivost a dramatickост na jevišti, k jeho dotvářecí funkci v procesu divadelního představení.

ŠIFRY: B., J. B. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Den; Divad. svět (od 1911); Divadlo (od 1920); Jeviště (od 1920; 1921 1. část studie Moskevské umělecké divadlo); Květy (od 1910; 1912 Marie Hübnerová, 1916 Frank Wedekind); Lumír (od 1911; 1915 Zrození operety); Nár. divadlo (1939—43; 1940 studie o Makbethovi); sb. Nové české divadlo (od 1926; 1929 první verze studie o Karlu Vávrovi); Pokroková revue (od 1908); Ročenka sirotčího spolku členů ND v Praze (1940—43; 1942 Slovo k divákům); Samostatnost (od 1909; 1911 Ermette Novelli); Sborník českých spisovatelů (1916, Shakespeare na českém jevišti); Scéna (od 1913); Stavitel (1922 Problém divadelní budovy); Styl; Tribuna (od 1921; 2. část studie Moskevské umělecké divadlo); Umělecký měsíčník; Volné směry (od 1910; 1911 Rita Sacchetto). ■ **KNÍŽNĚ**. *Beltrie a práce o literatuře a divadle*: Macecha (D 1904); Eduard Vojan (studie, 1907); Marie Laudová (studie, 1913); Bohuš Zakopal (studie, 1924); *Cestou k jevišti* (EE 1927); *Zločin a trest* (dvojdičná dramatizace románu F. M. Dostojevského, ve vlastním překladu, 1928, i prem.); In memoriam Karla Vávry (1931); *Účast diváka na jevištním umění* (E 1940); Zuzana Vojířová (D 1942, i prem.). — *Překlady*: F. Wedekind: Zámek Wetterstein (1920); A. Strindberg: Hra s ohněm, Věřitelé (1925). ■ **SCĚNICKY**. *Dramatizace*: F. M. Dostojevskij: Idiot (1922, nově 1934) + Bratři Karamazovi (1931) + *Zločin a trest* (jednodílná verze, 1941); L. N. Tolstoj: Anna Karenina (1929) + *Vzkříšení* (1939); M. Šolochov: Rozrušená země (1935); I. A. Gončarov: Strž (1940). — *Překlady*: P. Armont, M. Gerbidon: Dobrodružství paní Ireny (1930, s L. Bubelovou); F. Hebbel: Judita (1936, s F. Langrem). ■ **REDIGOVAL časopis**: Scéna (1913—15). ■

LITERATURA: F. X. Šalda: ref. Eduard Vojan, Novina 1908 → KP 7 (1953); -jef- (J. Fučík): ref. Lysistrata, Socialista 19. 9. 1923 → Divadelní kritiky (1956); K. Čapek: Muž za scénou, LidN 27. 1. 1928 → Ratolest a vavří (1946); -jef- (J. Fučík): ref. Anna Karenina, Tvorba 1929, č. 15 → Divadelní kritiky (1956); M. Rutte: Básník podvědoma, dvojníků a běsů (o B. dramatizacích Dostojevského), sb. Nové

české divadlo 3 (1929/30); F. Götz in Boj o český divadelní sloh (1934); F. X. Šalda in O naší moderní kultuře divadelně dramatické (1936); A. M. Piša: Poznámky k divadelní situaci, Dělnická osvěta 1936; F. Götz: Vzkříšení, Nár. divadlo 1938/39 + Úspěch Vzkříšení v zrcadle kritik, Nár. divadlo 1938/39 + Gončarovova Strž, Nár. divadlo 1939/40 + Zločin a trest, Nár. divadlo 1940/41; M. Hlávka: Zuzana Vojířová, Nár. divadlo 1941/42; ■ nekrology: F. Götz, Čteme 1943; J. Drda, LidN 27. 3. 1943; an., Divadlo 1943 ■; sb. Padesát let Městských divadel pražských 1907—1957 (1958; přisp. F. Götze, Z. Štěpánka, B. Vrbského); Z. Štěpánek in Herec (1961); Div. noviny 1967/68, č. 18 (přisp. F. Langra, Z. Štěpánka); V. Bor: Vzpomínka na J. B., Práce 24. 3. 1973 + Vzpomínka na J. B., Lid. demokracie 14. 2. 1976. vk

Matyáš Borbonius z Borbenheimu

* 24. 8. 1566 Kolinec u Klatov

† 16. 12. 1629 Toruň (Polsko)

Lékař, latinský básník, pedagog, autor lékařských spisů.

Vl. jm. Matěj Burda. Pocházel z chudé poddanské rodiny. Základního školního vzdělání nabyl na městských školách v Sušici a v Klatovech. Z Klatov ho vzal s sebou J. Rosacius do Loun a 1581 do Prahy. B. tu byl přijat do školy u Sv. Štěpána a po půl roce do školy u Sv. Michala, kde byl správcem Rosaciův bratr Adam. B. mu dělal famula, ale 1583 utekl na školu do Rakovníka. Na podzim 1584 odešel do Kolína, kde byl J. Rosacius radním písařem. Správce kolínských škol S. Georgillus si vzal B. s sebou 1585 na chrudimskou školu. V Meziříčí nad Oslavou (Velké Meziříčí) byl B. 1586—90 zprvu jako student, pak do 1591 jako collega doctentium. Tehdy si polatinštil jméno a začal sklízet první úspěchy jako latinský básník. Existenčně si polepšil na podzim 1591, kdy se stal učitelem Jana z Vartenberka v Napajedlích; pobýval s ním střídavě na městských školách ve Znojmě, v Jihlavě, v Napajedlích, v Břehu a znovu v Napajedlích, 1596 se vydali do Basileje. B. se tu zapsal na lékařskou fakul-

tu (seznámil se zde s proslulým J. Zwingerem), a protože už měl dobré lékařské znalosti (za pobytu ve Znojmě ho získal pro medicínu tamější lékař Jan Pomarius), mohl být po třech týdnech ustanoven jako oponent při disputaci. Za deset měsíců dokončil disertační práci o dně (doktorát 1597). V květnu 1597 se vydal zpět do Čech. Nabídku profesorského místa na pražské univerzitě nepřijal, provozoval lékařskou praxi v Napajedlích. 1598 se přestěhoval do Litoměřic, kde se 1599 oženil (s Kateřinou Leofartovou), podruhé se oženil 1601 (s Annou Hyttychovou) v Mladé Boleslavi, kam přesídlil a kde provozoval lékařskou praxi. 1609 byl jmenován českými stavy zemským lékařem se sídlem na Novém Městě pražském; tady získal 1612 měšťanské právo. Jako proslulý lékař se dostal do rodin mnoha významných osobností a nabyt značného majetku. 1618 stál na straně vzbouřených českých stavů, a byl proto odsouzen k smrti a k ztrátě majetku. Na přímluvu svých mocných příznivců byl však omilostněn a zůstal v Praze až do 1628. Protože nechtěl konvertovat, odstěhoval se přes Žitavu a Lešno do Toruně, kde byl osobním lékařem polského krále Vladislava.

Básnický úspěch představovala hlavně B. třídičná sbírka latinských skladeb *Caesares*... (1595). Je to soubor básní o římských císařích, který sleduje více cíle poučné než umělecké. Smyslem souboru je oslava císaře Rudolfa II., Rakouska a císařského rodu. Za toto dílo dostal B. titul poeta Caesareus a erb s přídomkem z Borbenheimu (1596). Ostatní básnická tvorba B. nepřesáhla průměr příležitostných veršování. Dobově příznačné je, že se i v B. odborných pojednáních objevují básnické skladby; např. v práci o dně vykládá úvodní báseň jako příčiny nemoci dobré jídlo, pití a rozmařilý život. Jako autor medicínské literatury měl B. některé výrazné úspěchy, zejména tam, kde těžil ze sebezpozorování (... *De febre tertiana*..., 1596). 1615 rozpoznal léčivé vlastnosti „chebských vod“ (dnešní Františkovy Lázně) a přispěl k rozšíření jejich pověsti.

KNIŽNĚ. *Poezie*: Honesto et erudito... Andreae Posthumio Prageno... Mathias Borbonius... gratulatur (1591); De obitu Matthiae Posthumii Thaboreni... (1591); In nuptiis... Georgii Christophori Teufel a Kundersdorff... et... virginis Margaretae Brtnicensis a Waldstein... (1591); Caesares monarchiae Romanae... (Lipsko 1595); mimoto příspěvky ve

sbornících a v pracích jiných autorů. — *Odborná pojednání*: Auspicio numinis De febre tertiana exquisita intermittente theses... (Basilej 1596); De hydrope theses... (Basilej 1596); De medicorum, ut vocant, opprobrio, podagra theses... (Basilej 1597). ■ EDICE: M. Dvořák: Dva deníky Dra Matiaše Borbonia (1896); G. Gellner: Životopis lékaře Borbonia a výklad jeho deníků (1938). ■

BIBLIOGRAFIE: Rukověť human. básnictví 1 (1966). ■ LITERATURA: R. Řičan in Dějiny jednoty bratrské (1957); E. Bonjour in: Die Universität Basel von Anfängen bis zur Gegenwart (Basilej 1960); P. Hamanová in Historická knižní vazba (Liberrec 1962); viz též EDICE.

zdt

Jaromír Borecký

* 6. 8. 1869 *České Budějovice*

† 8. 5. 1951 *Praha*

Básník inspirovaný tvorbou J. Vrchlického a uvádějící k nám veršové formy francouzských parnasistů; literární a hudební kritik a historik, libretista, překladatel z evropských jazyků a z perštiny; bibliograf.

Byl synem rady zemského soudu. Studoval na gymnáziu v Písku (1880–81) a v Praze (mat. 1888), pak na pražské filoz. fakultě (moderní, klasická a orientální filologie a historie; doktorát 1898 prací *Abul Kásim Firdúsi*); věnoval se též studiu zpěvu, hudby a hudební teorie. Od 1891 byl úředníkem Univerzitní knihovny v Praze, 1920–30 jejím ředitelem (zasloužil se zejm. o stanovení zásad katalogizace jejích fondů). Od 1901 přednášel na konzervatoři českou literaturu. Věnoval se rozsáhlé práci kritické (hudební referát 1892–93 v České Thalii, 1893–1910 v Nár. listech, od 1919 v Nár. politice), redakční a organizační. Od 1892 byl ve výboru Máje (pracoval v jeho penzijním fondu a v nakladatelském družstvu), podílel se na založení Překladatelského spolku, Jednoty S. Čecha, Společnosti J. Vrchlického, Syndikátu českých spisovatelů a Italsko-české ligy. Rozsáhla byla i jeho činnost přednášková (o literatuře, J. Vrchlickém, o perském eposu, o základech poetiky a dekla-

mace, o vývoji české zpěvohry aj.). Od 1915 byl dopisujícím členem ČAVU, od 1919 pracoval v poradních sborech (pro knihovnictví a pro záležitosti zpěvohry), organizovaných ministerstvem školství a národní osvěty, byl členem názvoslovné komise ministerstva národní obrany.

Literární činnost J. B. byla ovlivněna zejména jeho stálým zájmem o hudbu (Dvořák, Foerster, Suk) a přátelstvím s J. Vrchlickým, jehož program kontaktu české literatury s moderními světovými proudy přijal a dále dodržoval. Zájem o spojení poezie a hudby ho přivedl k libretistické práci (*Krakonoš*) a ovlivnil i jeho poezii (pozornost k formální stránce básní a k hudebnosti verše). Podněty k básnické tvorbě nacházel u Villona, v orientální poezii, u francouzských parnasistů a dekadentů; zejména ti vtiskli B. lyrice výraznou náladovost a hudebnost a podnítili ho k rozvinutí metaforiky jako výrazu subjektivních citových stavů (*Rosa mystica*); ve vývoji českého básnictví byl proto B. oceňován jako předchůdce české dekadence. Dekadentní prvky ovlivnily i jeho prózu, zachycující život českých lidí v cizím prostředí (*Na cizím*). — Rozsáhlá byla i B. překladatelská činnost z literatury francouzské, italské, německé, ruské, polské, slovinské, švédské, perské a turecké; část překladů zůstala otištěna jen časopisecky. B. je autorem řady literárních statí, životopisných článků, nekrologů, kritik a kritických glos; jejich metoda je blízká kritice Lumíru a opírá se o dojemovou interpretaci díla, doplňovanou kulturními a životopisnými informacemi. V hudebních časopisech tiskl B. převážně drobné a příležitostné studie, pro Ottův slovník naučný psal hesla z oblasti hudby, literatury a orientalistiky.

ŠIFRY: drb., Dr. Jar. B., Dr. J. B. (Nár. politika, Máj), J. Obr. (Zvon), -q (Nár. listy). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu; ČCM (od 1892, lit. kritiky a statí); Čes. revue (od 1889); Čes. Thalia (od 1891, hud. ref.; 1891 překl. H. Beque; Krkavci, prem. 1897); Čes. divadlo; Čes. lid (od 1905); Čes. krb; Čes. loutkář; Dalibor (od 1901); Divadelní list Máje (od 1905); Hudební revue (od 1908); Hudební výchova (od 1920); Květy (od 1895); Letem českým světem; Lit. rozhledy (od 1926); Lumír (od 1898, krit. dram.); Máj (1902—08, lit. kritiky); Moderní život (od 1903); sb. Nár. album (1899, životopisy k portrétům); Nár. listy (od 1902; 1903—10 hud. ref.); Nár. politika (od 1919, hud. ref.); Obzor literární a umělecký (lit. kritiky a statí); Osvě-

ta (od 1913, lit. kritiky); Pokroková revue (1909, studie České almanachy do roku 1848); Polední list (od 1913); Rozkvět; Samostatnost (1911—12, fej.); Slovanský přehled (1913, studie J. Vrchlický a jeho poměr ke slovanství); Světozor (od 1888); sb. F. X. Šaldovi k padesátinám (1918); Telefon; Topičův sborník lit. a umělecký (od 1916, lit. kritiky a statí); Vesna (od 1893); Věstník pěvecký; Zlatá Praha (od 1889); Zvon (od 1900, lit. kritiky). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Krakonoš (operní libreto, 1890, hudba J. R. Rozkošný); Rosa mystica (BB 1892); Básníkův kancionál. Láska (BB 1905); J. Vrchlický (studie, 1906); Zpěvy života (BB 1911); Jaroslav Kvapil (studie, 1918); Pršely růže (BB 1920); Na cizím (PP 1920); Alois Jirásek (studie, 1933). — *Překlady*: E. Zola: Tereza Raquinová (1892); Kálidása: Méghadút čili Oblak poslem lásky (1892, s J. Zubatým); A. Daudet: Krásná Niverňanka (1893); G. Flaubert: Pokušení sv. Antonína (1897); R. Bracco: Masky (1898); E. de Goncourt: Bratři Zemgano (1894); O. Wilde: Obraz Doriana Graye (1905, s A. Tillem); H. Riemann: Katechismus dějin hudby (1906); T. de Banville: Sokratova žena (1905); G. de Maupassant: Život (1911); A. Mickiewicz: Sonety (1911); G. d'Annunzio: Triumf smrti (1912); H. de Balzac: Tricetiletá (1913); S. Wyspiański: Varšavanka (1914); J. Moréas: Povídky ze staré Francie (1914); A. Firdausi: Kniha králů (1920); M. Harry: Pagoda lásky a jiné povídky (1921); J. Echegaray: Šílený bůh (1936); Teixeira de Pascoais: Návrh na ráje (1936, s R. J. Slabým); Čtyřverší Omara Chajjama (1945). — *Ostatní práce*: Stručný přehled dějin české hudby (doplňk k vlastnímu překladu kn. H. Riemann: Katechismus dějin hudby, 1906); Pravidla katalogu základního (1925). ■ REDIGOVAL časopisy: Z cizích literatur (přil. Máje, 1903—08), Divadelní list Máje (1905—08, s L. Novákem), Topičův sborník literární a umělecký (1913—25, s A. Wenigem a R. Vejrychem), Věstník jízdy sokolské (1919), Dalibor (1920, s V. Říhovským), Zvon (1939—41, s F. X. Svobodu); *sborníky*: Žena (1906, s F. Heritesem), Sborník Společnosti J. Vrchlického (1915—42, s P. M. Haškovicem a A. Klášterským); *ediční řady*: Operní texty Máje (1906—10), Hovory básníků (1917—22), Sborník světové poezie (1938—45). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Česká poezie 19. věku (antologie, 5 sv., 1897—99); sb. Svatopluku Čechovi (1946, s A. Pražákem, A. Procházkou, F. Strejčkem). ■

BIBLIOGRAFIE: an. (J. Borecký) in J. B.: Pršely růže (1920); K. Nosovský: J. B., Lit. rozhledy 1928/29. ■ LITERATURA: sb. PhDr. J. B. 1869—1939 (Písek 1939). ■ N. (J. V. Novotný): ref. Krakonoš, Hlas národa 20. 10. 1889; ■ ref. Rosa mystica: J. Karásek, Niva 1892; F. X. Šalda, Lit. listy 1893 → KP 1 (1949) ■; J. Karásek in Impresionisté a ironikové (1903); E. Lešehrad in Ideje a profily (1903); ■ ref. Básníkův kancionál: -q, Máj 1905; A. Novák, Přehled 1905; J. Rowalski, Lumír 1905/06

■; ■ ref. J. Vrchlický: -a-, Máj 1906; J. Rowalski, Rozhledy 1906/07 ■; ■ ref. Zpěvy života: -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 1912; -a-, Máj 1912; A. Novák, Přehled 1912; L. N. Zvěřina, Osvěta 1912; K. (F. V. Krejčí), PL 7. 4. 1912 ■; ■ k padesátinám: S. (F. Seikanina), Zvon 1918/19; A. N. (Novák), Venkov 7. 8. 1919; P. Fingal, Vzlet 1919 ■; J. V. Sedlák: ref. Jaroslav Kvapil, Kmen 1919/20; ■ ref. Na cizím: -btk- (V. Brtník), Zvon 1919/20; J. Krecar, Moderní revue 1920/21 ■; ■ ref. Pršely růže: O. Š. (Šimek), LidN 21. 12. 1920; Solus, Osvěta 1920; O. Štorch-Marien, Pramen 1920 ■; ■ k šedesátinám: V. Brtník, Lit. rozhledy 1928/29 + Zvon 1928/29; A. Novák, LidN 6. 8. 1929; K. (F. V. Krejčí), PL 6. 8. 1929; amp. (A. M. Píša), Večerník PL 6. 8. 1929; A. Klášterský, Rozpravy Aventina 1929/30 ■; K. Šourek: B. — hudebník, Venkov 6. 6. 1939; ■ k sedmdesátinám: A. N. (Novák), LidN 6. 8. 1939; m (A. M. Píša), Nár. práce 6. 8. 1939; J. Pilař, Venkov 6. 8. 1939 ■; -tk (A. Pražák): J. B. (nekrolog), Slovesná věda 1951; J. Petr: K otázce B. překladů Prešernových básní do češtiny, Slovanský přehled 1963.

dh

Karel Borecký

Působnost 1929—1943

Pražské nakladatelství a knihkupectví bezprostředně navazující na činnost Komunistického nakladatelství a knihkupectví; vydávalo především marxisticko-leninskou literaturu, současnou sovětskou beletrii a prvotiny českých komunistických autorů.

K. B. (* 11. 10. 1895 Praha, † 22. 2. 1954 Praha) se vyučil v nakladatelství I. L. Kober, kde se stal účetním. V listopadu 1922 získal vlastní nakladatelskou a knihkupeckou koncesi pro Prahu II, Jindřišská 8. 1923 vstoupil do KSČ a v lednu 1924 se stal správcem Komunistického nakladatelství a knihkupectví (dále zkr. KNK) v Praze I, Na Perštýně 6, jež — po odchodu R. Rejmana a V. Vortela — propůjčil svou koncesi. KNK řídil ve spolupráci s editory nejvýznamnějších knižnic S. K. Neumannem a M. Majerovou. 1929 převzal KNK plně do svých rukou a začal pracovat jen pod svým jménem. Celý podnik byl už 1928 přemístěn

do Prahy X-Karlína, Královská 13, tedy do budov, v nichž sídlil ÚV KSČ. Nakladatelství K. B. bylo důležitou, i když ne jedinou vydavatelskou základnou, kterou měla KSČ k dispozici. (Zvláště aktuální politickou literaturu vydávaly jiné instituce: Bolševík, Dělnická pomoc v ČSR, Proletářský akční výbor v Brně, Rovnost, Rudá pomoc, kladenská Svoboda, Ústřední nakladatelství KSČ, a vedle nich i senátoři a poslanci Národního shromáždění, kteří tak kryli vydavatelskou činnost Agitpropu ÚV KSČ: J. Dolanský, K. Gottwald, J. Haken, Č. Hruška, V. Kopecký, F. Nedvěd, S. Steiner, J. Šverma, A. Zápotocký.) 1933 se firma K. B. přestěhovala do Prahy II, Soukenická 8; 20. 10. 1938 byla úředně uzavřena (přesto K. B. vydával dál), 11. 3. 1943 dána okupačními orgány do klidu. — Po osvobození se K. B. stal ředitelem nakladatelství Svoboda, na začátku 50. let ředitelem Slovanského nakladatelství.

Zpočátku převzal K. B. nakladatelský program KNK, ale už 1930 dal svému nakladatelství ve spolupráci s Agitpropem ÚV KSČ ideologicky vyhraněnější charakter. Vydával především základní díla ideových vůdců komunistického hnutí K. Marxe, F. Engelse, V. I. Lenina (mj. Vybrané spisy), J. V. Stalina, ale i menší práce L. P. Beriji, G. Dimitrova, G. V. Plechanova aj. Se stejnou důsledností vybíral beletrii. Protože — podle jeho slov — psalo velmi málo moderních českých autorů hodnotnou proletářskou prózu, zaměřil se v původní produkci na mladé; vydal prvotiny V. Kaplického, V. Káni, P. Ryšavého, G. Včelíčky aj. Po rozchodu sedmi předních českých spisovatelů s vedením KSČ (někteří z nich se podstatně podíleli na utváření nakladatelského profilu KNK) se K. B. orientoval hlavně na literaturu překladovou, převážně sovětskou (politickou i beletristickou). Především proto se kolem jeho nakladatelství soustředila řada levicových překladatelů: V. Borek, A. A. Hoch — pod pseud. Junius, I. Hálek, J. Kabeš — pod pseud. J. Jizba, F. Pišek, J. Procházka — pod pseud. J. Svoboda n. J. Mach, V. Prokůpek, L. Svoboda, L. Štoll, J. Weil aj. V posledních letech existence firmy opustil K. B. své rigorózní stanovisko a vydal i několik knížek jiného zaměření. — Nejvýznamnější beletristickou ediční řadou K. B. byla *Knihovna Sovětských autorů* (1931—38, 15 sv.), která přinášela především nově vzniklá díla o sovětské současnosti (I. Erenburg: Druhý den, 1934; M. Šolochov: Rozjitřená země,

1934; N. A. Ostrovskij: Jak se kalila ocel, 1936; dále A. P. Čapygin, V. G. Fink, K. Gorbunov, G. Grekova, L. I. Slavin, V. J. Šiškov; též Sborník sovětské revoluční poezie v usp. J. Weila). Ostatní socialistické beletrie a literatury faktu byla věnována *Knihovna Tvorby* (1930—38, 12 sv., red. J. Fučík); vyšly zde romány M. Hölze *Od bílého kříže k rudému praporu* (1930), G. G. Bělycha a L. Pantělejeva *Republika ŠKID* (pro ml., 1930) a J. Rybáka *Začíná století* (1932), reportáže J. Reeda *Deset dnů, které otrásly světem* (1931), J. Fučíka *V zemi, kde zítra již znamená včera* (1932) aj. (další autoři: S. Gergély, A. Hotopp, B. Lapin, L. M. Rejsnerová, J. Sender). K několika drobným knihám mladších prozaiků a publicistů (G. Goldhammer, V. Káňa, P. Ryšavý, G. Včelička) připojil K. B. označení *Malá laciná knihovna*; z nedostatku finančních prostředků však tuto řadu nerealizoval jako regulérní knižnici. V *Knihovně filmové literatury* se pokusil vydávat scénáře, vyšla však jen *Země od A. P. Dovženka* (1931). Edice *Galerie českých klasiků 19. věku*, kterou začal vydávat za okupace, dosáhla (1939—40) dvou svazků (V. K. Klicpera: *Král Jan Slepý*, P. Chocholoušek: *Karel IV. a římský tribun lidu*). — Za války K. B. podnítil a vydával rozsáhlý cyklus sborníků původních pohádek a povídek, na němž se podílelo přes 50 autorů střední a mladé generace (1. *Svět na křídlech*, 1941; 2. *Studánka zpívá*, 1941; 3. *Májový sen*, 1941; 4. *Jitřenka vypravuje*, 1941; 5. *Modrý závoj*, 1942; — 6. *Zahrada snů*, 1949 v nakl. Rovnost, Brno). Pořadatelem a autorem předmluv ke všem svazkům (které byly opatřeny jednotným podtitulem *Čeští spisovatelé českým dětem*) byl J. Šnobl (ve sv. 5 pod pseud. Jan Kuneš). Knihy tohoto cyklu se, podobně jako antologie *Národní čítanka* (1939) a *České kraje* (1940), vyznačovaly pečlivou grafickou a výtvarnou úpravou (spolupráce B. s M. Míčkem, J. Kotíkem aj.). — Politické a společenské informace o Sovětském svazu (např. V. Linka: *Český dělník v zemi pětiletky*) přinášela *Knihovna přátel SSSR* (1930—31, 6 sv.). K. B. také vydával *Knihovnu marxistické teorie a praxe* (1932—33, 5 sv.; autoři: K. Marx, F. Engels, P. Reiman), edici *Za zavřenými dveřmi* (1928—30, 5 sv.), soustředěnou na sexuální výchovu a překonávání konzervativních názorů na lásku, a edici *Zlatá kniha domácnosti* (1930, 3 sv.), v níž vyšly kuchařky A. Pospíšilové. — Pokračoval také v některých

knížnicích KNK, většinou však jejich další vydávání ukončil. Rozsáhlou edici *Lidové romány* uzavřel knihou M. Galveze *Nača* (do sv. 43 v KNK, sv. 44, 1930, u K. B.), *Dětskou knihovnu* několika knížkami od Felixe Bartoše a K. Lierové-Gentnerové o příhodách Kašpárka (do sv. 22 v KNK, sv. 23—28, 1929—30, u K. B., sv. 29 u F. Špitzyera), knižnici *Dělnický repertoár* 7 svazky, mj.: *Sborník Kodaku*, 1930; F. Němec: *Baku hoří*, 1932; El Car: *Sborník*, 1932; další autoři: Z. Lahulek-Faltys, J. Prager, B. Wolf (do sv. 12 v KNK, sv. 13—19, 1930—32, u K. B.). Pokud jde o edice politické literatury, vydal K. B. v *Leninově knihovně* Engelsův spis Pana Eugena Dühringa *převrat vědy* (do sv. 10 v KNK, sv. 11, 1933, u K. B.) a v *Malé knihovně leninismu* 16 sv., mj. P. Reiman: *Historický materialismus*, 1931; J. Šverma: *Česká otázka ve světle marxismu*, 1932; V. I. Lenin: *Stát a revoluce*, 1934; J. V. Stalin: *K otázkám leninismu*, 1935 (do sv. 9 v KNK, sv. 10—25, 1930—37, u K. B.). Z ostatních knižnic dokončil K. B. *Ženskou knihovnu* (do sv. 8 v KNK, sv. 9—10, 1931, u K. B.). Naproti tomu *Románovou knihovnu* *Rozsévačky* převzala od sv. 3 A. Hodinová; K. B. zde 1930—32 vydal dva svazky, G. a Z. Petr: *Přervaná pouta*, F. Krey: *Žena v tenatech*. Z drobných tisků vydával K. B. jednou ročně *Májový list KSČ*, který redigovali V. Borek, J. Fučík, K. Konrad aj., a kapesní dělnické kalendáře.

KNIŽNICE: *Beletrie*: Dětská knihovna (1929—30); *Lidové romány* (1930); *Dělnický repertoár* (1930—32); *Románová knihovna* *Rozsévačky* (1930—32); *Knihovna Tvorby* (1930—38); *Knihovna filmové literatury* (1931); *Knihovna Sovětských autorů* (1931—38); *Galerie českých klasiků 19. věku* (1939—40). — *Ostatní*: *Za zavřenými dveřmi* (1928—30); *Zlatá kniha domácnosti* (1930); *Knihovna přátel SSSR* (1930—31); *Malá knihovna leninismu* (1930—37); *Ženská knihovna* (1931); *Knihovna marxistické teorie a praxe* (1932—33); *Leninova knihovna* (1933). ■ **SOUBORNÉ VYDÁNÍ**: V. I. Lenin. ■ **Z OSTATNÍ PRODUKCE**: J. Vysocká (H. Malířová): *Blažené údolí* (1929); G. Goldhammer: *Zpověď* (1931, konfisk.); V. Káňa: *Pasáci, flinkové a tuláci* (1931) + *Somráci* (1931) + *Zakarpatsko* (1932) + *Nenávidím* (1936); P. Ryšavý: *Revolta* (1931); V. Borin (Ležák): *Trabantí mají také čest* (1932); I. Ostravská (J. Jabůrková): *Evička v zemi divů* (1932); G. Včelička: *Kavárna na hlavní třídě* (1932) + *Světoběžníci a robinsoni* (1932) + *Dvě města na světě* (1935); V. Kaplický: *Bomba v parlamentě* (1933); I. Bart (J. Bartošek): *Písňe s náhubkem*

(1936); sb. Národní čítanka. Čeští básníci o svém národě a své vlasti (1939, předml. A. Pražák, hl. red. F. Jungmann); H. Malířová: Mariola (1940); sb. České kraje. České a moravské krajiny v slovech našich básníků a v dílech našich umělců (1940, předml. J. Glazarová, red. M. Maralík s red. kruhem); sb. Svět na křídlech, Studánka zpívá, Májový sen, Jitřenka vypravuje, Modrý závoj (cyklus s podtit. Čeští spisovatelé českým dětem, 1941–42, red. J. Šnobl). ■ PERIODIKUM: Tvorba (1930–31; mimoto 1929–31 u K. B. administrace). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih, které vydalo nakladatelství K. B. (1931); Seznam knih, které vydalo a má na skladě nakladatelství K. B. (1933, 1937, 1939); Vánoce 1936 v knihkupectví K. B. ■ LITERATURA: J. Šup: Hovory s nakladateli. U K. B., Rozhledy 1937, č. 4, s. 28; J. Šnobl in sb. Zrcadlo snů (1967; o sb. Čeští spisovatelé českým dětem); A. Šachlová: Komunistické nakladatelství od založení strany do roku 1939 (disert. práce filoz. fak. UK, katedra knihovnictví, 1972).

oh

Vlastimil Borek

* 23. 12. 1886 *Karlín* (Praha-K.)

† 21. 12. 1952 *Praha*

Publicista anarchistického a později komunistického tisku, překladatel sovětské beletrie.

Podepisoval se též Vlasta B. Byl synem karlínského uzenáře. Po maturitě na žižkovské reálce (1905) vystudoval strojní fakultu pražské techniky (1912 dosáhl inženýrského titulu). Už za středoškolských studií měl zálibu ve studiu cizích jazyků (naučil se zejm. rusky, francouzsky a španělsky) a živě se zajímal o sociální problémy; vystupňovaný odpor k měšťácké společnosti, ovlivněný revolucí 1905, ho zavedl mezi anarchisty a ke spolupráci s jejich tiskem (debutoval 1905 v časopise *Práce* překladem statí P. A. Kropotkina a francouzských anarchistů a zprávami o revolučním hnutí v Evropě v rubrice *Obzory*) a ke styku s literáty kolem S. K. Neumanna. V době vojenské služby u válečného námořnictva v Pule (1910) byl odsouzen a 10 měsíců vězněn pro antimili-

taristickou agitaci. Byl členem anarchistické skupiny B. Vrbenského (1914 spolu s ním vypracoval program Federace českých anarchistů), pracoval politicky mezi severočeskými horníky a redakčně se podílel na vydávání anarchistických listů (*Záduha*, *Proletář*, *Hornické listy*). Po vypuknutí první světové války byl — spolu s Vrbenským a M. Káchou — zatčen (1915) a vězněn v Göttersdorfu (Boleboř) u Chomutova; 1917 byl amnestován a poslán k trestnému oddílu do Uher. Na frontě byl raněn a do konce války pak žil v Praze, kde se podílel na přípravách vyhlášení republiky (spolupracoval na tříjazyčném letáku pražské Dělnické rady k vojákům 15. 10. 1918). Se skupinou Vrbenského vstoupil 1918 do strany českých socialistů; 1923 si skupina založila vlastní stranu nezávislých socialistů (B. byl odpovědným redaktorem jejího listu *Socialista*). Po dvou letech vnitrostranických diskusí o otázce diktatury proletariátu vstoupili bývalí anarchokomunisté do KSČ. B. se stal 1928 zahraničněpolitickým redaktorem Rudého práva, ve 30. letech působil i v *Haló novinách* a v *Tvorbě*. Od 1937 byl tajemníkem Společnosti pro kulturní a hospodářské styky se Sovětským svazem a odpovědným redaktorem časopisu *Praha — Moskva*. Po Mnichově emigroval do SSSR, kde pracoval nejprve na čs. velvyslanectví, později jako sekretář Československých listů a spolupracovník českého vysílání z Moskvy. Na frontě ztratil jediného syna. Po osvobození byl pracovníkem ministerstva zahraničí, naposled jako náměstek ministra; byl též členem komise ÚV KSČ pro české vydání Stalinových a Leninových spisů a podílel se redakčně na řadě těchto edic. Zemřel po záchvatu srdeční mrtvice a byl zpopelněn v krematoriu v Praze-Strašnicích.

Publicistická činnost V. B. vycházela z dlouholetého sepečít s českým anarchistickým hnutím: v jeho duchu se orientovala zejména k antimilitaristické a proticírkevní výchově. Také první B. překlady vznikaly ve službách anarchistické propagandy (práce M. A. Bakunina, statí francouzských a španělských anarchistů, přednáška F. G. Ferrera *Obrození školy*, která byla zabavena); vedle toho překládal před první válkou i z ruských revolučních demokratů a po vstupu do KSČ díla Leninova a některé sovětské politickohistorické práce. K beletrii se obrátil až ve 30. letech, kdy přetlumočil řadu klíčových děl sovětské prózy (zejm. Šolo-

chovův Tichý Don, Gorkého Matku, romány V. P. Katajeva, B. Jasenského, K. G. Paustovského aj.), jež u nás měla vedle politického významu i podstatný vliv na formování představ o socialistickém realismu v literatuře.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Borek — Samotný, Miloš Zika, Vladimír Bolek, Vladimír Max; B-S, MZ, VI. B., VM. ■ PŘÍSPĚVKY in: Budoucnost (1920); Čes. slovo (od 1919); Českosl. listy (Moskva, od 1941); Haló noviny (od 1934); Hornické listy (1908); Maják (od 1924); Mladé proudy (od 1919); Mladý průkopník (od 1912); Mor. rovnost (od 1937); Pochodeň (1945); Práce (od 1905); Praha — Moskva (od 1937); Proletář (1908); Rudé právo (od 1928); Rodinný kalendář Proletáře (1910); Socialista (od 1923); Tvorba (od 1929); Večerní Čes. slovo (od 1919); Vlasta (1954); Záduha (1908). ■ KNIŽNĚ. Překlady: A. I. Gercen: Život. Ze vzpomínek. Myšlenky. Alexandr a Nataša (1912, an.); P. A. Kropotkin: Pole, továrny a dílny (1920) + Moderní věda a anarchie (1922); F. G. Ferrer: Obrození školy (1928; 1. vyd. b. d., zkonfiskováno); V. I. Lehin: Proletářská revoluce a renegát Kautský (1928); L. Sevlí: Kdo je viněn? Paradoxy o pohlavní touze, lásce a manželství (1929); V. G. Lidin: Odpadlík (1929); M. A. Šolochov: Tichý Don (1. 1930, 2. 1931, 3. 1935, vše znovu 1935 za red. B. Mathesia, 4. 1940 pod pseud. Vladimír Bolek); V. Astrov, A. Sljepkov, J. Thomas: Dějiny ruské revoluce 1917 (1931); A. Bubnov, M. Pokrovskij, J. Thomas: Dějiny občanské války v Rusku 1917–21 (1932); Lenin o náboženství (1932, s O. Bienenfeldovou); V. P. Katajev: Vpřed! (1934); B. Jasenskij: Člověk mění kůži (2 sv., 1935); C. M. Arconada: Rozdělení půdy (1936); J. I. Janovskij: Jezdci (1936); K. G. Paustovskij: Kolchida (1936); M. Gorkij: Matka (1937) + Výbor z díla (1953, s jinými); A. M. Pokratova, V. P. Potěmkin: Dějiny pronášejí soud (1946, s J. Taufrem). — *Ostatní práce*: Michael Bakunin. K stému výročí narození ruského revolucionáře (b. d., 1914); Petr Kropotkin. Život a dílo. Náзор na ruskou otázku (1920); O významu sovětsko-československé smlouvy (1946); Třicet let mírové politiky SSSR (1947). ■ REDIGOVAL *periodika*: České slovo (1922), Socialistický bezvěrec (1922–23), Socialista (1923–25), Maják (1924–29), Tvorba (1931–32), Pod praporem ateismu (1934); *knižnice*: Maják (1913), Socialistická knihovna Solidarita (1922–35); *publikace*: Májový list KSČ (1930, s J. Fučíkem), Dokumenty k předvečeru 2. světové války (2 sv., 1948–49). ■

LITERATURA: L. Štoll: Soudruh V. B. 65letý, RP 23. 12. 1951 → Socialismus a osobnosti (1974); ■ nekrology: Š. Rais, Slovanský přehled 1953; K. Nový, LitN 1953, č. 1; J. Taufer, NŽ 1953, č. 1 ■; M. Hrala: V. B. a Rusko, Praha — Moskva 1954, č. 10 + Cesta V. B. k Sovětskému svazu, Sovětská věda — Literatura 1955; J. Rybák in S orlími křídly (1954).

Vladimír Borin

* 2. 6. 1902 *Libice nad Doubravou* u Chotěboře

† 11. 1. 1970 *Praha*

Politický a kulturněpolitický publicista, prozaik satirického zaměření a dramatik.

VI. jm. V. Ležák, nevlastní bratr spisovatele M. Jariše. Narodil se v osadě Sokolovec (Sokoloves). Pocházel z osmi dětí; otec střídal různá zaměstnání (byl např. hajným, československým kazatelem, pracovníkem na zdymadle, novinářem) a s nimi také místa pobytu v českých zemích i na Slovensku; nesetřval s rodinou nikdy déle než rok. B. studoval na gymnáziu ve Valašském Meziříčí, 1917 byl odtud vyloučen, když podnikl svou první dobrodružnou cestu: utekl z domova na Slovensko, aby se dostal na ruskou frontu a bojoval proti Rakousku. Byl chycen a poslán zpět, ale již následujícího roku (1918) se zúčastnil ozbrojených srážek s Poláky na Těšínsku. — 1920 odejel do Francie, kde vstoupil do cizinecké legie; sloužil v Oranu, ale po roce byl ze zdravotních důvodů propuštěn. Vrátil se do Československa a po několika zaměstnáních v severních Čechách se věnoval žurnalistice v národně socialistických listech. Koncem 20. let se sblížil s komunistickým hnutím, vstoupil do KSČ a začal pracovat v jejím tisku. 1934 byl členem delegace československých spisovatelů na 1. všesvazovém sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě; 1936, v době rusko-japonského konfliktu, navštívil Moskvu znovu, s úmyslem stát se válečným dopisovatelem. Po konfliktu se sovětskými úřady a krátkém věznění se vrátil domů; rozešel se s KSČ a působil jako redaktor v Českém slově. 1939 uprchl přes Maďarsko a Jugoslávii do Francie, po její okupaci pak do Anglie, odkud ještě za války přesídlil do Austrálie; pracoval zde na pile, kterou si pronajal, a zapojil se aktivně i do zdejšího odborového hnutí. Po válce se mu podařilo realizovat i dávný sen — cestu kolem světa. 1965 se usadil ve Skotsku; od 1968 zajížděl do Československa, kde také 1970 zemřel.

Ve své publicistické činnosti se B. orientoval především na komentování domácích i zahraničních politických událostí. Základní prostředky svého žurnalistického stylu — zaměření na konkrétní všednodenní detail obsahující

obecnou politickou problematiku, enumerace a specifická konfrontace různorodých faktů, reprodukce jazyka daného prostředí — pak uplatnil i ve své literární tvorbě. Jestliže však v knižní prvotině *Na smetišti světa* (s podtitulem *Život prožitý na horké půdě Afriky v cizinecké legii francouzské*) napomohla tato metoda postihnout děsivou monotónnost životního mechanismu, stala se v obou knihách drobných črt a zejména v divadelní hře *Bankovní závod Bankrot a spol.* (inscenované u E. F. Buriana) brzdou dramatickosti a překážkou diferencovanější psychologické charakteristiky.

PSEUDONYM: P. Marek (hra *Bankovní závod Bankrot a spol.*). ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo; Do ba; Haló noviny; Rudé právo; Rudý večerník; Svět práce; Světozor; Tribuna; Tvorba. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Na smetišti světa (P 1926); Používejte krizolu (PP 1931); Trabanti mají také čest (PP 1932). ■ SCÉNICKY. Hra: Bankovní závod Bankrot a spol. (prem. 1933, pseud. P. Marek). ■

LITERATURA: ■ ref. Bankovní závod Bankrot a spol.: Ot. F. (O. Fischer), LidN 17. 12. 1933; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 17. 12. 1933 ■.

mch

Jaroslav **Borotínský** viz Jaroslav Zyka

Antonín **Borový**

* 12. 6. 1755 *Sedlice* (Sedlec) u Písku

† 24. 3. 1832 *Zlatá Koruna*

Prozaik a básník, spolupracovník Krameriusův. Vydával sbírky anekdotických příběhů.

Studoval 1770—75 na jezuitském gymnáziu v Českém Krumlově, do 1782 studoval v Pasově. Byl učitelem v Zlaté Koruně od dubna 1782, 1825 odešel na odpočinek.

V 90. letech 18. stol. vydal u M. V. Krameriuse tři knižní sbírky krátkých próz. Zahrnují jak vtipy a drobná humoristická vyprávění, tak historické anekdoty, tak i příběhy exemplového charakteru, sloužící k názornému předvedení etické zásady nebo životní regule; ta bývá v závěru vyprávění vyslovena, někdy v podobě přísloví nebo teze. Svým ideovým obsahem se B. sbírky hlásí k josefínskému osvícenství (náboženská tolerance, idea spravedlivého vládce, síla rozumu, nesmyslná pověřivost apod.). Prózy jsou pravděpodobně většinou převzaty z obdobných cizojazyčných sbírek, jež byly v 18. stol. hojně vydávány v evropských literaturách; některé prózy mohou pocházet z tradice folklórního vyprávěctví. Předmluva *Zrcadla pošetilostí* uvádí, že autor pracuje na nové knize obsahující příběhy „Davida s šedivou bradou“. B. je označován též za autora kostelních písní (otisk nezjištěn).

KNIŽNĚ. *Beletrie*: Zrcadlo pošetilostí aneb Nové i staré, pěkné i daremné, pravdivé i nepravdivé povídačky neb historie, jichžto jest asi čtyři sta (PP 1792); Žert a pravda. To jest velmi pěkně smyšlené, utěšené historie a rozprávky v několika stech ... Vydané podle rukopisu Hilaria, Jokosa, Astucia. Jakožto 2. díl k Zrcadlu pošetilostí (PP 1796); Zrcadlo příkladův k naučení a obveselení anebo Rozličné pěkné historie o moudrých a pošetilých, o dobrých i zlých lidech ... (PP 1794). ■

BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 1 227, 1 228. ■ LITERATURA: an.: Oznámení Zrcadla pošetilostí, Krameriusovy cís. král. vlastenské noviny 26. 5. 1792; K. Hrdina in Knihopis českých a slov. tisků 2 (1941).

mo

Fr. **Borový**

Působnost 1877—1949

Pražské nakladatelství a knihkupectví; od první světové války jeden z hlavních podniků vydávajících současnou českou poezii a prózu.

Pův. název (1877—83): *Slavík a Borový*. Prvními majiteli byli geolog a mineralog MUDr. Al-

fréd Slavík (1847—1904), učitel (později profesor i rektor) na vysoké škole technické v Praze, a vzdělaný vlastenecký statkář z Jílového u Prahy a zároveň pražský měšťan František Borový (1844—1907), v jehož domě na Novém Městě pražském, Myslíkova 7, bylo první sídlo firmy. Nakladatelství mělo od počátku víc kulturně koncepční než komerční charakter. Nejpodstatnější součástí jeho produkce tvořily obsáhlé původní přírodovědecké publikace, které reprezentovaly vysokou úroveň soudobé české vědy a přitom fungovaly jako učebnice na osamostatněných českých vysokých školách. Mimoto vydávali S. a B. hlavně odbornou a populárně naučnou literaturu přírodopisnou, technickou a hospodářskou. Humanitní obory byly zastoupeny malým počtem titulů (mj. překladem Homérovy Iliady od H. Mejstara, 2 sv., 1878, 1880). Specifickou složku představoval pokus o systematickou propagaci česko-slovenské vzájemnosti edicí *Knihovna československá* (red. R. Pokorný), v níž vyšly v dvojím vydání Spevy Jána Botto a Vlčkova práce *Literatura na Slovensku*, její vznik, rozvoj, význam a úspěchy. Od J. Otty převzali S. a B. 1878 humoristický list *Paleček* (red. R. Pokorný), doplňovaný samostatnými přílohami — zábavnými knížkami s označením *Nákladem Palečkovým* (A. Heyduk: Dudák, A. Koukl: *Moderní Ariadna*, aj.). Po ztroskotání podniku, jehož finance odčerpaly zvl. nerentabilní vědecké publikace, si F. B. opatřil samostatnou koncesi (1883; odtud definitivní název firmy). Do 1890, než vážně onemocněl, zčásti pokračoval v dosavadním programu (příručky z různých oborů, výjimečně i větší přírodovědné práce); především se však zaměřil na tradice novodobé české literatury s charakteristickým důrazem na autory slovenského původu (Kollár, Šafařík), a to ve spolupráci s F. Bačkovským, jemuž vydal několik literárněhistorických a češtinářských prací. *Sbírka nejdůležitějších českých plodů básnických, starších i novějších* (red. a ed. F. Bačkovský) obsahovala komentované edice obrozenecké poezie (J. Kollár, 3 sv., K. H. Mácha, P. J. Šafařík). — Nástupcem F. B. se měl stát starší syn Josef, kdežto mladší František (* 31. 1. 1874) měl převzít vedení rodinného statku v Jílovém. F. B. ml. absolvoval 1891 pražské Akad. gymnázium, studia na vysoké zvěrolékařské a zemědělské škole ve Vídni však pro otcovu těžkou nemoc po 3 letech přerušil

a vrátil se domů. Josef B., mezitím vystudovaný elektroinženýr, zamýšlel s bratrovou pomocí přeorientovat upadající podnik na nakladatelství technické; když však 1898 náhle zemřel, nakladatelská a knihkupecká koncese zanikla, neboť úřady ji nepovolily převést na F. B. ml. Ten pro získání potřebných zkušeností vstoupil do služeb Ottova nakladatelství (jako účetní a později disponent) a zároveň studoval národní hospodářství a účetnictví na pražské technice. Když se mu 1912 podařilo znovu získat nakladatelskou koncesi (rozšířenou v únoru 1913 i o koncesi knihkupeckou), obnovil vydavatelskou činnost někdejší firmy Fr. Borový. Jejím základem byly zbytky původního nakladatelství a sklad nakladatelství Přehled (včetně Almanachu na rok 1914 a románové knižnice *Knihy slovanských autorů*, redigované S. Minaříkem). Válečná doba, v níž F. B. svou činnost vlastně začínal, neumožňovala plně rozvinutí nakladatelského podnikání, to dovolila až první popřevratová léta. Nakladatelství se však brzy dostalo do tíživé situace; už 1922—25 se jednalo o převod majetku na prof. J. Stránského, který byl majitelem brněnské tiskárny Polygrafia a deníku Lidové noviny. Stránský sloučil své dosavadní podniky s nakladatelstvím 1928, původní značka Fr. Borový však zůstala zachována a F. B. se stal ředitelem nakladatelského podniku. Od 1930 zastával funkci ředitele a obchodního poradce také J. Fürth. 1931 se F. B. svého místa vzdal († 20. 3. 1936). Po Fürthově odchodu do emigrace se stal ředitelem dr. M. Jiránek, který byl 1942 zatčen a uvězněn; jeho místo zaujal dosazený německý správce. Během války nemohlo nakladatelství vydávat četné tituly, bylo postiženo konfiskacemi knih, nedostatkem papíru a dalšími obtížemi technického charakteru. Přesto i v této době vyšla řada publikací, které znamenaly nesporný přínos české literatuře (básnické sbírky Nezvalovy, Halasovy, Holanovy, Seifertovy a Horovy, pod jménem V. Rady humoristický román K. Poláčka *Hostinec u kamenného stolu* aj.). Nové impulsy do práce nakladatelství přineslo osvobození 1945; pohotově vycházela díla reagující na válečná léta (např. už 20. 6. 1945 Holanův Dík Sovětskému svazu), byly obnoveny válkou přerušené edice (*Žatva* aj.). Po únoru 1948 přešla firma do správy Syndikátu českých spisovatelů a po vzniku Svazu československých spisovatelů začalo nakladatelství působit od

24. 10. 1949 jako Československý spisovatel. — Nakladatelství původně sídlilo v Praze II, Štěpánská ul. 37, potom se přestěhovalo do Malé Štěpánské č. 2 a 4, dále do Táborské ul. 7, pak na Jánský vršek 5. Deset let působila firma v Mostecké ul. 17 (do 1923). Po krátkém pobytu na Příkopech 27 přesídlilo nakladatelství do Jindřišské ul. 13 a 1928 do svého posledního působiště, vlastního domu na Národní třídě 9.

Nakladatelská činnost firmy F. B. byla především, i když ne výlučně, zaměřena na původní českou tvorbu, zejm. na díla současných autorů, která vydávala v úpravě předních výtvarných umělců (F. Kysela, V. H. Brunner, J. Čapek, V. Rada, F. Tichý, F. Muzika aj.). Těžištěm nakladatelské činnosti bylo vydávání edičních řad. Nejstarší edicí nakladatelství byl *Zlatokvět*, kde v bibliofilské úpravě vycházela především poezie současných českých autorů (V. Dyk, J. Hora, J. Chaloupka, H. Jelínek, S. K. Neumann, F. Šrámek, O. Theer, K. Toman, B. Vlček aj.). Na základě spolupráce s S. K. Neumannem vznikl 1918 „tendenční čtrnáctideník“ Červen a jako jeho doplněk, obrazy politické, sociální a umělecké názory Června, *Edice Června*, která v původní i překladové literatuře „prezentovala vysoké umělecké hodnoty a myšlenkový radikalismus“ (Ch. L. Philippe: *Bubu z Montparnassu*, Lenin: *Stát a revoluce*, I. Olbracht: *Obrazy ze soudobého Ruska*). Sbírka „hodnotné české prózy“ *Žatva* (postupně 3 řady) byla (v 1. řadě) zaměřena jen na původní tvorbu českou, později však přinášela i čtenářsky přitažlivou literaturu překladovou (1. řada: B. Benešová, K. M. Čapek-Chod, F. Khol, O. Nejedlý, I. Olbracht, K. Šarlih, V. Štech, R. Těsnohlídek, A. M. Tilschová, R. Weiner aj.; 2. řada: V. Drnák, J. Hilton, G. K. Chesterson, J. John, F. Langer, A. Maurois, H. G. Wells aj.; 3. řada: M. Aymé, P. Jilemnický, Z. Němeček, M. Pujmanová, O. Scheinpflugová, H. Williamson aj.; po 1945 E. Bass, J. Čep, J. Drda, Z. Jirotko, F. Kožík, J. Š. Kubín, F. Kubka, V. Řezáč, L. Stehlík, J. Weiss aj.). Obdobou této řady pro českou poezii byla edice *České básně*, orientovaná výlučně na soudobé české básníky (K. Bednář, J. Čarek, O. Fischer, F. Gottlieb, F. Halas, V. Holan, J. Hora, F. Hrubín, I. Jelínek, J. Kolář, J. Kolman-Cassius, O. Mikulášek, V. Nezval, J. Palivec, M. Pujmanová, J. Seifert, L. Stehlík, F. Šrámek, R. Těsnohlídek, J. Urbánková aj.). V edici poezie, prózy

a divadelních her *Pantheon* (red. J. V. Sedláček a E. Bass) vycházely ve vzorných vydáních spisy autorů českých i světových (A. France, F. Gellner, J. W. von Goethe, V. Hálek, M. Jiránek, J. Keats, K. H. Mácha, B. Němcová, Propertius, Sapfó, W. Shakespeare, V. Šolc aj.). 22 svazků monografických, generačních a literárně teoretických prací vyšlo v ediční řadě redigované J. Horou *Postavy a dílo* (autoři edice např. K. Čapek, V. Černý, O. Fischer, F. Götz, J. Heidenreich-Dolanský, J. Hora, Z. Kalista, J. Knap, F. Kovárna, L. Kratochvíl, A. Mráz, V. Nezval, A. Novák, A. M. Píša, A. Pražák, F. Pujman, M. Pujmanová, B. Václavěk). J. Mukařovský redigoval edici „dokumentů estetického tvoření“ *Stezky* (J. Čapek, P. Bogatyrev aj.). Edice *Knihy dalekých obzorů* obsahovala tituly cestopisné, čtenářsky přitažlivé vzpomínky (Eskymo Welzl: *Paměti českého polárního lovce a zlatokopa*), monografie osobností i doby, rozsáhlé práce encyklopedického charakteru (H. G. Wells, J. Huxley, G. P. Wells: *Věda o životě*). Na překlady soudobé evropské prózy se specializovala knižnice redigovaná F. Peroutkou *Nový svět* (L. F. Céline, L. Feuchtwanger, E. M. Remarque, J. Romain, F. Werfel aj.). Další edice vydávalo nakladatelství F. B. pro různé jiné instituce. Byla to např. edice *Paměti*, do níž M. Hýsek zařazoval výběry z korespondence mezi umělci (Dopisy O. Březiny F. Bauerovi, 1929, a F. Bílkovi, 1932), memoárovou literaturu (A. Stašek: *Vzpomínky*, 1925) a literární medailóny (A. Klášterský: *Vzpomínky a portréty*, 1934), devítisvazková *Knihovna Matice divadelní* (A. T. Averčenko, V. K. Blahník, E. Konrád, J. K. Tyl, I. Vojnovič, F. Zavřel aj.), *Eugenická knihovna* nebo sbírka *Bratrstvo*, určená vojenské osvětě. Vedle základních edic se nakladatelství pokusilo o edice další, které však nepřetržovaly počáteční stadium; okrajový význam měly edice vydávané z důvodů čistě ekonomických (např. *Automobilová knihovna*). — Obdobnou funkci jako knižnice měly i sebrané spisy jednotlivých autorů, tvořící poměrně nesourodý celek. Vedle spisů např. Neumannových, Dykových, Horových nebo Olbrachtových tu dlouhodobě vycházely i sebrané spisy J. Jahody nebo M. Jókai. Základní význam umělecký, ale i finanční měly Sebrané spisy bratří Čapků, kteří do nakladatelství F. B. přešli 1932 z Aventina. Téměř celou dobu vycházely u F. B. i časopisy. Literárně nejvýznamnější z nich byly Červen

(za redakce S. K. Neumanna) a Kmen (zpočátku ho redigoval F. X. Šalda), mimoto i ročníky Kritického měsíčníku (red. V. Černý), vydávané na počátku druhé světové války. Širší kulturní problematikou se zabýval Studentský časopis, v jehož redakci se vystřídalo několik redaktorů (mj. J. Träger, H. Bonn, J. Valja). Odborné teatrologické zaměření měly časopisy Československé divadlo a Jevišťe. Některé další časopisy souvisely s literaturou okrajově (Přítomnost, red. F. Peroutka) nebo vůbec patřily do zcela jiné oblasti (Vojenské zdravotnické listy aj.).

KNIŽNICE. *Beletristické a lit. vědné*: Knihovna československá (1880–81); Sbírka nejdůležitějších českých plodů básnických, starších i novějších (1885–87). — Knihy slovanských autorů (1914–17); Zlatokvět (1915–27; 2. řada od 1925); Žatva (1. řada 1916–23; 2. řada 1927–35; 3. řada 1945–48); Edice Června (1919–24); Antika (1920, pouze 1 sv.); Jevišťe (1920–23); Dokumenty (1922 až 24); Knihovna Matice divadelní (1923–25); Knížky dobré pohody (1924–25); Bratrstvo (1924–26); Pantheon (1924–28); Knihy Přítomnosti (od 1925); Paměti (od 1926, pro 3. tř. České akademie věd a umění); Knihy dalekých obzorů (1926–38); Knihy podivuhodných dobrodružství (od 1927); Nový svět (od 1933); České básně (1934–49); Co číst (1935–37); Postavy a dílo (1935–40); Století přerodu (1935–49); Úvahy a přednášky (1935–49); Úvahy a přednášky klubu Přítomnost (od 1936); Stezky (1937–40). — *Ostatní*: Automobilová knihovna; Eugenická knihovna; Knížnice národní obrany. ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Čeští autoři*: J. a K. Čapkové; K. M. Čapek Chod; V. Dyk; J. Hora; J. Jahoda; V. K. Jeřábek; F. Langer; S. K. Neumann; I. Olbracht; K. Poláček; K. Šarlík; F. Šrámek; R. Těsnohlídek; A. M. Tilschová; K. Toman. — *Cizí*: M. Jókai. — V rámci knihovny Pantheon vyšli souborně: A. France; F. Gellner; J. W. von Goethe; V. Hálek; K. H. Mácha; B. Němcová; W. Shakespeare. ■ PERIODIKA. *Literární a kulturní*: Paleček (1878–81). — Kmen (1917–21); Letáky (1918); Lípa (1918–19); Šibeničky (1918–20); Červen (1918–21); Jevišťe (1920–22); České divadlo (1921–22); Ruch filozofický (1922); Studentský časopis (1922–42); Československé divadlo (1923–36); Přítomnost (1924–42); Plán (1929–32); Věda a život (1935–49); Život (1936–38); Kritický měsíčník (1938–48). — *Ostatní*: Československá filatelie; Papír; Revue, orgán České eugenické společnosti; Tribuna filatelistů; Vojenská výchova; Vojenské zdravotnické listy; Vojensko-technické zprávy. ■ Z OS-TATNÍ PRODUKCE: R. Pokorný: Literární shoda československá (1880); F. Bačkovský: O básnické činnosti P. J. Šafaříka a F. Palackého (1885) + Ze-

vrubné dějiny českého písemnictví doby nové 1 (1886). — Bratři Čapkové: Zářivé hlubiny a jiné prózy (1916) + Krakonošova zahrada (1918); Dopisy J. Vrchlického se Sofií Podlipskou z let 1875–1876 (1918); sb. F. X. Šaldovi k padesátinám (1918); Francouzská poezie nové doby (1920, přel. K. Čapek); J. John: Večery na slavníku (1920); F. X. Šalda: Básnická osobnost Dantova (1921); A. Novák: Duch a národ (1936); P. Váša, F. Trávníček: Slovník jazyka českého (1937); sb. Deset let Osvo- bozeného divadla 1927–1937 (1937); sb. Torzo a tajemství Máchova díla (1938); sb. Strážce tradice (1940); J. Zaorálek: Lidová rčení (1947); V. Úlehla: Živá píseň (1949). ■

LITERATURA: sb. In memoriam F. B. (1937); J. Pilz: Národní 9 (1969). ■ an.: Padesát let firmy Borový, Rozpravy Aventina 1927/28.

mn

Rudolf Bort

* 15. 11. 1863 Praha

† 31. 12. 1926 Praha

Básník a prozaik ovlivněný tvorbou S. Čecha.

Pocházel z rodiny sladovnického pomocníka. V Praze vystudoval Akad. gymnázium (mat. 1882) a filoz. fakultu (1885–88). Po studiích od 1888 působil jako novinář v olomouckém Pozoru, od 1893 v Plzeňském obzoru, potom jako šéfredaktor Lidových novin v Brně (1895 až 1901). Od 1901 pracoval v Národní politice.

Z nerozsáhlého díla vydal jen sbírku *Slzy a úsměvy*, výrazně ovlivněnou poetikou S. Čecha, jež shrnuje básně z let 1884–89. Ve třech oddílech přináší verše o přírodě, lyrickoepické básně se sociálními motivy a verše rodinné. Prózy otiskl B. jen časopisecky, drama (*Otec a dcera*) zůstalo v rukopise.

PŘÍSPĚVKY in: Květy (od 1884); Niva (od 1891); Ruch; Světozor (od 1898); Lumír (od 1885); Vesna (od 1886); Vlast (od 1886); Zlatá Praha (od 1889). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Slzy a úsměvy (BB 1891). ■

LITERATURA: ■ ref. Slzy a úsměvy: F. Roháček, Niva 1892; L. Šolc, Hlídky literární 1892 ■; an.: R. B., (k padesátinám), Zlatá Praha 1913; an.: nekrolog, LidN 1. 1. 1927.

dh

František Bořek Dohalský

* 5. 10. 1887 *Chotiměř* u Horšovského Týna
† 2. 1. 1951 *Praha*

Povídkář a novelista evokující výjimečné milostné situace.

Narodil se v osadě Přívozec; pocházel ze starého českého šlechtického rodu Dohalských z Dohalic. Byl prvorozeným ze čtyř synů vlastenecky vychovávaných; Antonín (1889–1942 Osvětim) se stal kanovníkem u Sv. Víta a arcibiskupským kancléřem, Zdeněk (1900–45, zastřelen v terezínské Malé pevnosti) politikem a novinářem především v Lidových novinách, kam psal parlamentní zpravodajství a fejetony (výbor *Opuštěný stůl*, 1947). Rodina žila na přívozeckém zámku do 1905, potom v Domažlicích. F. B. D. absolvoval v Praze, jako chovanec šlechtické Strakovy akademie, gymnázium a začal studovat práva. 1911 vstoupil do státní služby a působil u okresního hejtmanství v Domažlicích; 1912 se oženil. Do té doby spadají také jeho literární začátky v domažlické Literární jednotě. Po převratu působil jako úředník ministerstva zahraničních věcí, a to 1920–23 v Londýně, 1923–27 v Praze, 1927–38 na čs. zastupitelství ve Vídni, nakonec jako legační rada. (Po ovdovění se 1927 podruhé oženil.) Za heydrichiády byl v Praze 5. 6. 1942 zatčen, krátce vězněn na Pankráci, do poloviny srpna v Terezíně, do konce války v Dachau. 1945 byl jmenován čs. vyslancem ve Vídni, v únoru 1949 se vrátil do Prahy a v dubnu byl penzionován.

Autorova próza, sestávající z povídek a několika náběhů k novele, je monotematicky zaměřena na situace, v nichž láska (nejčastěji stárnoucího muže k mladé ženě) nemůže ze zvláštních, někdy až bizarních příčin dojít svého naplnění; výše však než toto naplnění hodnotí B. D. obohacení, jež člověku přináší sama erotická touha. Autorovým cílem byla analýza citových stavů vyvolaných výjimečnými situacemi, přitom analýza je zpravidla cele přenesena do dialogů, resp. monologů milostných partnerů.

ŠIFRA: fbd. ■ PŘÍSPĚVKY in: Dámské besedy; Lid. noviny; Lumír (od 1926); Nár. listy; Zlatá Praha (od 1910); Zvon (od 1908); mimoto české menšinové časopisy ve Vídni. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Bílý daněk

(PP b. d., 1919); Začátek románu (PP, Vídeň 1938); Malé příběhy starého pána (PP 1941). ■ SCÉNIC-KY. *Hra*: Nerozřešeno (1912). ■

LITERATURA: Tristan (S. O. Friedl): ref. Nerozřešeno, Zvon 1911/12; NG. in F. B. D.: Bílý daněk (1919); ■ ref. Bílý daněk: -vh- (M. Hýsek), Kmen 1919/20; J. Vrba, Pramen 1920 ■; kp. (K. Polák): ref. Začátek románu, Nár. práce 5. 2. 1939; B. Kümpel-Staňkovský in Z osudů rodu Bořků-Dohalských z Dohalic (1948); in Dopisy ze zásuvky. K. Čapek V. Hružové (1980, s. 11).

ah

Zdeněk Bořek Dohalský viz in František Bořek Dohalský

Jan Bosák Vodňanský

* kolem 1460 *Vodňany*
† po 1534 *Bechyň*

Autor náboženských traktátů a lexikograf.

Původně byl utrakvista, ale už v mládí se stal katolíkem. Navštěvoval školu u Sv. Jindřicha v Praze, na pražské univerzitě získal 1480 hodnost bakaláře a nedlouho potom se stal členem františkánského řádu (odtud jeho jméno Bosák, jinak se psal i J. Vodňanský nebo lat. Aquensis). Ve františkánských kláštěrech v Čechách i na Moravě působil jako přesvědčený bojovník proti kacířům. Konec života prožíval v bechyňském kláštěře svého řádu.

Své polemicky zaměřené spisy psal latinsky i česky, z nich rukopisně dochovaná *Satanášova věž* (1529) je namířena proti pronikajícímu luterství. Tiskem vydal latinsko-český slovník nazvaný *Lactifer* (1511); jeho předmluva je pozoruhodná ohlasem humanistického programu Viktorina ze Všehrd.

Bosák Vodňanský

RUKOPISNĚ: Annihilatio triplicis funiculi innominati haeretici (1498); Traktát o početi... P. Marie (1509); Locustarium... de sectis et diversitate atque multiplicatione Begardorum in terra Bohemiae (1524); Satanášova věž (1529); mimoto je J. B. V. připisováno několik drobnějších spisů. ■ KNIŽNĚ: Vo-kabulář Lactifer (1511). ■

LITERATURA: J. Truhlář: O životě a spisech známých i domnělých bosáka J. V., ČČM 1884; F. Černý: Paběrky z moravského zemského archivu 6, Věstník ČAVU 1900; A. Pražák in Národ se bránil (1945).

ep

ny, LidN 29. 7. 1939; B. Slavík: ref. U zpívajících vod, LidN 23. 10. 1939.

dv

Šimon **Bouček Venkovánek** viz Šimon **Fagellus Villaticus**

František Boštíř

* 27. 10. 1883 *Horní Újezd* u Litomyšle
† 12. 2. 1964 *Chotěboř*

Autor drobné přírodní lyriky a epických básní, inspirovaných lidovými pověstmi.

Studoval 1896—1903 na gymnáziu v Litomyšli, potom na bohoslovecké fakultě v Hradci Králové (vysvěcen 1907). Do 1909 působil jako kaplan nejdříve v Oubislavicích (Úbislavice) u Nové Paky, pak ve Věstarech u Hradce Král., 1909—17 učil náboženství na různých školách v Pardubicích, poté na reál. gymnáziu v Chotěboři a zároveň v Havlíčkově Brodě; na odpočinku žil od 1941 v Chotěboři. Hodně cestoval; sjezdil velkou část Evropy (Švédsko, Norsko, Polsko, Německo, Francii, Itálii, Jugoslávii), navštívil i Palestinu a Egypt.

Epickou skladbu *Krvavé vavříny*, zobrazující povstání na Litomyšlsku v roce 1680, vyvolala autorova rodová příbuznost s vůdcem sedláků Lukášem Pakostou (B. se narodil v Pakostově mlýně a ještě jeho babička nesla rebelovo jméno). B. druhá básnická sbírka se přírodními motivy i využitím místních pověstí váže k povodí Doubravky.

PŘÍSPĚVKY in: Časopis čes. turistů; Havlíčkův kraj. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Krvavé vavříny (B 1938); U zpívajících vod (BB 1939). — *Překlad*: K. Bayer: Plaménky srdce (1941). ■

LITERATURA: A. N. (Novák): ref. Krvavé vavří-

Jan Boudýš

* 13. 2. 1897 *Záhornice* u Poděbrad
† 19. 6. 1972 *Sobotka*

Lyrik, básník rodného Polabí, autor krajinně mediativní poezie ticha; též publicista.

Syn rolníka, pocházel z osady Poušť. Veden příkladem svých učitelů na měšťanské škole v Městci Králové (A. Jenne, J. R. Vonka), vystudoval v Kutné Hoře učitelský ústav. Hned po maturitě (1915) narukoval do Tyrol, pak bojoval na východní frontě, kde byl také raněn. Léčen v Praze, v nemocnici se nakazil trachomem. 1920 se sňatkem s Annou Špálovou stal švagrem malíře V. Špály. Působil jako učitel v Benátkách n. Jizerou, v Hřivně a od 1923 v Březně na Mladoboleslavsku. Mnoho energie věnoval práci lidovému, zejména v Březně (kde žil od 1928; předtím tam dojížděl ze Sobotky): vedl kino, psal obecní kroniku a dějiny městyse, pracoval jako okrskový knihovnický dozorce (po osvobození byl knihovnickým inspektorem ve Varnsdorfu), činný byl také jako kulturní a tiskový referent učitelské jednoty Komenský v Mladé Boleslavi. Za protektorátu byl zapojen do odbojové činnosti. Po odchodu do důchodu (1958) žil v Sobotce, kam byl na vlastní žádost přeložen už v závěru své učitelské dráhy po osvobození.

B. začínal jako autor pasívního vztahu k realitě; poezii, v níž u něho převládaly zá-

znamy elegických nálad, chápal jako útěšné ukládání snových vzpomínek. V jeho pozdější, vlastenecky zaměřené lyrice domova se křížila poetizace zmaru s přáním vzepřít se tíze doby a chránit její životní hodnoty ve smyslu patri-archálního patriotismu.

ŠIFRA: J. Bš. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach školství okresu mladoboleslavského (1933); sb. Boleslavan (od 1928); sb. Boleslavsko (1947); sb. Čeští básníci Lužici (1933); Kultura doby (1938); Lumír (od 1932); Mladoboleslavsko (1946–47); Nár. osvobození (od 1930); Rozhledy (1933); Stráž Pojizeří; Země (1932); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1965, 1967). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Jiskření tmy (BB 1933); Píseň života (BB 1936); Zvěstování (BB 1940). ■

LITERATURA: Nk (B. Novák): ref. Píseň života, LidN 9. 11. 1936.

mb

Bohumil Bouška

* 4. 4. 1864 *Praha*

† 30. 1. 1935 *Praha*

Spisovatel a pedagog, autor četných próz a her určených lidovému publiku a mládeži.

Byl učitelem ve Všelibicích a Smržově u Českého Dubu, později řídícím učitelem v Troskovicích u Rovenska. V polovině 90. let redigoval časopis České mládeži. Na venkově se účastnil osvětové práce, spolupracoval s odbočkou Klubu českých turistů v Rovensku pod Troskami (redigoval čas. Zpravodaj Českého ráje). Zastával také funkci místopředsedy Českého literárního sdružení.

B. sledoval zejména v počátcích výchovné záměry vlastenecké a náboženské. V prózách a dramatech zpracovával historické látky z doby přemyslovské, rudolfínské, pobělohorské, z novodobé historie 18. a 19. století a rovněž z dějin balkánských Slovanů (*Z české minulosti*, *Z kroniky Balkánu*, *Přemysl Otakar II.*, *Setník císařských kyrysníků* aj.); zachycoval také současné události, např. válečné, a to z hlediska svých loajálních stanovisek prarokouských (např. *Mladí hrdinové*) a později re-

publikánských (*Legionářova láska aneb Hrdinná srdce, Ať žije naše republika!* aj.). V jeho činnosti postupně převažovala rutinovaná produkce napínavé románové četby a her a frašek pro ochotnické divadlo, situovaných většinou do venkovského prostředí. B. je také autorem dramatických prací pro mládež (báchorky a tendenční vlastenecké hry) a příležitostných veršů.

PSEUDONYM: Mariolanus (Právo lidu 1901). ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1898–1900); Besídka malých (1892–1909); České mládeži (od 1895); Květy mládeže (od 1897); Niva (od 1892); Právo lidu; Zábavné listy (od 1892); Zpravodaj Českého ráje (od 1923). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Z válečných dob (PP 1892); Z české minulosti (PP 1894); Švédové v Čechách aneb Zrádcova smrt (D 1895); Z cizích zemí (PP 1895); Do země svého cara (R 1897); Na zdar sjezdu hasičskému (D 1902); V bouřlivých dobách (P 1904); Z kroniky Balkánu (PP 1904); Pod hradbami Vyšehradu (P 1905); Pašeráci (D 1908); Přemysl Otakar II. (D 1909); Zakletá princezna Zlatohlávka (D 1909); Utrpením ku štěstí (P 1910); Rychtářův poklad (D 1910); Setník císařských kyrysníků (R 1912); Mladí hrdinové (D 1916); Poctivost z vítězí (D 1916); Květ kapradí (D 1920); Věř a doufej! (PP 1922); Po sněhové bouři (P 1922); Já mám ženu od mandlu (D 1923); Ať žije naše republika! (D 1924); Čertova rokle (D 1924); Rozkvětlo jí nové štěstí (P 1924); Rozvrat a štěstí (P 1924); Lakomcův testament (R 1925); Od srdce k srdci. Sbírka proslavů a jiných příležitostných básní (1925); Žena bestie (R 1925); V klášterní kobce (R 1926); Tajemství jezera oreganského (R 1926); Dáma z pražského podkroví (R 1927); Když se spletou recepty (D 1927); Marocká odaliska (R 1927); Milenka detektivem (R 1927); Tajemná maska aneb Třemi díly světa (R 1927); Věrný přítel (P 1927); Hlavatá skála pod Troskami (průvodce krajem, 1928; obs. i pov. Pod Semínskou tvrzí); Legionářova láska aneb Hrdinná srdce (D 1929); V ohnivě pasti (R 1929); Dcera milionářova (R 1930); Dítě z nalezince (R 1930); Když rádí spála (D 1930); Pod závojem klášterním (R 1930); Povedené námluvy (D 1930); Pro sestřino štěstí (R 1930); Srdce ženy se neklame (D 1930); Štěstí u lože umírající matky (D 1930); Ty má zlatá kuchařinko! (D 1930); Láska je všechno (D 1931); Pan rada na čundru (D 1931); Princezna Šmordulina a loupežník Klecián (D 1931, s V. Beznoskou); V záři ohně (D 1931); Zločin a svědomí (D 1931); Cikánská vévodkyně (1932, pro jeviště upr. M. Šimáček a J. Frey); Hřích pana děkana (D 1932); Hřích starého lakomce (D 1932); Ve hvězdách stojí psáno (D 1932); I sportem ku cti republiky (zpěvohra pro ml., 1933); Pramen (sb. verš. textů a proslavů, 1933); Hold Českému ráji (BB 1934); Za zděděné právo (D 1935). ■ REDIGO-

VAL časopisy: České mládeži (1895), Zpravodaj Českého ráje (1923). ■

LITERATURA: K. J. Zákoucký: ref. Z české minulosti, Vlast' 1894/95; J. Horský: První Moravská obrázková knihovna pro českou mládež (ref. Z cizích zemí), Hlídka literární 1895; R. Zhánel: Literatura česká (ref. Pod hradbami Vyšehradu), Vlast 1906/07; K. S.: Krajový povídkář, Zpravodaj Srámkovy Sobotky 1974, č. 3–5.

et

Sigismund Bouška

* 25. 8. 1867 Příbram

† 29. 8. 1942 Náchod

Básník, prozaik, překladatel, literární a výtvarný kritik katolického zaměření; jeden ze zakladatelů Katolické moderny.

VI. jm. Ludvík B. Pocházel z početné rodiny naddůlního v Březových Horách; již na obecné škole získal základy pro studium hudby, zpěvu a malování. Od 1878 navštěvoval v Příbrami gymnázium (mat. 1886), poté 4. ročník učitelského ústavu. 1887 odešel na malířskou akademii do Prahy, téhož roku však vstoupil (po odmítnutí ve Strahovském klášteře) do benediktinského kláštera v Břevnově a přijal řádové jméno Sigismund. 1888–91 studoval bohosloví na německé a poslední rok na české univerzitě v Praze. 1888 se seznámil s J. Vrchlickým. Řeholní slib složil na podzim 1891, 1892 byl vysvěcen na kněze. Působil jako kaplan v Machově u Police n. Met., od 1898 (po cestě k Baltu) v Polici n. Met., 1908 se stal zpovědníkem v klášteře v Broumově, na podzim 1909 přechodně působil v duchovní správě v Orlové. Od 1914 byl farářem v Bezděkově n. Met. (za války zde působil na obyvatelstvo v protirakouském duchu), 1924 opět krátce v Orlové, od 1925 žil v broumovském klášteře, 1927 se stal farářem v Počaplicích u Terezína, od 1936 žil na odpočinku ve Rtyni v Podkrkonoší. Zemřel v náchodské nemocnici, pohřben byl na řádovém oddělení hřbitova u Sv. Markéty v Praze-Břevnově.

Rozhodující směr vtisklo mnohostranné činnosti S. B. přátelství s J. Vrchlickým, jehož literární styl i koncepci kulturní práce přejal a uplatnil v oblasti katolické literatury. Vlivem Vrchlického a ve snaze přiblížit českou katolickou literaturu soudobým evropským katolickým proudům se věnoval studiu provenzálské a katalánské literatury, z nichž i hojně překládal (za tuto činnost 1891 jmenován zahraničním členem Felibrů, 1892 spolu s Vrchlickým odměněn stříbrnou medailí). Katolickou poezii tlumočil též z italštiny, latiny a němčiny. Ve svých překladech se B. snažil o zachování ideového a citového obsahu i původní formy, kterou sledoval až do podrobností. Na obrodném katolickém hnutí se B. podílel vedle svých překladů i organizačně: byl iniciátorem hnutí Katolické moderny, zúčastnil se almanachu Pod jedním praporem, založení časopisu Nový život (jako řádový kněz však nesměl list redigovat) a knihovny Básnické obzory katolické. B. vlastní literární snahy charakterizuje vědomá výrazová prostota. Podstatnou část jeho poezie (sbírka *Pietas*) tvoří veršované vzpomínky na rodinu, školu, vysvěcení, básně o poměru k dětem, ženám, milosrdným sestřám, verše o obtížích i radostech kněžského stavu; tyto meditace o sociálních a pastorálních problémech kněžského stavu doplňují básně oslavující umění, básnické portréty blízkých umělců, eucharistické motivy a portréty světců. Přírodní lyrika (*Duše v přírodě*) rozšířila tuto tematiku o nadšený obdiv k moři a horské přírodě, kde básník tuší přítomnost boží. Jednoduché veršované legendy byly určeny dětem. V próze (vedle autobiografických *Vánoč*, kterými dal B. nahlédnout do života hornické rodiny 2. poloviny 19. století) zachytil několika příhodami svůj vřelý citový vztah k dětem. Hranice beletristické prózy překračuje životopisná studie o Aubanelovi (*Láska Aubanelova*) a výklad loretánské liturgie (*Mirjam — Maria*), obojí s četnými překlady básnických textů; dramatické pokusy byly provedeny jen v kostele (*Svatá noc*). Rozsáhlá byla B. kritická a literárněhistorická činnost v časopisech. Charakterizuje ji citový přístup k dílu a četné informativní odbočky a doplňky, navozující představu materiálové bohatosti. Zájem o výtvarné umění realizoval B. sběratelstvím i studiem japonského dřevorytu (jeho pražskou výstavu 1912–1913 připravil a doprovodil přednáškou) a knižních značek, stejně jako

vlastní tvorbou (obraz v machovském kostele), zejména portrétní (O. Březina, J. Zeyer) a ilustrační (např. kresby ke knize E. Hella Podbizny svatých). Psal též výtvarné kritiky a studie o výtvarných, zejména katolicky zaměřených umělcích (Bílek, Jenewein, Váchal).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Emil Starý, Jan Maria Christen, Jaromír Slavík; Bška, J. M. Ch., S. B., S. B-a, Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: Archa (od 1914); Almanach secese (1896); Bílý prapor; Časopis katol. duchovenstva (1906); Čech (od 1890); Čes. květy (od 1902); Čes. sběratel (1912–13); sb. Dante a Češi (1921); Eva (od 1904); Hlas národa (od 1891); Hlídka literární (od 1890); Kazatelna (od 1903); Kříž; Květy (od 1892); Lid. listy (1922); Lit. listy (od 1893); Lumír (1892–1901); Maria; Meditace (od 1908); Muzeum (od 1889); Náš domov (od 1895); Niva (1892–97); Nový obzor (od 1911); Nový věk (od 1907); Nový život (1896–1906); Obrázková revue (od 1899); Obzor (od 1890); sb. Plzeňsko sv. Václavu (1929); alm. Pod jedním praporem (1895); Prager Presse (1927); Týn (od 1917); Vesna (1889–95); Vlast (od 1892); Zlatá Praha (od 1892); Zvon (1900–04). ■ KNIŽNĚ. *Původní práce*: Pietas (BB 1897); Láska Aubanelova (P 1898); Vánoce (vzpomínky, 1903; 1911 s tit. Děti, rozšíř. vyd. 1917); Mirjam-Maria (liturgický výklad, 1903); Legendy (BB 1904); Duše v přírodě (BB 1904); Provensálské koledy (studie s překl., 1927). — *Překlady*: J. Verdaguer: Sen sv. Jana (1893) + Květy Mariiny (1906) + Eucharistie (1914); E. Hello: Podobizny svatých (1898); F. Mistral: Mirëio (1916). — *Souborné vydání*: Spisy S. B. (Československá akciová tiskárna, 3 sv., 1927–29). ■ KORES-PONDENCE: in Vrchlický v dopisech (s J. Vrchlickým z 1891–94; 1955, usp. A. Pražák); F. Všeticka: Z dopisů J. Š. Kubínovi (z 1895), Sborník prací pedagog. fakulty UP v Olomouci 1967. ■ REDIGOVANAL *almanach*: Pod jedním praporem (1895, s X. Dvořákem, K. Dostálem-Lutinovem, F. Skalíkem); *edici*: Básnické obzory katolické (1895–1904). ■

LITERATURA: V. Bitnar: Život a dílo S. L. B. (1932). ■ ■ ref. Sen sv. Jana: J. Karásek, Niva 1893/94; A-a (A. Procházka), Lit. listy 1894/95 ■; ■ ref. Pietas: F. X. Šalda, Lit. listy 1896/97 → KP 3 (1950); F. V. Krejčí, Rozhledy 1896/97; O. Březina, Nový život 1897 ■; J. Karásek: ref. Láska Aubanelova, Lit. listy 1898/99; ■ ref. Vánoce: M. Marten, Moderní revue 1903, sv. 14, s. 556; -ský, Zvon 1903/04 ■; ■ ref. Duše v přírodě: an. (A. Procházka), Moderní revue 1904, sv. 15, s. 360; K. Z. Klíma, Rozhledy 1903/04 ■; M. Kavanová in Naši básníci (1904); F. X. Šalda: Výstava žaponského dřevorytu, Čes. kultura 1912/13 → KP 9 (1954); ■ ref. Mirëio: J. B. (Borecký), Topičův sborník 1916/17; F. Žákavc, Lumír 1916/17 ■; ■ k šedesátinám: AN (A. Novák), LidN 25. 8. 1927; R. Lumír 1927/28 ■; B. J. (Jedlička): ref. Provensálské koledy, LidN 24. a 31. 12. 1927; ■

k sedmdesátinám: AN (A. Novák), LidN 25. 8. 1937; G. (F. Götz), NO 25. 8. 1937; K. P. (Polák), PL 25. 8. 1937; sk. (F. Skácelík), Samostatnost 26. 8. 1937; -btk- (V. Brtník), Zvon 1936/37; ne (A. Novák): Dva felibrové, LidN 3. 9. 1937 ■; ■ nekrology: B. S. (Slavík), LidN 30. 8. 1942; A. Pražák, Naše věda 1943 ■; J. Cvačka: J. Vrchlický a S. B., NP 12. 11. 1942; skn (F. Sekanina): Básníkův měsíc srpen, NO 27. 8. 1947; P. Šárecký: K 80. narozeninám velkého poutníka absolutna, Lid. demokracie 24. 8. 1947.

dh

Josef Bouzek

* 27. 11. 1901 *Předslav* u Klatov

Lyrický básník, ovlivněný symbolistickou poezií.

Obecnou školu vychodil 1907–13 v Předslavi, měšťanskou 1913–16 v Klatovech, 1916–20 navštěvoval učitelský ústav ve Sv. Janu pod Skalou a studia ukončil maturitou na učitelském ústavu v Příbrami (1920). Učil na obecných školách na Klatovsku — v Němčicích (1920–22), v Předslavi (1923–24) a znovu v Němčicích (1924–25). Od podzimu 1925 působil jako správce a od 1927 jako řídící učitel na dvoutřídní škole v Hamrech, od 1930 jako odborný učitel na měšťanské škole v Městě Touškově a od 1939 na měšťanských školách v Plzni. Byl také činný veřejně jako pedagogický a vlastivědný pracovník.

Ve svých lyrických sbírkách se B. jeví jako senzitivní epigon symbolistické poezie (zejména hymnismu O. Březiny a snových vizí A. Sovy), jako básník přírodních nálad, snových kreací a životních reflexí. Úzký okruh svých poetických představ zašifrovává do dekorativních symbolů nebo ukládá do impresionistické poezie našla teprve v posledních sbírkách jistou vnitřní kázně ve verších, které v letech Mnichova a počátků nacistické okupace vyjadřovaly básníkův citový vztah k domovu a k rodnému kraji (*Návrat*).

PŘÍSPĚVKY in: alm. Druza (Příbram 1932); Lid. noviny (1937); Listy pro umění a kritiku (1935); Lu-

mír (1932—39); Rozhledy (1936). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pouto bezradné (BB 1931); Pokorné vinobraní (BB 1932); Věčný lov (BB 1935); Návrat (BB 1940); Dvě básně (1940); Po mlýnech proudů (BB 1944). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Bojovník nových zítřků St. K. Neumann (výbor s předml., 1946). ■

LITERATURA: ■ ref. Pouto bezradné: K. Vokáč, Čin 1931; -ks (K. Stránský), Středisko 1931; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 1931 ■; ■ ref. Pokorné vinobraní: J. B. Č. (Čapek): Několik lyriků, Čin 1932; V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 1932; F. X. Šalda: Slůvko o několika knihách lyrických, ŠZáp 1933/34 ■; ■ ref. Věčný lov: LuK, LitN 1935/36; B. V. (Václavěk), Index 1936; V. Hrbek (Z. Kalista): Stručné pohledy na nové lyrické knížky, Lumír 1936; A. Č. (Černík), Rozhledy 1936 ■; J. F. Urban in Úvodím Úslavy (1940); V. Palivec in Literární místopis Příbramska (1958).

zp

Emanuel Bozděch

* 21. 7. 1841 *Praha*

† po. 10. 2. 1889

Dramatik, tvůrce české konverzační komedie, prozaik a fejetonista, divadelní kritik a publicista, dramaturg Prozatímního divadla a překladatel. Svou tvorbou i působením je úzce spjat s vývojem českého divadla 2. poloviny 19. století.

Vystudoval novoměstské gymnázium, od 1860 pokračoval ve studiích na pražské univerzitě, zprvu na právech, po roce na filozofii, později se věnoval také jazykům a historii (do 1867). Po absolvování působil jako vychovatel ve šlechtických rodinách, především u Adlerfelsů na panství Skřivany u Nového Bydžova, jeho život však výrazně změnil divadelní úspěch veselohry *Z doby kotiliónův* a dramatu *Baron Goertz* (za obě hry mu byla též udělena Náprstkova cena). 1869 se stal dramaturgem Prozatímního divadla a zůstal jím — s přestávkou let 1874—75, kdy v Paříži studoval slovanské literatury a francouzskou literaturu, — do 1876, kdy se pro neshody s divadelní správou definitivně s Prozatímním divadlem rozešel. Jako dramaturg usiloval o bohatší kontakty se

západní, především francouzskou dramatikou; za tuto orientaci byl často nevybíravě napadán, především z německy orientovaných kruhů i z řad českých autorů; v tisku se zpochybňovalo i jeho autorství prvních dvou úspěšných her, které byly připisovány jeho předčasně zesnulému bratru Františkovi (1838—1865), kandidátu práv a opozičnímu žurnalistovi, členu redakce *Politik*. Na útoky odpověděl E. B. mj. v dramatických studiích *Nejmilejší myšlenka Oktáva Feuilleta a Padlí andělé německých klasiků-dramatiků Lessinga, Goetha, Schillera*. Divadelní hry také překládal a jako kulturní a divadelní referent přispíval do českých deníků a časopisů i do německých novin; 1882—84 redigoval v Praze vydávaný francouzský časopis *Le Pragois*, 1883 vstoupil do redakce *Politik*. Po odchodu z divadla žil většinou v ústraní, věnoval se především své autorské a novinářské činnosti. Poslední léta jeho života poznamenala nemoc, péče o starou matku a nemocnou sestru, trápil se také nad neuskutečněnými plány i nad neoprávněným podceněním své tvorby (když odešel z místa dramaturga, jeho hry byly staženy z repertoáru). Jeho náhlé zmizení 1889 se vysvětlovalo jako sebevražda; skutečnost, že jeho tělo nebylo nikdy nalezeno, podnítila však i senzační legendy o B. tajném vstupu do kláštera, životě pod cizím jménem apod. 1893 byl prohlášen za mrtvého.

Úspěch B. veselohry *Z doby kotiliónův* vyvolala mj. skutečnost, že se zde prosazoval žánr dosud v české dramatice chybějící, konverzační komedie. B. se sice poučil u francouzských autorů (nejčastěji je připomínán E. Scribe a jeho situační vaudevillová technika), jeho závislost však nepostrádala tvůrčí přínos. Děj B. obvykle situoval do salónního prostředí Paříže nebo českému kontextu bližší Vídně, časově jde o 18. stol. (doba markýzy Pompadour: *Z doby kotiliónův*, dvůr císařovny Marie Terezie: *Zkouška státníková*), o vrcholné období Napoleonovy slávy (*Světá pán v županu*). Historický moment nehraje však významnou úlohu, vytváří pouze jistý kolorit a pozadí pro ironický posun, který B. provádí v pojetí ústředních historických postav (např. Napoleona). Pod jejich vnější vznešeností a společenskou uhlazeností demaskuje přízemnost a malichernost osobních zájmů; postavy jsou ovládány svými slabostmi nebo přímo omezeností, a tak se stávají z perspektivy županové

intimity hybnou silou v dějinách intrika a prospěchářství. Tato tematická složka veseloher je důsledně odlehčována prostředky situační komedie: osnováním vnějších náhod, drobných příčin a jejich velkých následků a zvláště jevištně dokonalou technikou komediální zápletky. Společenskokritické ostří B. her se tím otupilo, na druhé straně však do nich autor vkládal i přímé politické náarážky, jež dobový kontext 60. a 70. let často aktualizoval. B. se pokusil i o vážné drama: za nejúspěšnější byl v tomto smyslu pokládán *Baron Goertz*. Jde opět o historický námět (ze švédských dějin), podobně jako ve hře *Dobrodruzi*, která čerpá z doby Rudolfa II. (provozování hry zakázala cenzura). Baron Goertz je tragédií touhy po slávě, již různým způsobem podléhá většina postav; dobové publikum hledalo i zde přímé analogie (Goertze např. interpretovalo jako tehdejšího ministra Beusta). Dokonalé zvládnutí dramatické techniky, s níž autor vystačil při kompozici veselohery, nepostačovalo k realizaci ambiciózně uchopeného žánru historického dramatu. B. se tu sice vyhnul dobově osvědčeným šablonám historických tragédií, ale nedokázal již základní téma slavomamu promítnout do dramaticky řešených individuálních konfliktů, které zůstaly pouze různými aspekty vykonstruovaného schématu. V prostředcích výstavby dramatického děje setrval při náhodách jako příčinách historických událostí i jejich tragických důsledků. V B. pozůstatosti byly nalezeny ještě další hry, prvotina *Omyly srdce*, veselohra *Generál bez vojska* a dvě hry se soudobou tematikou (aktovka *Náramek* a drama *Spoutání*), jejichž kvalita zůstává za ostatní autorovou dramatickou tvorbou. — Prozaické práce E. B. nedosahují úrovně jeho dramat. 1877 vydal sbírku šesti *Novelek*, tematicky těžící ze současnosti, především z prostředí venkovské šlechty a (nejúspěšnější z nich, *Roza Klepetářová*) z pražské společnosti. B. povídkám chybí osobitější fabulační i stylová invence a podléhají dobovým prozaickým kliše; mnoho na tom nemění ani B. snaha zobrazit životní problémy lidí trpících bez vlastní viny společenskou krutostí a rozpory doby. — Tvorbu E. B. poznamenala skepse k velkým koncepcím v životě, politice i umění, jeho divadelní hry dokázaly využít nové tendence západní, zvláště francouzské dramatiky a přenést je do českého kontextu (v tomto směru na B. navázal J. Vrchlický). B.

uplatňoval a rozvíjel promyšlenou techniku situační komedie, která měla konverzační spád, opírající se o vtipný a pružný dialog; ve vytvoření českého konverzačního stylu jevištního dialogu spočívá vlastní B. přínos vývoji českého dramatu.

PSEUDONYM, ŠIFRA: Rothbart (Politik); Em. V. (Lumír 1873). ■ PŘÍSPĚVKY in: Epoche; Květy (1880 hra Dobrodruzi); Lumír (od 1873; obrázek Paní doktorová a studie Padlí andělé německých klasiků — dramatiků Lessinga, Goetha, Schillera); Pokrok (od 1870); Politik; Prager Abendblatt; Prager Tagblatt; Prager Zeitung; Le Pragois (1882–84); Pražský deník (od 1868); Světozor (od 1873; studie Nejmilejší myšlenka Oktáva Feuilleta); Vítězslav (slavnostní list, 1882). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Baron Goertz (D 1871, prem. 1868); Z doby kotiliónův (D 1872, prem. 1867); Zkouška státníkova (D 1874, prem. 1872); Světa pán v županu (D 1876, i prem.); Novelky (1877); Generál bez vojska (D 1889, i prem.); Dobrodruzi (D 1890, prem. 1939); Náramek (D 1890, i prem.). — *Souborné vydání*: Dramatické spisy E. B. (nakl. Valečka, pak Pospíšil, 1889–99, 7 sv.). ■ SCÉNICKY. Hra: Spoutání (1891). — *Překlady*: V. Sardou; Fernanda (1870); Hoffmann: Odvážná sázka (1872); A. Dumas ml.: Pan Alfons (1875); G. Moser: Slavnost založení (1875); A. Wilbrandt: Arria a Messalina (1876). ■ KORESPONDENCE: L. Týben: E. B. a sychrovský patronátní komisař (A. Göblovi z 1882). ■ REDIGOVAL časopis: Le Pragois (1882–84). ■

LITERATURA: ■ ref. Z doby kotiliónův: J. N. (Neruda), NL 11. 5. 1867 → České divadlo 3 (1954); gpm (G. Pflieger Moravský), Nár. pokrok 23. 12. 1867; V. G. (Guth), Pokrok 7. 1. 1870; O. H. (Hostinský), Pokrok 7. 2. 1873 + NL 7. 10. 1881; š. (J. Kuffner), NL 19. 2. 1884; B. F. (Frida), Zlatá Praha 1884; J. V. (Vrchlický), Pokrok 22. 9. 1885; O. Theer, Čes. revue 1909; B. B-ová (Benešová), Novina 1908/09 ■; ■ ref. Baron Goertz: J. N. (Neruda), NL 22. 1. 1868 → České divadlo 3 (1954); an., Květy 1868; uh (V. Guth), Politik 18. 1. 1868; O. H. (Hostinský), Pokrok 27. 3. 1873; D. (J. Durdík), Světozor 1873 → Kritika (1874); O. H. (Hostinský), NL 8. 11. 1881; K. (F. V. Krejčí), PL 22. 11. 1913; J. Bor, Samostatnost 21. 11. 1913; H. Jelínek, Lumír 1914; J. K. (Kodíček), Přehled 1913/14; M. Majerová, RP 31. 10. 1923; -jef (J. Fučík), Socialista 3. 11. 1923 → Divadelní kritiky (1956); E. Konrád, Cesta 1923/24 ■; ■ ref. Zkouška státníkova: J. N. (Neruda), NL 13. 12. 1872 → České divadlo 4 (1958); O. H. (Hostinský), Pokrok 13. a 17. 12. 1872 + Pokrok 16. 10. 1873; F. Zákrevs, Osvěta 1873; D. (J. Durdík), Světozor 1873 → Kritika (1874); Nemo (J. Vrchlický), Lumír 1883; š. (J. Kuffner), NL 23. a 27. 11. 1883; t (A. Šnajdauf), Ruch 1883; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 17. 6. 1888; O. Theer, Lumír

1904/05; J. Ladecký, Osvěta 1905; J. Vodák, Čas 14. 7. 1908 + LidN 25. 5. 1918; A. M. Piša, PL 6. 5. 1931; kd (K. Konrád), LidN 4. 2. 1939 ■;■ ref. Světa pán v županu: J. N. (Neruda), NL 25. 3. 1876 → České divadlo 5 (1966); F. Zákrejs, Osvěta 1876 + Posel z Prahy 28. 3. 1876; O. H. (Hostinský), NL 4. a 12. 12. 1881; š. (J. Kuffner), NL 8. 10. 1883; J. V. (Vrchlický), Pokrok 17. 11. 1885; J. Borecký, Osvěta 1919; J. F. (Fučík), Socialista 26. 6. 1923 → Divadelní kritiky (1956); Č. Jeřábek, Tribuna 7. 11. 1923; -FR- (J. Frejka), NO 14. 10. 1927; MM (M. Majerová), RP 14. 10. 1927; M. Pujmanová, Tribuna 14. 10. 1927; J. Hilbert, Venkov 14. 10. 1927; H. Jelínek, Lumír 1927; J. J. Paulík, Rozpravy Aventina 1927; Č. (V. Červinka), Zvon 1927 ■;■ ref. Generál bez vojska: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1888/89; A. S. (Schulzová), Květy 1889; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 9. 10. 1889; m. (M. Majerová), PL 6. 3. 1918; jv (J. Vodák), LidN 8. 3. 1918; A. Bernásek, Národ 14. 3. 1918; H. Jelínek, Lumír 1917/18; M. Hennerová, Kmen 1918/19; AMP (A. M. Piša), PL 6. 9. 1938; E. Konrád, LidN 6. 9. 1938 (První Francouz českého dramatu) ■;■ ref. Náramek: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 1888/89; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 6. 3. 1890 ■; M. A. Š. (Šimáček): ref. Spoutání, Světozor 1891; F. Zákrejs: Divadelní rozhledy, Osvěta 1882; J. Neruda: E. B., Humorist. listy 4. 10. 1889 → Podobizny 4 (1957); š. (J. Kuffner): Fejeton, NL 26. 2. 1889; J. Vrchlický: E. B., Hlas národa 10. 3. 1889; an.: E. B. (nekrolog), Světozor 1889; J. Bittner: O E. B., Světozor 1889/90; T. N. (Nováková): K sesterským srdcím, Domáci hospodyně 1889, č. 16—17; J. Kabelík in E. B.: Baron Goertz (1891); J. Kamper: E. B., Obzor literární a umělecký 1899; R. J. K. (Kronbauer): Za E. B., Máj 1904/05; J. Vejvara: Soudní spisy o pozůstalosti E. B., Květy 1909; R. J. Kronbauer: E. B., Máj 1910/11; A. Bráf: Mé vzpomínky na E. B., Máj 1910/11; Š. Jez: E. B., Scéna 1913; K. Šípek in E. B.: Novelky (1914); F. V. Vykoukal: Výpravná próza (ref. Novelky), Osvěta 1915; J. Arbes: Kufr nebožtíka bratra, in Theatralia 2 (1916); O. Fischer: Reliéfy českých dramatiků, Lumír 1917/18; J. Löwenbach: Soudní spisy E. B., Cesta 1918/19; K. Šípek: E. B. a dr. V. Guth, Zlatá Praha 1919; J. Kabelík: Literární pramen B. barona Goertze, Zvon 1921; M. Hýsek: B. dramata, Jevišťe 1921 + in E. B.: Dobrodruzi (1922); V. Lev: Nedopsané drama, Večerník PL 7. 10. 1924; E. Konrád: Kniha a jeviště, Rozpravy Aventina 1930; M. Hýsek: K B. Dobrodruhům, LF 1938 + K padesátému výročí smrti E. B., Venkov 10. 2. 1939; AMP (A. M. Piša): Na paměť B., Nár. práce 4. 2. 1939 + Před padesáti lety zemřel E. B., Nár. práce 10. 2. 1939; kd (E. Konrád): Cyrano českého dramatu, LidN 11. 2. 1939 + Jaký byl E. B. a proč odešel?, LidN 12. 2. 1939; F. Hampl in Poznamenání (1940), též in z Bouřného času (1955, 2. vyd. 1956); K. Z. Klíma: Tragédie E. B., LidN 20. 7. 1941; J. Moravec: Kritika E. B., Div. zápisník 1945/46; V. Martínek in Na ces-

tách národního ducha (1949); F. Tetauer: Dramatik B., člověk lichý, Svět v obrazech 12. 2. 1949; J. Moravec: E. B. a česká skutečnost, Slovesná věda 1950; E. Konrád in Nač vzpomenu (1957); J. Moravec in E. B.: Tři dramata (1959); M. Otruba: E. B., Kult. polit. kalendář 1966 (1965); V. Müller: B. podruhé zmizelý, Lid. demokracie 21. 6. 1966.

vkő

Jan Josef Božan

* 1644 Frýdek (F.-Místek)

† 1. 7. 1716 Chroustovice u Chrudimi

Katolický kněz, básník, pořadatel kancionálu.

Na kněze byl vysvěcen 1681 a působil nejprve v Úboči u Domažlic, pak od 1683 až do smrti v Chroustovicích. Podrobnější údaje o jeho životě chybí. Zřejmě byl dobrým hudebníkem a měl i literární nadání, takže mohl úspěšně realizovat svou myšlenku sestavit velký kancionál určený lidovým vrstvám. Dílo mělo mj. přispět k zvýšení úrovně kostelního zpěvu. Finanční podporu na publikaci díla získal B. od mecenáše barokního umění hraběte F. A. Sporcka, ale vydání se zdrželo dlouhým schvalovacím řízením církevních úřadů a B. se vyjití kancionálu nedočkal: dílo, nazvané Slaviček rájský..., vyšlo 3 roky po B. smrti.

Vnější úpravou je Slaviček rájský nejrepresentativnější kancionál barokní doby, co do rozsahu se s ním může zhruba měřit jen kancionál Šteyerův. Skladby jsou různého stáří a provenience (pololidové, lidové, patrně také B. vlastní, některé jím upravené atp.). Z díla nejznámějších autorů barokní doby sem B. pojal např. některé písně Michnovy a skladby zapsané Bridelem (možná jeho vlastní). Část písní je otištěna i s notací. Kancionál poskytuje možnost poznat písňovou produkci, která byla v oběhu mezi širokým publikem v B. době.

KNÍŽNĚ: Slaviček rájský na stromě života slávu tvorci svému prospívající, to jest Kancionál anebo Kniha písební... (Hradec Král. 1719). ■ EDICE. Ukázky z kancionálu: Z. Kalista in České baroko

(1941); Z. Tichá in *Růže, kterouž smrt zavřela* (1970).

■ BIBLIOGRAFIE: Knihopis č. 1 247. ■ LITERATURA: J. Jireček: *Rukověť* 1 (1875); A. Podlaha: *Hrabě Sporck, Blahověst 1891 + Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých, ČČM 1891*; V. Oliva: *Chroustovice, Sborník Hist. kroužku 1912*; V. Bitnar in *O českém baroku slovesném* (1932); F. X. Šalda: *O literárním baroku cizím i domácím, ŠZáp 1935/36 → Studie literárně historické a kritické* (1937); J. Vašica in *České literární baroko* (1938); Z. Kalista in *České baroko* (1941); K. Palas: *Pololidové básnictví barokní a kancionálová píseň, sb. O barokní kultuře* (Brno 1968); Z. Tichá in *Růže, kterouž smrt zavřela* (1970) + in *Česká poezie 17. a 18. století* (1974).

zdt

Adolf Brabec

* 3. 5. 1875 *Mšec* u Slaného

† 26. 10. 1928 *Protivín*

Prozaik, dramatik a básník; autor situující své práce převážně do jižních Čech.

Studoval na gymnáziu v Čes. Budějovicích a v Praze. Po jednoroční vojenské službě vstoupil po vzoru svého otce do schwarzenberských služeb jako úředník. Zprvu působil devět let ve Vídni (zde se angažoval ve spolkovém životě české menšiny, některé jeho hry zde měly premiéru a byly zde vydány v německém překladu), potom se přestěhoval do jižních Čech. Pracoval postupně v Třeboni, Čes. Krumlově a nakonec jako vrchní správce schwarzenberského pivovaru v Protivíně, kde nedlouho po sňatku (1928) zemřel na zápal plic a kde byl i pohřben.

A. B. je autor užšího rejstříku, než na jaký ukazuje jeho plodná a žánrově rozmanitá literární činnost. Za dějovou osu svých próz i her obvykle volil tragický milostný konflikt, jehož konkrétní zarámování se však postupně měnilo v závislosti jak na autorově životní zkušenosti, tak na tematických zálibách vysoké literatury. Nejzřetelnější námětovou pro-
něnou prošla jeho próza. Zde začal, ve sto-

pách Klostermannových, beletrií ze života vídeňských Čechů s kritikou jejich méněcenného národnostního a sociálního postavení. K těmto prózám později přistoupila beletrie situovaná do míst, z nichž se rekrutovala velká část české vídeňské imigrace a která B. považoval za svůj rodný kraj, totiž do jižních Čech a speciálně do Pošumaví; autorova touha po povznesení tohoto kraje dala téměř jeho prózám osvětářské vyznění, upomínající na tendenci paralelních prací J. Císlera. Po válce se B. věnoval historické beletrii s motivy převážně rožmberskými a s funkcí dějepisné popularizační. Své verše, jimiž vlastně začínal a které stály pod vlivem A. Klášterského a později i J. S. Machara, si B. rezervoval pro vyslovení osobních bolů, tužeb a sentimentálních nálad.

PŘÍSPĚVKY in: *Besedy Času*; *Máj* (Jaroměř, 1893); *Nár. listy*; *Ohlas od Nežárky*; *Písecké listy*; *Rozhledy* (od 1897); *Samostatnost* (od 1911); *Srdce* (od 1901); *Zlatá Praha* (od 1921). Též příspěvky ve vídeňských menšinových listech. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: *Dávné dumy* (BB 1894); *Prvosienky* (PP 1895); *Jarní violy* (BB 1895); *Stínové kresby* (PP 1896); *Zvadlé květy* (BB 1896); *Na venkově* (D 1897); *Listí padá...* (BB 1898); *Bez ochrany* (R 1898); *Pomsta* (D 1899); *Vzpomínky a nálady* (PP b. d., 1899); *Bratři* (D 1903); *Denní dramata* (PP 1903); *Na samotě* (P 1903; 1912 s tit. *Na šumavské samotě*); *Z víru velkoměsta* (R b. d., 1903); *Hlubiny* (R 1904); *Květy samot* (BB b. d., 1904); *Na statku* (D 1904); *Grundriss der českischen Literaturgeschichte* (Videň 1906); *Lékař* (D 1907); *První láska* (D 1907); *Slavnostní řeč* (D b. d., 1908); *V bankovním domě* (R 1910); *Hvězdy a bludičky* (BB 1910); *Česká Videň* (R 1910); *Z města* (PP 1911); *Z venkova* (PP, 2 sv., 1911; sv. 2 s tit. *Ze života herečky*); *Ženich milionář* (D 1911); *Peníze a jiné básně* (1912); *Sestra Červeného kříže* (D 1920); *Bílá paní a jiné historické povídky z českého jihu* (1923); *Poslední soud* (D 1923); *Zápas o dědictví* (P 1924); *Domovina* (D 1924); *Trocnovské plameny* (P pro ml., 1924); *Hráč* (D b. d., 1924); *Stáří mládenci* (D 1925); *Hledači zlata a jiné historické povídky z českého jihu* (1925). ■

LITERATURA: M. V. A. B. (1910). ■ Pavel Kunz (F. X. Šalda): ref. *Listí padá...*, *Lit. listy* 1897/98 → KP 4 (1951); J. R. (Rowalski): ref. *Z víru velkoměsta*, *Lumír* 1902/03; E. Sokol: *Salón odmítnutých, Rozhledy* 1903/04; R. (V. Červinka): *Z literárního trhu* (ref. *Česká Videň*), *Zlatá Praha* 1909/10; V. Martinek: ref. *Z města*, *Novina* 1911/12; A. Veselý: *Krásná próza* (ref. *Ze života herečky*), *Čes. revue* 1911/12 + *Poezie* (ref. *Peníze a jiné básně*), *Čes. revue* 1911/12; J. Házer *Písecký*: *Za A. Brabcem*, *Otavan* 1930/31.

jo

František Brábek

* 9. 12. 1848 *Dobšice* u Týna nad Vltavou
† 23. 5. 1926 *Praha*

Překladatel z maďarštiny, jazykovědec a publicista.

Pocházel z úřednické rodiny, narodil se v osadě Brahovice, dětství prožil v Szerencsi u Tokaje v Maďarsku, gymnázium začal studovat v Miškolci. 1861 se s rodiči vrátil do Čech, studoval na Akad. gymnáziu v Praze, později na reál. gymnáziu v Táboře, 1868–71 na univerzitě v Praze, kde se seznámil s Václavem Kounicem, s nímž také cestoval po Uhrách. Byl jedním z redaktorů Riegrova Slovníku naučného, později jako výborný znalec maďarštiny se stal informátorem o maďarské problematice a překladatelem z maďarštiny. Spolupracoval s mnoha českými časopisy, v nichž otiskoval vlastní i přeložené zprávy o maďarském kulturním životě. 1874 byl jmenován přísežným translátorem maďarštiny pro obvod zemského soudu v Praze, později ředitelem translatorní kanceláře při místodržitelství v Praze. Vedle toho byl od 1875 lektorem maďarštiny na technice v Praze a od 1883 lektorem na univerzitě. Současně byl i cenzorem maďarských novin docházejících do Prahy.

Hlavní význam B. činnosti je v jeho překladech z maďarštiny a v práci na maďarských slovnících a maďarské gramatice. Z maďarské literatury překládal prózu, poezii i dramata. Zaměřoval se na soudobou maďarskou pokrokovou literaturu, zvláštní pozornost věnoval prózám M. Jókai. Při překladech některých básníků spolupracoval s J. Vrchlickým (verše J. Aranye, S. Petőfiho a I. Madáche) a K. Tůmou (verše S. Petőfiho). Vedle této hlavní činnosti byl autorem několika drobných próz a množství článků, většinou s maďarskou tematikou, v denním tisku i v různých časopisech.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Feri Branovický; F. B., F. Bk., Fr. Bbk, Fr. B-k, Fr. Br., -k. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Besedy Času* (od 1907); *ČČM* (od 1879); *Čes. revue* (od 1897); *Hlas národa* (od 1887); *Květy* (od 1871); *Lumír* (od 1873); *Nár. listy* (od 1868); *Paleček*; *Pokrok*; *Politik*; *Slavia* (1876); *Světobzor* (od 1871); *Topičův sborník* (od 1919); *Zlatá Praha* (od 1885). Mimo to příspěvky v maďarských časopisech. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Procházky po Uhrách (cestopis, 1874). — *Překlady*: S. Petőfi: *Básně* (1871, s. K. Tůmou) + *Nové překlady básní* (1907 a 1912, s. J. Vrchlickým);

M. Jókai: *Komedianti života* (1872, 1879) + *Zlatý muž 1, 2* (1876) + *Emerich Fortunát* (1881) + *Žena padlého bojovníka z r. 1848* (1882) + *Šereda* (1884) + *Cikánský baron* (1894); J. Rákosi: *Aezop* (1873); J. Verne: *Tajemný ostrov* (b. d., 1879); J. Eötvös: *Vesnický notář* (1885); L. Dóczi: *Hubička* (1885); K. Mikszáth: *Slavná župa* (1886) + *Z povídek* (1917); G. Csiky: *Proletáři* (1889); I. Madách: *Tragédie člověka* (1892, s. J. Vrchlickým); J. Arany: *Budova smrt* (1896, s. J. Vrchlickým). — *Ostatní práce*: *Mluvnice jazyka maďarského* (1875); *Příruční slovník maďarsko-český* (1912); *Příruční slovník česko-maďarský* (1921); *Maďarsko-česká terminologie úřední* (1923); *Česko-maďarská terminologie úřední* (1926). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Knappová: *Bibliografie maďarské literatury přeložené do češtiny F. Brábkem a G. N. Mayerhoffem, sb. Dějiny a národy* (1965). ■ LITERATURA: J. Neruda: *Básně A. Petőfiho*, NL 17. 12. 1871 → *Literatura* 2 (1961); -a: *Básnické překlady*, Máj 1907; A. Veselý: *Poezie*, *Čes. revue* 1912; R. Medek: *Knihy veršem*, *Moderní revue* 1912; -pa (F. S. Procházka): *Nové překlady básní*, *Zvon* 1912; -o: F. B., *Topičův sborník* 1919; skn (F. Sekanina): *První lektor maďarštiny, Lid. demokracie* 9. 12. 1948; M. Knappová: *Dva popularizátoři maďarské literatury, sb. Dějiny a národy* (1965).

vf

Jiří Brabenec

* 25. 5. 1911 *Nymburk*
† 19. 6. 1983 *Praha*

Novinář a prozaik, autor historických, detektivních, vědeckofantastických a humoristických románů.

Otec Antonín B. (1881–1951) byl akademický malíř (zaměstnán u ČSD), matka Růžena B. (1884–1951) psala lidové povídky z Vysočiny. B. absolvoval průmyslovou školu strojnickou v Kladně (1931) a 1931–32 oddělení žurnalistiky Svobodné školy politických nauk v Praze. Prošel řadou zaměstnání (strojný zámečník, dělník v cukrovaru, námořník, zkušební jezdec v Jawě, redaktor týdeníku *Český sever* v Teplících, za války pracoval jako technický redaktor v časopise *Ozvěny*). Po osvobození byl zaměstnán jako redaktor: nejdříve v *Mladé frontě* (1945–51), pak v *Lidové demokracii*, od od-

chodu do penze (1971) externě v časopise Čs. architekt. 1961 podnikl na motocyklu cestu do Přední Asie a získal prvenství v průjezdu Sijánské pouště na motocyklu.

Jako novinář publikoval B. už na sklonku 20. let, jako beletrista se uplatnil teprve ve 40. letech. Do literatury vstoupil humoristickými romány, v 50. letech začal pěstovat historickou prózu v duchu lidové četby o životních osudech významných osobností, které značně romantizoval (např. román *Řeka osudu* o Václavu Hájkově z Libočan), jeho doménou se však stala detektivka založená někdy humoristicky, jindy psychologicky, popřípadě vědeckofantastické romány s detektivní zápletkou.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Eric Kraft, J. Bene, Jiří Zdeněk (čas. otisk Dobrodružství v Eridanu); bene, bnc, br, bra, en, J. B., jbr. ■ PŘÍSPĚVKY in: Beseda (od 1971); Čes. slovo; Českosl. architekt (od 1973); Čes. sever; Krásy domova; Lid. demokracie (od 1951; 1979–80 román Ochránce městských zdí); Mladá fronta (od 1945); Mladý technik; Mor. orlice; Modrý pondělník; My; Nár. osvobození; Nár. politika; Polit. listy; Severočeský list; Svět práce (od 1949); Svět v obrazech. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Syn bratra poslance (R 1943); Tisíc a jedno procento (R 1945); Snadný případ (R 1948); Velká proměna (Rp pro ml., 1954); Řeka osudu (R 1957); Po stopách starých pověstí českých (RpRp 1959); Ochránce městských bran (R 1959); Tajemství Černé rokle (R pro ml., 1960); Dobrodružství v Eridanu (R 1961, se Z. Veselým); Ohnivou poušť na Sinaj (Rp 1964); Zločin v Duhovém zálivu (R 1966, se Z. Veselým); Svědek ze Sinaje (R 1967); Stopa vede do Benátek (R 1968); Záhada purpurového leknínu (R 1969, pseud. Eric Kraft); Pozlacené mříže (R 1969, se Z. Veselým); Ještě jednu sklenku, pane? (R 1971, pseud. Eric Kraft); Příliš mnoho dvojníků (R 1972, se Z. Veselým). — *Ostatní práce*: Pionýr pracuje s kovy (1953); ČSSR v kostce (1960, se Z. Veselým a M. Wendtem). ■

LITERATURA: Tch (J. Teichman): ref. Tisíc a jedno procento, Lid. kultura 1946, č. 11; V. Cibula: ref. Řeka osudu, Lid. demokracie 9. 5. 1957; S. R. (Richter): ref. Po stopách starých pověstí českých, Lid. demokracie 12. 7. 1959; jbd (J. Binder): ref. Ochránce městských bran, Lid. demokracie 25. 6. 1959; Z. Vavřík: Tajemství detektivky pro děti (ref. Tajemství Černé rokle), Zlatý máj 1960; Im (P. Grym): ref. Dobrodružství v Eridanu, Lid. demokracie 23. 4. 1961; r: Jubileum spisovatele, Lid. demokracie 25. 5. 1961; O. Sus: ref. Zločin v Duhovém zálivu, LitN 1966, č. 17.

dv

Josef Brambora

* 15. 3. 1904 Praha

† 25. 1. 1980 Zdíby u Prahy

Literární historik s výrazným uplatněním v kome-
niologii, bibliograf a publicista.

Po maturitě na gymnáziu v Praze (1923) studoval na filoz. fakultě UK češtinu a němčinu u J. Jakubce, M. Hýska, V. Tilla a O. Fischera (doktorát 1930 prací *Balbínova Obrana*). Od 1928 byl odborným redaktorem Masarykova slovníku naučného, 1933–45 působil jako středoškolský profesor v Praze, poté ve Výzkumném ústavu pedagogickém jako redaktor Pedagogické revue a vedoucí dokumentace. 1954 přešel do Kabinetu pedagogických věd ČSAV (nyní Pedagogický ústav J. A. Komenského ČSAV), kde jako vědecký pracovník působil v komisi pro studium a vydávání Komenského spisů, dále jako výkonný a později vědecký redaktor Archivu pro bádání o životě a díle J. A. Komenského (Acta Comeniana) a Vybraných spisů J. A. Komenského. 1963 kandidátem pedagogických věd obhajobou práce *Od všemoudrosti k všednímu* (1. Od rozhledu po divadle světa k úsilí o jeho nápravu, 2. Literární činnost J. A. Komenského v Blatném Potoce, Lešně a Amsterdamu ve znamení rozvoje jeho pansofické koncepce). Od 1975 byl v důchodu.

Těžištěm B. vědecké činnosti se stala studia komeniologická, do nichž vyústil jeho původní širší zájem o české písemnictví doby předbělohorské a pobělohorské (viz zejména jeho studie balbínovské). Jeho přínos pro komeniologii spočívá vedle prací bibliografických a biografických, činnosti editorské a redakční především ve studiu celkové výstavby Komenského literárního odkazu a v úsilí podat syntetický obraz Komenského díla ve vnitřní jednotě autorových spisovatelských, pedagogických a sociálně reformních snah. K nejvýznamnějším původním pracím B. patří kromě uvedené kandidátské disertace zejména publikace *Knižní dílo Jana Amose Komenského* (1954), *Práce o Janu Amosu Komenském v dílech učitelů Karlovy univerzity v posledních padesáti letech* (1968) a *Komenskýs literarische Tätigkeit in Form von Medaillons dargestellt* (1971, součást připravované doktorské disertace Systémovost díla Komenského). Kromě studií

komeniologických se B. věnoval literatuře českého obrození, dílu J. Nerudy, O. Březiny a zejména svého učitele O. Fischera. Jeho vědeckou činnost doplňuje rozsáhlá práce bibliografická, editorská a vědeckopopularizační. Bohatá je rovněž B. publicistika z oboru pedagogiky, školství a osvěty.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Tartufell; Bra, bra. ■ PŘÍSPĚVKY in: Acta Comeniana (1957–70; 1963 Od rozhledu po divadle světa k úsilí o jeho nápravu, 1964 Literární činnost J. A. Komenského v Blatném Potoce, Lešně a Amsterodamu ve znamení rozvoje jeho pansofické koncepce); AFPUŠ Prešov (1974); Časopis pro moderní filologii (1927–52); Čes. časopis historický (od 1929; t.r. Balbiniana); Krit. měsíčník (1947); Kult. politika (1946–49); Kytice (1947–48; 1948 bibliografie O. Fischera od r. 1933); Lid. kultura (1946); Lid. noviny (od 1936); Listy filologické; Lit. noviny (1929); Literatura ve škole (1953–54); Marginalie (1948–49); Nár. listy (1927–41); Naše řeč (1928–78); sb. Otokar Fischer (1933, bibliografie O. F.); sb. Otokar Chlup (1955, bibliografie O. Ch.); Pedagogická revue (1946–49); Pedagogika (1951–78); Práce (1946–49); Program D 48; Rozhledy (1935; bibliografie Co se píše o literatuře); Rozpravy Aventina (1928–29; bibliografie O. Březiny); Slovesná věda (1947–52); Studia Comeniana et historica (1977); Svob. noviny (1948); Var (1951–53); sb. Vůdce generací (1932); Výtvarná výchova (1955); Zeměd. noviny (1945); Zvon (od 1925; 1928/29 Balbín a Havlíček). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře*: Bojovník za lepší lidství. K 10. výročí smrti F. Baleje (b. d., 1928); Bibliografie čs. prací filologických za rok 1935, část 2., Literatura (1938, s A. Grundem a F. Vodičkou); Bibliografie života a díla J. Nerudy (1942); Knižní dílo J. A. Komenského (1954); Světové oslavy jubileí J. A. Komenského 1956–1958 (1961). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Pedagogická revue (1946–49), Pedagogika (1955–58), Acta Comeniana (1957–70); *kniž. řady*: České obrození (1940–47, též s V. Jirátem), Vybrané spisy J. A. Komenského, sv. 5–8 (1968–75, s J. Červenkou). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. A. Komenský: Labyrint světa a lusthaus srdce (1941) + Praeceptor gentium (1955, s J. Patočkou); O. Fischer: Slovo o kritice (1947). ■

LITERATURA: F. X. Šalda: Kniha o O. Fischero-vi, ŠZáp 1932/33; K. P. (Polák): ref. Bibliografie čs. prací filologických za rok 1935, část 2., PL 11. 9. 1938; ■ ref. Knižní dílo J. A. Komenského: M. Kopecký, ČLit 1955; R. Říčan, Knihovnik 1957 ■; D. O. Lordkipanidze in J. A. Komenský (1972); jzh: Sedmdesátka dr. J. B., Lid. demokracie 15. 3. 1974.

eh

Adolf Branald

* 4. 10. 1910 Praha

Autor románů, povídek a reportáží, knih pro děti a divadelních her pro ochotníky; jeho prózy jak z historie 19. století, tak ze současnosti, založené na důkladné znalosti různých pracovních prostředí, se pohybují na pomezí tzv. literatury faktu.

Jako spoluautor otcových her se někdy podepisoval Ada B. Jeho otec Richard B. byl divadelním režisérem, hercem a spisovatelem, matka herečkou. Dětství strávil B. v Praze a Plzni, za první světové války putoval s divadelní společností, v níž otec hrál a režíroval, po Čechách a Moravě (delší pobyt 1917–18 v Ostravě). Po válce žil opět v Praze, pouze začátkem 20. let putoval znovu s rodinou po venkově. Hrál drobnější role v divadle i filmu (1922 hlavní roli ve filmu S. Innemanna Venoušek a Stázička). Až do této doby užíval pouze svého druhého křestního jména Karel; teprve po neshodách s ředitelstvem obchodní akademie (mat. 1929), vyvolaných jeho divadelním vystupováním, přešel v občanském a později i literárním životě ke jménu Adolf. Po vojenské prezenční službě (1930–31) byl postupně úředníkem v bance, 1932 obchodním zástupcem olejářské firmy (cesty do zahraničí: Rakousko, Itálie, Francie, Turecko), klavíristou v kině, psal divadelní hry pro ochotníky, stal se obchodním vedoucím autodílny a prodávacem v knihkupectví. Od 1936 pracoval u železnice (telegrafista, výpravčí apod.) ve stanicích Řeporyje, Zvoleněves, Zákolany, Slaný, Jeneč, Hostivice, Moldava a 1939–45 Praha střed. 1940 se oženil. 1946–50 byl tiskovým referentem ředitelství drah v Praze, 1952–59 redaktorem nakladatelství Čs. spisovatel, poté spisovatelem z povolání; spolupracuje s rozhlasem, filmem a televizí.

Po řadě divadelních her, které psal pro ochotníky většinou se svým otcem, zahájil B. svou uměleckou dráhu románem *Stříbrná paruka*, kronikou hereckého rodu z prostředí kočovných společností v 2. pol. 19. stol. Už zde na sebe upozornily dva příznačné rysy B. tvorby: láska hrdinů k jejich povolání, které chápou jako životní poslání, a autorova snaha vystihnout specifickou atmosféru jak jejich pracovního prostředí, tak dobové situace. Zkušenosti z druhého nejdůvěrněji mu známého

prostředí zpracoval B. v dvoudílném cyklu o velkém pražském nádraží *Severní nádraží* (léta okupace) a *Lazaretní vlak* (květnové dny 1945). Scény skrytého kouzla každodenní práce železničářů a čapkovsky pojatého nepatectického hrdinství jejich odboje jsou konfrontovány s pasážemi odhalujícími životní postoj představitelů německých okupantů. Posun k dílům v plném smyslu historickým znamenaly romány situované do 2. pol. 19. stol. *Chléb a písně* a *Král železnic*, vybudované opět na kontrastní konfrontaci, tentokrát dělnického prostředí a světa kapitálu. Uměleckou fikci B. zakládá na rozvinutí náповědí, jež poskytuje autentický materiál, dokument. Tento postup uplatnil i v knihách pro děti, nejdůsledněji v pásnu oživujícím dobu prvních motoristických nadšenců *Dědeček automobil*. Také prózy ze současnosti těží z důkladného studia „terénu“ a blíží se místy reportáži. Ve *Ztrátách a nálezech* přichází autor za lidmi do různých pracovních prostředí a vyzdvihuje jejich podíl na dění dneška. Cyklus *Důvod k zabití* se snaží odhalit motivaci skutečných kriminálních případů; B. pedagogizující sklon se zde uplatnil v poukazech, jak k této motivaci přispěla lidská lhostejnost a sobectví. Nejobsáhleji a umělecky nejnáročněji se vypořádal se současnou tematikou román *Vizita z nemocničního prostředí*, jenž rozvíjí paralelně osudy lékařů, ošetřovatelek a pacientů. Ze souhrnu detailně sledovaných pracovních i osobních vztahů a proher vyzařuje důvěra ve snažení člověka, která charakterizuje celé B. dílo.

ŠIFRY: A. B., ab. ■ PŘÍSPĚVKY in: Divadlo; Host do domu; Květy; Lid. demokracie; Lit. noviny; Mladá fronta; Nový život; Plamen; Rudé právo; Studentský časopis; Svět práce; Svob. slovo; Tvorb; Zlatý máj; Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Nestyď se, tatínku... (D 1934); Anča komediantka (D 1937); A v tom zámku byla panna (D 1937); Král muzikantů (D 1938); řada dalších divadelních her pro ochotníky, napsaných společně s otcem (viz heslo Richard B.); Stříbrná paruka (R 1947); V hlavní roli Matyáš (R 1947; od 2. vyd. 1947 oba romány upraveny v jeden celek pod názvem Stříbrná paruka); Severní nádraží (R 1949, rozšíř. vyd. 1958); Lazaretní vlak (R 1950, rozšíř. vyd. 1959); Chléb a písně (R 1952, přeprac. vyd. 1953); Hrdinové všedních dnů (dokumenty, 1. 1953, 2. 1954); Tisíc a jedno dobrodružství (PP pro ml., 1955); Dědeček automobil (P pro ml., 1955); Vandrování vandrovníci (P pro ml., 1956); Strážci majáku (PP 1956); Král železnic (R 1959); Skříňka s líči-

dly (vzpomínky, 1960); Kouzelné zrcadlo. Vyprávění o Cyrilu Boudovi (1961); Ztráty a nálezy (PP 1961); Voják revoluce. Vyprávění o J. Harusovi (1962); Promenáda s jelenem (RpRp 1963); Vizita (R 1967); Důvod k zabití (RpRp 1969); Sentimentální průvodce po pražském nábřeží (vzpomínky, 1970, 1. kap. následující kn.); Valčík z Lohengrina (vzpomínky, 1972); Zlaté stíny (P 1980). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. Havlíček: Vzdoropohádky (výbor povídek, 1954); E. Bass: Letáky (1955) + Povídky (1956) + Rozhlásky (1957) + To Arbes nenapsal, Vrchlický nebánil... (1958). ■

LITERATURA: A. Haman: A. B. (1963). ■ ■ ref. Stříbrná paruka: F. Buriánek, Zeměd. noviny 12. 12. 1947; jj (J. Janů), Svob. noviny 7. 1. 1948 ■; ■ ref. Severní nádraží: I. Skála, RP 22. 10. 1949; J. Trefulka, LidN 6. 11. 1949 ■; ■ ref. Lazaretní vlak: I. Skála, RP 1. 10. 1950; M. Stuchl, LidN 27. 9. 1950 ■; ■ ref. Chléb a písně: Z. N. (Nejedlý), Var 4, 1951/53; J. Petrmichl, NŽ 1953 ■; J. Strnad: Cesty A. B., HD 1954; M. Otruba: ref. Hrdinové všedních dnů, ČLit 1955; M. Petříček: Průhled do nové české prózy (ref. Strážci majáku), NŽ 1956; V. Pazourek: Branaldovy knihy pro mládež, HD 1956; F. Tichý: O dobrodružné literatuře a jejích hrdinech (ref. o knihách pro mládež), NŽ 1956; V. Forst: ref. Král železnic, Tvorba 1959, č. 37; V. Kocourek: Lístek k padesátinám, LitN 1960, č. 40; A. Linke: A. B. dnes, Plamen 1960; F. Benhart: Ztráty a nálezy, ale především nálezy, Plamen 1962; J. Muška: Psáno životem (ref. Voják revoluce), Tvorba 1962, č. 30; A. Haman: Aškenázy a B. v „masce“ reportérů, ČLit 1963; M. Grygar: O B. polemicky (o Promenáde s jelenem), HD 1964; J. Šnobl: A. B. (o knihách pro mládež), Zlatý máj 1967; ■ ref. Vizita: O. Rafaj, LitN 1967, č. 50; H. Hrzalová, Kult. tvorba 1967, č. 47 ■; J. Kratochvíl: Řada smutných pohybů (ref. Důvod k zabití), HD 1969; Š. Vlašín: ref. Valčík z Lohengrina, Rovnost 22. 12. 1978.

pb

Richard Branald

* 3. 4. 1876 Praha

† 1. 4. 1950 Praha

Autor divadelních her pro ochotníky, režisér, herec.

Otec spisovatele Adolfa B.; pocházel z rodiny malíře porcelánu. V Praze vychodil základní školu a začal navštěvovat učitelský ústav, kte-

řý nedokončil. Od 1896 nejprve krátce učiteloval a pak pracoval jako typograf. Hrál přitom v ochotnických souborech a od 1901, kdy nastoupil jako herec v Klatovech, se věnoval divadlu cele. 1902 přešel do Plzně k řediteli V. Budilovi. Potom působil jako operní a operetní režisér: od 1901 v Národním divadle v Brně, od 1907 v Městském divadle na Vinohradech; v té době se oženil s herečkou M. Růžkovou. 1910 režíroval pohostinsky v chorvatském Záhřebu, 1910–12 v Aréně na Smíchově a od 1913 v Plzni. Za války byl režisérem a hercem kočovné Východočeské divadelní společnosti, s níž putoval po Čechách a Moravě (1917–18 pobyt v Ostravě). Od podzimu 1918 do jara 1919 působil jako režisér a herec v divadle Varieté v Praze a zároveň byl přes rok uměleckým vedoucím filmové společnosti Excelsior, kde též režíroval. Pak založil vlastní kočovnou divadelní společnost. 1922–25 režíroval opět ve smíchovské Aréně.

Po ukončení režisérské práce psal B. divadelní hry pro ochotníky. Jsou to většinou morality z vesnického prostředí, založené na jednoduché zápletce a končící šťastně výhledem na sňatek. Je patrné, že je psal praktik vycházející ze skromných možností ochotnické scény a poskytující uplatnění vyhraněným hereckým typům (vždy je zastoupena např. jedna komická postava). Řada her obsahuje též texty písniček a je označena jako zpěvní hra či opereta; hudbu (v textu neuváděnou) k nim skládal většinou syn Adolf, spoluautor několika her.

KNÍŽNĚ. *Beletrie* (vesměs hry pro ochotníky): Zahraj mi, tatínku, naposled (b. d., 1927); Honzíček z malované chaloupky (b. d., 1928); Česká maminka (b. d., 1928); Děvče, jaké jsem si přál (b. d., 1928); Praha—Brno, nasedat (b. d., 1928); Pepička z malé hospůdky (b. d., 1929); Tonča s Emou do vdavek se ženou (b. d., 1929); Krajánek Holandr jde na vandr (b. d., 1929); Dnes už není tak — jak bývalo (b. d., 1929); Jak si Kačka štěstí vysloužila (b. d., 1929); Děti našeho pluku (b. d., 1929); Slečna tulačka (b. d., 1929); Otec národa (b. d., 1929); Kněžna Madla od divadla (b. d., 1929); V našem pivovaru veselé jsou tváře (b. d., 1929); Naše Ančí ráda tančí (b. d., 1930); Český Vašek a smutná princezníčka (b. d., 1930); Teta Fany, postrach rodiny (b. d., 1930); Veselí tři mušketýři (b. d., 1930); Hasiči jedou (b. d., 1930); Muzikanti z české vesnice (b. d., 1931); Každý snad má něco rád (b. d., 1931); Či je republika? Naše! (b. d., 1931); Tajemství klášterní samoty (1931); Není strejček jako strejček (1931); Manžel v kleci (b. d., 1932,

s A. Matiascem); Lupen a Pupen, veselí taškáři (b. d., 1932); Rézinka od pěchoty (b. d., 1932, s A. Branaldem); Manželství je jako kopaná (b. d., 1932); Neptej se, proč tě líbám (b. d., 1932, s A. Branaldem); Není v mlejně nad legraci (b. d., 1932); Vstup do srdce zakázán (1932, s A. Branaldem); Dcerušky tatíka Berušky (1933, s A. Branaldem); Naše tchýně odzbrojuje (1933, s A. Branaldem); Zamilovaná babička (b. d., 1933); Veselá vojna (1934, s A. Branaldem); Márinka ze staré myslivny (1934, s A. Branaldem); Má z pekla štěstí, Nanynka (b. d., 1934); Lásky na konci vesnice (1934, s A. Branaldem); Dva vojáci od muziky (1935, s A. Branaldem); Princezna z fabriky (1935); Vesnice zpívá! (1935); Zrádce mezi námi (1936); Zmoklá slepice (1936); Zlatá lucerna víly Slovanky (1937); Dragouni na vesnici (1937); Náš Náci pro legraci (1937); Cikánská krev (1937); Kačka veselá tulačka (1938); Svět o nás mluví (1938); Pod národní střechem (1939); Rodinný bláznec (1940); Šumařova píseň (1940); Selská čest (1941); Šla Nanynka do zelí! (1941); (bez data:) Já dohrál píseň poslední; Maminka z chalupy; Písnička starého domu; Pražáci na venkově; Slávka cirkusačka; Svatební manévry (s A. Branaldem); Vesnický zrádce. — *Ostatní práce:* O umění režisérském, hereckém a pěveckém (1931). — *Souborné vydání:* Souborné hry (nakl. Rosendorf, 1930—34, 25 sv.). ■ **SCÉNIC-KY.** *Hry* (pro smíchov. Arénu): Dnes je celá Praha vzhůru (1922, s K. Pečkem); Už je to tu (1925). ■

LITERATURA: M. Majerová: ref. Už je to tu, RP 24. 3. 1925; s.: ref. Česká maminka, Čs. divadlo 1929; -ský: Sedmdesátiletý R. B., Divadlo 1946, č. 2; ab: R. B. zemřel, LidN 5. 4. 1950; A. Branald in Skřínka s lididly (1960). ■

pb

Vincenc Brandl

* 5. 4. 1834 *Staré Brno* (Brno)

† 26. 12. 1901 *Brno*

Moravský historik, archivář, vydavatel staročeských právních památek a listin, literární historik, filolog, národní buditel a veřejný a politický činitel; nejvlivnější představitel české vědy, kultury a konzervativní politiky na Moravě v 2. polovině 19. století.

Byl pátým dítětem rodičů, kteří byli ve službách augustiniánského kláštera na Starém Brně; otec byl Němec, matka německy neuměla,